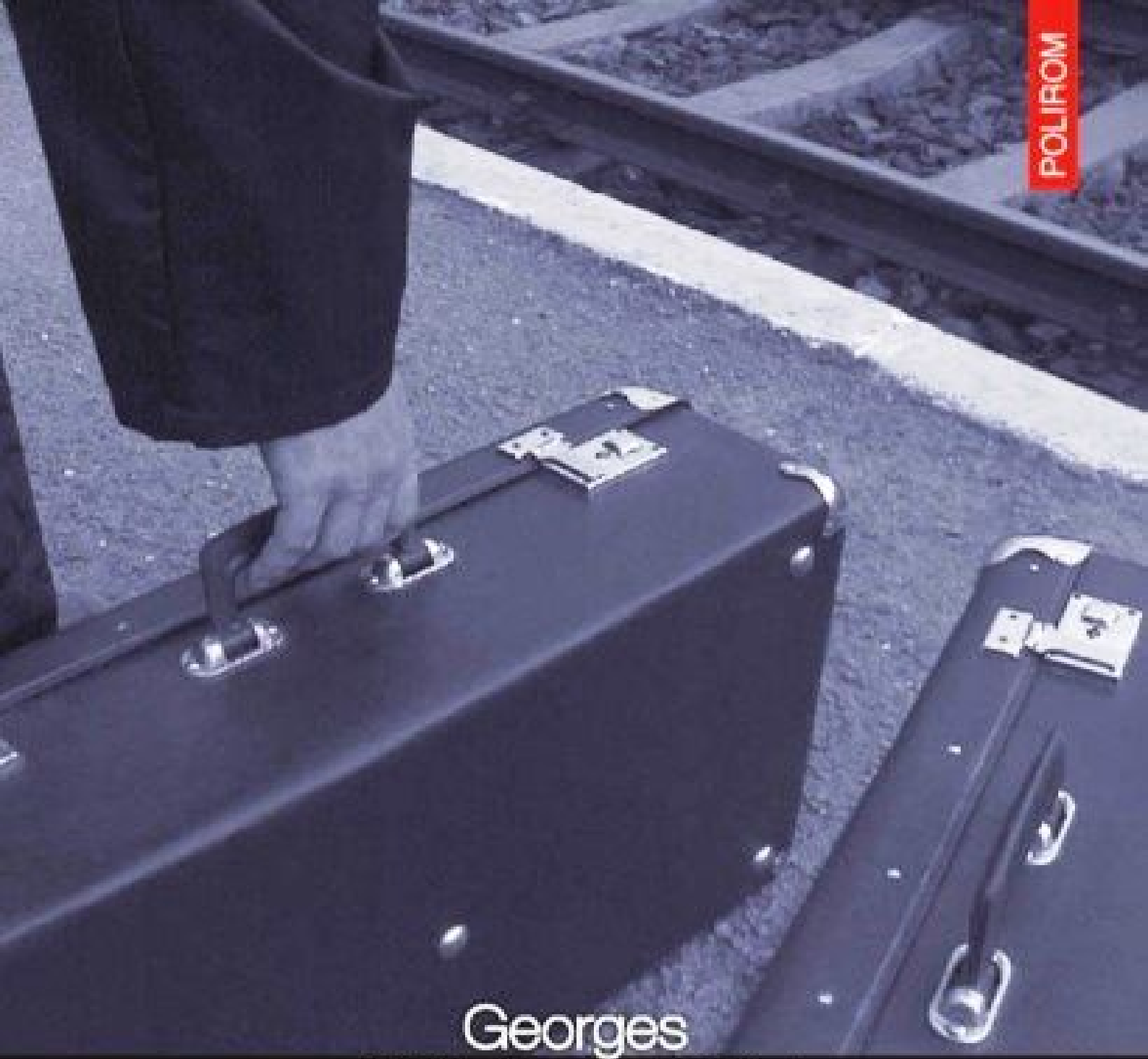

POLIROM

Georges

SIMENON

Spînzuratul de la Saint-Pholien

Maigret

GEORGES SIMENON

Seria Maigret

SPÂNZURATUL DE LA SAINT-PHOLIEN

Original: *Le Pendu de Saint-Pholien*
(1931)

Traducerea:
NICOLAE CONSTANTINESCU

virtual-project.eu

Editura: POLIROM

2005

1. Crima comisarului Maigret

Nimeni nu a băgat de seamă ce se întâmpla. Nimeni nu a bănuit drama care se petrecea în sala de așteptare a acelei gări mici, unde se aflau doar șase călători posaci, iar în aer plutea un miros de cafea, de bere și limonadă.

Era cinci după-amiază și se lăsa întunericul. Lămpile fuseseră aprinse, dar prin geamuri încă mai puteai zări, în semiobscuritatea peronului, funcționari germani și olandezi de la vamă și de la căile ferate, care tropăiau pe loc ca să se încălzească.

Căci gara din Neuschanz era situată la extremitatea nordică a Olandei, lângă frontiera germană.

O gară oarecare, deoarece Neuschanz abia dacă se putea numi sat. Nicio linie principală nu trecea pe acolo, iar tren era doar dimineața și seara, pentru muncitorii germani care, atrași de lefurile mari, lucrau în uzinele din Olanda.

De fiecare dată se repeta același ritual. Trenul german se oprea la un capăt al peronului și trenul olandez aștepta la celălalt capăt.

Funcționarii cu șapcă portocalie și cei cu uniformă verzuie sau albastru închis se întâlneau și petreceau împreună ora de oprire prevăzută pentru formalitățile vamale.

Fiind vorba de vreo douăzeci de călători în fiecare tren, cam aceiași, care se adresau cu familiaritate vameșilor, formalitățile se terminau repede.

Iar oamenii se duceau atunci la bufet, care era la fel ca toate bufetele de frontieră.

Prețurile erau afișate în cenți și în pfennigi. Într-o vitrină găseai ciocolată olandeză și țigări germane. Puteai fi servit cu rachiu de ienupăr sau cu *schnaps*.

În seara aceea era o atmosferă apăsătoare. O femeie moțăia la casă. Un jet de abur țâșnea din filtrul mare de cafea. Ușa de la bucătărie rămăsese deschisă și se auzeau țiuiturile unui aparat de radio la care umbla un copil.

Totul avea un aer familial, și totuși, erau de ajuns câteva detalii pentru ca atmosfera să capete o nuanță tulbure de aventură și mister.

De exemplu, uniformele celor două țări! Sau acel amestec de afișe pentru sporturile de iarnă din Germania și pentru Târgul de la Utrecht…

Într-un colț, o siluetă: un bărbat la vreo treizeci de ani – cu haine foarte uzate, palid la față și nebărbierit, pe cap cu o pălărie moale, de un cenușiu greu de definit –, care poate că bătuse întreaga Europă.

Sosise cu trenul din Olanda. Arătase un bilet pentru Bremen, iar controlorul îi explicase în germană că alesese linia cea mai ocolitoare, pe care nu circulau trenuri rapide.

Bărbatul făcuse semn că nu înțelegea. Comandase în franceză o cafea și toți cei din jur se uitaseră la el curioși.

Avea niște ochi febrili, înfundați adânc în orbite. Fuma ținându-și țigara lipită de buza de jos, și acest simplu detaliu era de ajuns ca să exprime osteneala sau disprețul.

Avea la picioare o valijoară din imitație de piele, așa cum găsești în toate bazarurile. Valijoara era nouă.

Când primi cafeaua, scoase din buzunar un pumn de monede franțuzești, belgiene și

câteva olandeze, mărunte, din argint.

Chelnerița trebui să-și aleagă singură monedele pentru plată.

Un alt călător, așezat la masa vecină, înalt și greoi, lat în umeri, atrăgea mai puțin atenția. Purta un pardesiu gros de culoare neagră, cu guler de catifea, iar nodul cravatei era fixat cu un dispozitiv din celuloid.

Primul, crispat, se uita tot timpul prin geamul ușii la angajații căilor ferate, ca și cum s-ar fi temut să nu piardă trenul.

Al doilea îl observa, calm, implacabil, trăgând din pipă.

Călătorul agitat își părăsi locul preț de două minute, ca să meargă la toaletă. Atunci, fără măcar să se aplece, cu o simplă mișcare de picior, celălalt trase spre el valijoara și împinse în locul ei alta exact la fel.

O jumătate de oră mai târziu, trenul părăsea gara. Cei doi bărbați se așezară în același compartiment de clasa a III-a, dar nu-și vorbiră.

La Leer, trenul se goli, după care își continuă totuși drumul pentru cei doi călători.

Pe la zece, garnitura intră sub acoperișul de sticlă monumental de la Bremen, unde lămpile cu descărcare luminiscentă făceau ca toate fețele să arate palide.

* * *

Probabil că primul călător nu cunoștea deloc limba germană, pentru că greși de câteva ori drumul, intră în restaurantul de la clasa I, ajungând abia după mai multe încercări la bufetul clasei a III-a, unde nu se așează la masă.

Arătă cu degetul spre niște franzelușe care

aveau cârnați înăuntru, explică prin gesturi că dorea să le cumpere și plăti din nou întinzând un pumn de monede.

Mai bine de o jumătate de oră, rătăci pe străzile largi din vecinătatea gării, cu valijoara în mână, părând să caute ceva.

Iar bărbatul cu guler de catifea, care îl urmărea răbdător, înțelese când îl văzu îndreptându-se în grabă spre un cartier mai sărac, care începea undeva în stânga.

Primul călător căuta pur și simplu un hotel ieftin. Încetinindu-și mersul, examină câteva cu neîncredere, apoi alese un hotel dintre cele mai modeste, care avea deasupra ușii un glob mare, alb, din sticlă mată.

Tânărul ținea într-o mână valiza și în cealaltă franzeluțele cu cârnați, împachetate în hârtie.

Strada era circulată. Începea să se lase ceața, prin care răzbăteau doar luminile vitrinelor.

Bărbatul cu pardesiu gros reuși, cu oarecare greutate, să obțină camera vecină cu cea a primului călător.

O cameră sărăcăcioasă, ca toate camerele de acest fel din lume, cu diferența că sărăcia nu era poate nicăieri mai lugubră ca în Germania de Nord.

Cele două încăperi comunicau între ele printr-o ușă cu broască.

Astfel, bărbatul putu să asiste la deschiderea valizei, care conținea doar ziare vechi.

Îl văzu pe călător pălind cumplit la față, răsucind valijoara pe toate fețele cu mâinile tremurătoare, împrăștiind ziarele prin cameră.

Franzelușele se aflau pe masă, tot

împachetate, dar tânărul, care nu mai mâncase de la patru după-amiază, nu le acordă nicio atenție.

Se repezi spre gară, făcând o mulțime de ocolișuri, întrebând oamenii la tot pasul, repetând cu un accent care deforma atât de rău cuvântul, încât interlocutorii abia îl înțelegeau:

— *Bahnhof!*…

Era atât de nervos, încât, pentru a se face mai bine înțeles, imita zgomotul trenului!

Ajunse la gară, intră în holul imens, zări undeva o grămadă de bagaje și se apropie ca un hoț, ca să vadă dacă nu era acolo și valiza lui.

Tresărea de fiecare dată când cineva trecea cu o valiză de același fel.

Bărbatul cu guler de catifea se ținea mai departe pe urmele lui, fără să-și ferească privirea sfredelitoare.

Abia la miezul nopții se întoarseră la hotel, unul după altul.

Bărbatul se uită prin gaura cheii. Tânărul se prăbușise pe un scaun, cu capul în mâini. Când se ridică, pocni din degete, cu un gest furios și totodată fatalist.

Apoi urmă sfârșitul: scoase un revolver din buzunar, deschise gura mare și apăsă pe trăgaci.

* * *

În momentul următor, în cameră erau deja zece persoane, printre care și comisarul Maigret, care nu-și dezbrăcase pardesiul cu guler de catifea și încerca să-i îndepărteze pe ceilalți. Oamenii repetau într-una cuvintele *Polizei* și *Mörder,* care înseamnă asasin.

Mort, tânărul era și mai jalnic decât în

viață. Se vedeau tălpile găurite ale pantofilor, iar un crac al pantalonilor se ridicase în cădere, descoperind o șosetă roșie neverosimilă și o tibie lividă și păroasă.

Își făcu apariția un agent de poliție care rosti câteva cuvinte cu o voce poruncitoare, și toată lumea se retrase pe palier, cu excepția lui Maigret, care arătă insigna de comisar al Poliției Judiciare din Paris.

Agentul nu vorbea franceza. Maigret știa doar câteva cuvinte în germană.

După zece minute, o mașină opri în fața hotelului și se iviră brusc câțiva funcționari în civil.

Pe palier, cuvântul *Franzose* luase locul cuvântului *Polizei,* iar oamenii aruncau priviri curioase spre comisar. Câteva ordine au fost însă de ajuns ca să pună capăt agitației, întrerupând brusc orice rumoare, așa cum ai întrerupe un curent electric.

Oamenii se întoarseră în camerele lor. În stradă se formase un grup tăcut, care se ținea la o distanță respectuoasă.

Comisarul Maigret avea și acum pipa între dinți, doar că era stinsă. Iar fața lui cărnoasă, sculptată parcă într-un lut compact de o mână viguroasă, aproape că avea o expresie de teamă sau derută.

— Am să vă cer permisiunea să-mi fac ancheta în paralel cu cea a autorităților! zise el. Un lucru e sigur: acest om s-a sinucis. Și e francez…

— Îl urmăreați?

— Ar dura prea mult să vă explic… Aș vrea ca serviciul tehnic să-i facă niște fotografii cât se poate de clare, din toate pozițiile…

În cameră, unde se așternuse tăcerea, mai rămăseseră acum trei inși.

Unul, tânăr și roz la față, cu capul ras, purtând o redingotă și pantaloni dungați, își ștergea din când în când lentilele ochelarilor cu brațe de aur. Avea un titlu de genul *doctor în poliție științifică.*

Celălalt, la fel de roz la față, dar cu o ținută mai puțin solemnă, scotocea peste tot și se străduia să se exprime în franceză.

Nu găsiră nimic, doar un pașaport pe numele Louis Jeunet, născut la Aubervilliers, mecanic.

Revolverul purta marca fabricii de arme din Herstal (Belgia).

Nimeni de pe Quai des Orfèvres nu-și imagina, în noaptea aceea, că Maigret stătea tăcut, strivit parcă de fatalitate, asistând la operațiunile colegilor săi germani, trăgându-se într-o parte ca să facă loc fotografilor și medicilor legiști, așteptând, cu fruntea încruntată și pipa stinsă, bruma de lucruri care i-au fost înmânate pe la trei dimineața: hainele mortului, pașaportul și o duzină de fotografii cărora blitz-ul le dăduse un aspect halucinant.

Puțin îi mai lipsea să creadă că omorâse un om.

Un om pe care nu-l cunoștea! Nu știa nimic despre el! Nimic nu dovedea că ar fi avut de dat socoteală justiției!

* * *

Totul începuse cu o zi înainte la Bruxelles, în modul cel mai neașteptat. Maigret se afla acolo în misiune. Purtase discuții cu Siguranța belgiană despre niște refugiați italieni expulzați din Franța, a căror activitate stârnea îngrijorare.

O deplasare care semăna cu o călătorie de plăcere! Întrevederile fuseseră mai scurte decât se prevăzuse. Comisarul avea câteva ore la dispoziție.

Și intrase, din simplă curiozitate, într-o cafenea mică de pe strada Warmoesberg.

Era zece dimineața. Cafeneaua era aproape pustie. Totuși, în timp ce patronul, jovial și familiar, nu mai contenea cu vorba, Maigret remarcase un client așezat chiar în capătul sălii, în penumbră, preocupat de o activitate ciudată.

Omul arăta ca vai de el. Semăna perfect cu un șomer „de profesie", așa cum întâlnești în toate capitalele, în căutarea unui loc de muncă.

Numai că el scotea din buzunar bancnote de o mie de franci, le număra, le învelea în hârtie cenușie și lega cu sfoară pachetul, pe care scria apoi o adresă.

Cel puțin treizeci de bancnote! Treizeci de mii de franci belgieni! Maigret se încruntase și, după ce necunoscutul plătise cafeaua băută și ieșise, îl urmărise până la cel mai apropiat oficiu poștal.

Acolo, reușise să citească peste umărul lui adresa, trecută cu un scris ce nu semăna deloc cu al unui om simplu:

Domnului Louis Jeunet
Strada Roquette, nr. 18, Paris

Dar cel mai mult îl frapase mențiunea: *imprimate.*

Treizeci de mii de franci care călătoreau ca niște simple hârtii de ziar, ca niște prospecte obișnuite! Pentru că pachetul nu fusese trimis nici măcar recomandat! Un angajat al poștei

îl cântări și zise:

— Șaptezeci de centime…

Expeditorul plăti și ieși. Maigret notase numele și adresa. Îl urmărise pe necunoscut și, o clipă, fusese amuzat de gândul că ar fi putut să facă un cadou poliției belgiene. S-ar fi dus la șeful Siguranței din Bruxelles și i-ar fi spus pe un ton neglijent:

— Apropo, pe când beam un pahar de Gueuse-Lambic, am prins un răufăcător… Îl puteți aresta în locul cutare…

Maigret era foarte vesel. Peste oraș își revărsa razele un soare blând de toamnă, care stârnea valuri de căldură în aer.

La ora unsprezece, necunoscutul cumpăra cu treizeci și doi de franci o valiză din imitație de piele, dintr-o prăvălie de pe Rue Neuve. Iar Maigret cumpărase din joacă una la fel, fără să încerce să prevadă urmarea acestei aventuri.

La unsprezece și jumătate, necunoscutul intrase într-un hotel de pe o străduță căreia comisarul nu reuși să-i vadă numele. Ieșise de acolo puțin mai târziu și luase de la Gara de Nord trenul spre Amsterdam.

De data aceasta, comisarul ezitase. Să fi fost influențată hotărârea sa de impresia că mai văzuse undeva fața aceea?

„Probabil că e un caz de doi bani!… Dar dacă e unul important?…”

Nicio urgență nu-l chema la Paris. La frontiera olandeză, fusese frapat de faptul că tânărul, cu o îndemânare care dezvăluia obișnuința unor astfel de gesturi, își urcase valiza pe acoperișul vagonului înainte de sosirea la postul de vamă.

„Vom vedea când se va opri undeva!”

Numai că nu se oprise la Amsterdam, de

unde își luase un bilet de clasa a III-a pentru Bremen. Urmase traversarea câmpiei olandeze, cu puzderia de canale brăzdate de ambarcațiuni cu pânze care păreau că plutesc în plin câmp.

Neuschanz… Bremen…

Pentru orice eventualitate, Maigret schimbase valizele. Încercase zadarnic, ore în șir, să-l introducă pe individ în una dintre categoriile cunoscute de poliție.

„Prea nervos pentru un adevărat bandit internațional! Sau poate că e doar un complice fără importanță care va provoca arestarea șefilor săi!… Un conspirator?… Un anarhist?… Vorbește doar franceza, iar în Franța nu prea mai sunt conspiratori, și nici măcar anarhiști militanți!… Un mic escroc singuratic?…”

Oare un escroc ar fi trăit atât de modest, când expediase treizeci de bancnote de o mie de franci într-un simplu pachet de hârtie cenușie?

Omul nu bea alcool, ci, în gările unde era obligat să aștepte mult, se mulțumea cu o cafea și, uneori, o chiflă sau o brioșă.

Nu cunoștea linia, pentru că întreba tot timpul, vrând să știe dacă mergea în direcția dorită, iar insistența lui era chiar exagerată.

Nu era viguros. Mâinile sale purtau totuși urmele unei munci manuale. Unghiile erau negre, prea lungi, ceea ce sugera că nu mai muncise de un anumit timp.

Tenul indica anemia, dacă nu o mare sărăcie. Și, treptat, Maigret uitase de festa pe care voise să o joace poliției belgiene servindu-i pe tavă un răufăcător, așa, ca din joacă.

Problema îl pasiona. Își căuta singur scuze:

„Amsterdamul nu-i chiar atât de departe de Paris!”

Apoi:

„Eh! De la Bremen, cu rapidul, în treisprezece ore sunt acasă…”

* * *

Omul murise. Nu avea asupra lui niciun act compromițător, niciun obiect care să indice natura activității sale, doar un banal revolver purtând marca cea mai răspândită în Europa.

Părea că se omorâse doar pentru că cineva îi furase valiza! Altfel, de ce ar fi cumpărat de la bufetul gării acele franzeluțe pe care nu le mâncase?

Și ce rost avea acea zi de călătorie, de la Bruxelles, unde ar fi putut să se sinucidă la fel de bine ca într-un hotel german?

Mai rămânea valiza, care poate că avea să dezlege enigma. De aceea, când cadavrul fu luat de acolo, gol, înfășurat într-un cearșaf și urcat într-o dubă a poliției, după ce fusese examinat, fotografiat, studiat din tălpi și până în creștet, comisarul se închise în camera lui.

Era tras la față. Își umplu pipa, îndesând tutunul ușor cu degetul gros, așa cum avea obiceiul, doar ca să se convingă pe sine însuși că era calm.

Chipul suferind al mortului îl agasa. Îl revedea întruna, pocnind din degete și, brusc, deschizând gura mare ca să se împuște.

Această senzație de jenă, aproape de remușcare, era atât de puternică, încât Maigret atinse valiza doar după o lungă ezitare.

Și totuși, acea valiză trebuia să conțină justificarea lui! Acolo ar fi trebuit să găsească dovada că omul de care se lăsase înduioșat

era un escroc, un răufăcător periculos, poate chiar un asasin!

Cheile atârnau și acum, ca în magazinul de pe Rue Neuve, de o sfoară legată de mâner. Maigret o deschise și scoase mai întâi un costum gri închis, mai puțin uzat decât cel al mortului.

Sub costum se aflau două cămăși murdare, roase la guler și la manșete, făcute ghem.

…Un guler fals cu dungi subțiri de culoare roz, care fusese purtat cel puțin cincisprezece zile, pentru că era negru acolo unde atinsese gâtul proprietarului… Negru și scămoșat…

Asta era tot! Valiza își arăta fundul din hârtie verde și cele două curele, nefolosite, cu catarame noi.

Maigret scutură hainele și căută prin buzunare. Erau goale!

Simțea un nod în gât, din cauza unei angoase indescriptibile, dar dorința, nevoia de a găsi ceva îl făceau să caute cu încăpățânare.

Un om își luase viața pentru că cineva îi furase valiza aceea?… Dar înăuntru erau doar un costum vechi și rufe murdare!…

Niciun act! Nimic care să semene cu un document! Nici măcar un indiciu care să permită emiterea unor supoziții despre trecutul mortului!

Camera avea un tapet de hârtie nou, ieftin, pe care culorile țipătoare conturau flori agresive. În schimb, mobilele erau uzate, șchioape, deteriorate, iar pe masă se afla o pânză de bumbac înflorată pe care nu o puteai atinge decât cu repulsie.

Strada era pustie. Prăvăliile trăseseră obloanele. Dar la intersecție, la o sută de metri de acolo, automobilele circulau fără

încetare, într-un zumzet liniștitor.

Maigret se uită la ușa dintre camere, apoi la broasca spre care nu mai îndrăznea să se aplece. Își aminti că experții, prevăzători, desenaseră pe podeaua încăperii vecine contururile cadavrului.

Trecu dincolo în vârful picioarelor, ca să nu trezească locatarii, dar poate și pentru că simțea apăsarea misterului, ținând în mână costumul din valiză.

Silueta de pe podea era diformă, dar matematic exactă.

Când încercă să-i suprapună haina, pantalonii și vesta, în ochi i se aprinse o luminiță și strânse cu putere între dinți coada pipei.

Hainele erau mai mari cu cel puțin trei numere! Nu erau ale mortului!

Lucrul păstrat cu așa mare grijă în valiză, pe care hoinarul îl socotea atât de prețios încât își luase viața când îl pierduse, se dovedea a fi costumul altuia!

2. Domnul Van Damme

Ziarele din Bremen au anunțat doar în câteva rânduri că un francez pe nume Louis Jeunet, mecanic, se sinucisese într-un hotel din oraș și că sărăcia părea să fi fost motivul gestului său.

Dar, la ora când apăreau acele rânduri, a doua zi dimineață, informația nu mai era exactă, pentru că, răsfoind pașaportul, Maigret fusese frapat de o particularitate.

Pe pagina a șasea, rezervată semnalmentelor, unde figurau pe o coloană mențiunile *vârsta, înălțimea, părul, fruntea, sprâncenele* etc., cuvântul *fruntea* era trecut înaintea cuvântului *părul,* în loc să fie invers.

Or, cu șase luni mai înainte, Siguranța din Paris descoperise la Saint-Ouen o adevărată fabrică de pașapoarte false, livrete militare, permise pentru străini și alte documente oficiale. Fusese găsit un anumit număr de documente. Dar falsificatorii mărturisiseră că sute de acte fabricate de ei se aflau în circulație de câțiva ani și că, deoarece nu exista o evidență, nu puteau să furnizeze lista clienților.

Pașaportul dovedea că Louis Jeunet era unul dintre aceștia și că, în consecință, nu se numea Louis Jeunet.

Și astfel dispărea singurul lucru aproape sigur pe care se baza ancheta. Cel care își luase viața în timpul nopții era acum un necunoscut!

* * *

Pe la ora nouă, comisarul, căruia autoritățile îi acordaseră toate autorizațiile

necesare, sosi la morgă unde, după deschidere, urma să fie permisă prezența publicului.

Zadarnic căută un colț întunecos de unde să privească, chiar dacă nu se aștepta să facă mari descoperiri. Morga era modernă, ca de altfel cea mai mare parte a orașului și ca toate clădirile publice.

Și era chiar mai sinistră decât vechea morgă din Paris, de pe Quai de l'Horloge. Mai sinistră tocmai din cauza preciziei liniilor și planurilor, a pereților albi care reflectau lumina puternică, a aparatelor frigorifice lustruite ca într-o centrală electrică.

Totul te ducea cu gândul la o uzină model, o uzină a cărei materie primă ar fi fost corpurile umane!

Falsul Louis Jeunet se afla acolo, mai puțin desfigurat decât te-ai fi putut aștepta, pentru că specialiștii îi reconstituiseră într-o oarecare măsură fața.

Mai era acolo și cadavrul unei femei care se înecase în port.

Paznicul, plesnind de sănătate, strâns într-o uniformă care strălucea de curățenie, semăna cu un paznic de muzeu.

Într-o oră, contrar oricărei așteptări, s-au perindat vreo treizeci de persoane. Și, pentru că o femeie cerea să vadă un cadavru care nu era expus în sală, au răsunat niște sonerii electrice și câteva cifre au fost transmise prin telefon.

Într-o încăpere de la primul etaj, unul dintre sertarele unui dulap mare, care ocupa un întreg perete, s-a deschis, s-a așezat pe un ascensor și, câteva minute mai târziu, o cutie de oțel apărea la parter, așa cum ajung, în unele biblioteci, cărțile în sala de lectură.

Era cadavrul cerut! Femeia se aplecă, suspină și se lăsă dusă la celălalt capăt al încăperii, într-un birou, unde o secretară tânără îi înregistră declarația.

Puțini oameni se interesau de Louis Jeunet. Totuși, pe la zece, un bărbat îmbrăcat elegant coborî dintr-o mașină particulară, intră în sală, îl căută cu privirea pe sinucigaș și îl examină cu atenție.

Maigret se afla la doar câțiva pași de el. Se apropie și, observându-l cu atenție pe vizitator, avu impresia că nu era german.

Imediat ce îl văzu pe comisar pășind spre el, bărbatul tresări, se arătă stingherit și probabil gândi și el același lucru despre Maigret.

— Sunteți francez? întrebă el primul.

— Da. Și dumneavoastră?

— Eu sunt belgian… Dar locuiesc de câțiva ani la Bremen.

— Și cunoșteați un ins pe nume Jeunet?

— Nu! Am… am citit dimineață în ziar că un francez s-a sinucis la Bremen… Am trăit mult timp la Paris… Am fost curios și am venit să arunc o privire.

Maigret era de un calm greoi, așa cum i se întâmpla totdeauna în astfel de momente. Mai mult, fața lui căpăta o expresie atât de încăpățânată, atât de puțin subtilă, încât părea că are un aer bovin.

— Sunteți de la poliție?

— Da! De la Poliția Judiciară.

— Și ați venit aici special? Dar ce spun eu? Nu-i cu putință, pentru că sinuciderea a avut loc azi-noapte!… Cunoașteți francezi la Bremen? Nu? În acest caz, dacă vă pot fi de folos cu ceva… V-aș invita la un aperitiv.

Puțin mai târziu, Maigret îl urma și urca în

mașina condusă de belgian.

Acesta sporovăia într-una. Era prototipul omului de afaceri jovial și vioi. Părea să cunoască pe toată lumea; saluta trecătorii și arăta spre clădiri, explicând:

— Acolo e *Norddeutscher Lloyd*… Ați auzit de noul pachebot pe care l-au lansat la apă? Sunt clienții mei…

Arătă un building cu firme diferite la aproape toate ferestrele.

— La etajul patru, în stânga, zăriți biroul meu…

Pe geamuri era scris cu litere din porțelan: *Joseph Van Damme, intermedieri, import-export.*

— Ați crede că trece uneori chiar și o lună fără să am ocazia să vorbesc franțuzește? Angajații și chiar secretara mea sunt germani… Așa cer afacerile…

Ar fi fost greu să citești vreun gând pe fața lui Maigret, în cazul căruia subtilitatea părea să fie ultima dintre calități. Încuviința și admira tot ce i se cerea să admire, inclusiv mașina căreia Van Damme îi lăuda suspensia brevetată.

Intră împreună cu el într-o braserie mare, plină de oameni de afaceri care vorbeau tare, în timp ce o orchestră vieneză cânta neobosit și peste tot se auzeau ciocnindu-se halbele de bere.

— Nu vă închipuiți câte milioane reprezintă această clientelă! spunea Van Damme, extaziat. Uitați! Nu înțelegeți germana? Vecinul nostru tocmai vinde o încărcătură de lână care vine acum cu vaporul din Australia spre Europa. Are treizeci-patruzeci de nave la apă… Aș putea să vă arăt și alții… Ce beți? Vă recomand berea Pilsen. Apropo…

Maigret nici măcar nu zâmbi de schimbarea bruscă a subiectului.

— Apropo, ce credeți despre această sinucidere? Să fie un om nevoiaș, așa cum scriu ziarele de-aici?

— Posibil…

— Anchetați acest caz?

— Nu! E problema poliției germane… Și întrucât este clar că a fost sinucidere…

— Evident! Curiozitatea mea a fost stârnită doar de faptul că era francez… Pentru că puțini vin în Nord!

Se ridică să dea mâna cu un bărbat care ieșea, apoi se întoarse, febril.

— Mă scuzați! Directorul unei mari companii de asigurări… Face o sută de milioane… Auziți, domnule comisar… E aproape ora prânzului… Nu vreți să luați masa cu mine? Nu pot decât să vă invit la restaurant, pentru că sunt celibatar… Veți mânca altfel decât la Paris… Dar mă voi strădui să fiți mulțumit… Da?

Chemă chelnerul și plăti. Și, când scoase portofelul din buzunar, făcu un gest pe care Maigret îl văzuse deseori la oamenii de afaceri de felul lui care mergeau să bea ceva în apropiere de clădirea Bursei, un gest inimitabil, un mod aparte de a se lăsa pe spate bombând pieptul, trăgând bărbia îndărăt și deschizând cu o neglijență plină de sine acel lucru sacru, portofelul de piele ticsit cu bancnote.

— Să mergem!

* * *

Nu-l lăsă din mână pe comisar decât pe la cinci, după ce-l dusese și la biroul lui, unde avea trei angajați și o dactilografă.

Ba chiar îl făcuse pe Maigret să-i promită că, dacă nu pleca chiar în acea zi din Bremen, vor petrece seara împreună într-un cabaret faimos.

Polițistul se trezi în mijlocul mulțimii, singur, cu gândurile nu prea clare. Dar oare erau gânduri în adevăratul sens al cuvântului?

Încerca în mintea lui o apropiere între două siluete, doi bărbați, între care căuta o legătură.

Pentru că trebuia neapărat să existe una! Van Damme nu se deranjase să vină la morgă ca să se uite la cadavrul unui necunoscut. Și nu doar plăcerea de a vorbi franțuzește îl făcuse să-l invite pe Maigret la masă.

De altfel, nu-și arătase adevărata personalitate decât pe măsură ce comisarul îi păruse tot mai indiferent față de caz – și, poate, tot mai prost!

Dimineață fusese îngrijorat. Zâmbetului său îi lipsise spontaneitatea.

Când se despărțiseră însă, era cu adevărat micul afacerist care aleargă încoace și-ncolo, se agită, vorbește, se extaziază, are de-a face cu marile personalități financiare, își conduce automobilul, telefonează, dă ordine dactilografei și oferă mese rafinate, mulțumit și mândru de el.

De cealaltă parte, un vagabond anemic, cu haine uzate, cu tălpile găurite, care cumpărase franzeluțe cu cârnați, fără să bănuiască măcar că nu le va mânca!

Van Damme probabil că își găsise un alt tovarăș de pahar pentru seară, în aceeași atmosferă în care muzica vieneză se îmbina cu berea.

La ora șase, un sertar metalic, cu cadavrul

gol al falsului Jeunet înăuntru, se va închide fără zgomot și ascensorul îl va urca spre camera frigorifică, unde va ocupa până a doua zi un compartiment numerotat.

Maigret se îndrepta spre *Polizei Praesidium.* Câțiva polițiști, goi până la brâu, în ciuda anotimpului, făceau gimnastică într-o curte înconjurată de ziduri de un roșu aprins.

La laborator, un tânăr cu ochi visători îl aștepta lângă o masă pe care erau rânduite, frumos etichetate, toate obiectele care aparținuseră mortului.

Tânărul se străduia să vorbească o franceză corectă, mândru că găsea cuvintele potrivite.

Începu cu costumul cenușiu purtat de Jeunet în momentul sinuciderii și îi spuse că toată căptușeala fusese descusută, toate cusăturile examinate, însă nu se găsise nimic.

— Costumul provine de la *Belle Jardinière* din Paris. Stofa are cincizeci la sută bumbac. Un costum ieftin. Au fost găsite pete de grăsime, cum ar fi grăsimea minerală, ceea ce pare să indice că omul a lucrat sau s-a aflat frecvent într-o uzină, un atelier sau un garaj. Lenjeria nu poartă nicio marcă. Pantofii au fost cumpărați de la Reims. Aceeași observație ca în cazul costumului: calitate proastă, produse de serie. Șosetele sunt din bumbac, precum cele comercializate de vânzătorii ambulanți cu patru-cinci franci perechea. Sunt găurite, dar n-au fost niciodată cârpite. Toate aceste haine au fost puse într-un sac din hârtie tare, scuturate, iar praful a fost adunat spre a fi supus analizei. Astfel s-a obținut confirmarea proveniență petelor de grăsime. Stofa este impregnată cu un praf metalic fin, care se găsește doar în hainele ajustorilor, strungarilor și, în general,

ale celor care lucrează în ateliere mecanice. Aceste indicii sunt absente în cazul costumului pe care l-aș numi *costumul B* și care n-a mai fost purtat de cel puțin șase ani. Altă diferență: în buzunarele *costumului A,* am găsit fragmente de tutun al regiei franceze, pe care îl numiți tutun cenușiu. În buzunarele *costumului B,* dimpotrivă, a rămas puțin praf de tutun îngălbenit, care imită tutunul egiptean. Dar acum vine punctul cel mai important. Petele descoperite pe *costumul B* nu mai sunt pete de grăsime, ci vechi pete de sânge uman, probabil sânge arterial. Stofa n-a mai fost spălată de ani de zile. Cel ce purta acest costum trebuie să fi fost pur și simplu inundat de sânge. În sfârșit, unele rupturi ne pot face să bănuim că a avut loc o luptă, pentru că, în diferite locuri, la revere printre altele, urzeala a fost smulsă, ca și cum acolo s-ar fi înfipt niște unghii. Acest *costum B* are o marcă: Roger Morcel, croitor, strada Haute-Sauvenière, Liège. Cât despre revolver, e vorba de un model care nu se mai fabrică de doi ani. Dacă vreți să-mi lăsați adresa, vă voi trimite o copie a raportului pe care trebuie să-l fac pentru șefii mei.

* * *

La opt seara, Maigret sfârșise cu formalitățile. Poliția germană îi înmânase costumul mortului, precum și pe cel din valiză, numit de expert *costumul B.* De asemenea, se luase hotărârea ca, până la noi ordine, cadavrul să fie ținut la dispoziția autorităților franceze în frigoriferul de la morgă.

Maigret luase o copie după fișa lui Joseph Van Damme, născut la Liège, din părinți

flamanzi, comis-voiajor, apoi director al unei societăți de intermediere care îi purta numele.

Avea treizeci și doi de ani și era celibatar. Se stabilise la Bremen doar de trei ani și, după un început dificil, părea că acum afacerile îi merg bine.

Comisarul se întoarse în camera sa de la hotel, se așeză pe marginea patului și privi îndelung la cele două valize din fața lui.

Deschisese ușa dintre camera lui și cea învecinată, unde totul rămăsese ca în ajun. Se miră că drama provocase atât de puțină dezordine. Pe perete, sub o floare roz din desenul tapetului, se vedea o mică pată maronie: singura pată de sânge. Pe masă, cele două franzelușe cu cârnați rămăseseră împachetate în hârtie. Deasupra se așezase o muscă.

Dimineață, Maigret trimisese la Paris două fotografii ale mortului, rugându-i pe cei de la Poliția Judiciară să facă astfel încât să fie publicate în cât mai multe ziare.

Oare acolo trebuia să caute? La Paris, unde cel puțin poliția avea o adresă: cea la care Jeunet își trimisese, de la Bruxelles, treizeci de bancnote de o mie de franci.

Trebuia să caute la Liège, de unde fusese cumpărat *costumul B* cu câțiva ani în urmă? La Reims, de unde proveneau pantofii mortului?

La Bruxelles, unde Jeunet făcuse un pachet în care pusese cei treizeci de mii de franci? La Bremen, unde murise și unde un ins pe nume Joseph Van Damme venise să se uite la cadavru, spunând totuși că nu-l cunoaște?

Își făcu apariția patronul hotelului. Din lungul său discurs în germană, comisarul

rămase cu impresia că era întrebat dacă se putea face ordine în camera dramei, pentru a fi folosită din nou.

Mârâi afirmativ, se spălă pe mâini, plăti și plecă luând cele două valize, care contrastau flagrant prin modestia lor cu silueta sa impozantă.

Nu avea motive să ia ancheta de la un anumit capăt, și nu de la altul. Se hotărî să înceapă de la Paris mai ales pentru că, la Bremen, atmosfera brutal de străină, lovindu-l clipă de clipă în obiceiurile și mentalitatea lui, produsese asupra sa un efect deprimant.

Nici poftă de fumat nu mai avea, din cauză că tutunul era gălbui și prea slab.

Dormi în trenul rapid și se trezi la frontiera belgiană, exact când se făcea ziuă; după o jumătate de oră, traversă orașul Liège, lăsându-și privirea apatică să rătăcească dincolo de fereastra compartimentului.

Trenul staționa doar treizeci de minute, insuficient ca Maigret să poată ajunge pe strada Haute-Sauvenière.

La două după-amiaza, comisarul ajunse în Gara de Nord, se repezi în mulțimea pariziană și prima dată se opri la tutungerie.

Căută un moment monede franțuzești prin buzunare. Cineva îl îmbrânci. Cele două valize erau așezate la picioarele lui. Când vru să le ia de jos, găsi doar una; se uită zadarnic în jur și își dădu seama că n-ar fi folosit la nimic să anunțe poliția.

Un amănunt îl liniști totuși. Valiza care îi rămăsese avea prinsă de mâner o sforicică cu două chei. Era cea cu hainele.

Hoțul luase valiza cu ziare vechi.

Să fi fost un simplu hoț, dintre cei care dau târcoale prin gări? În acest caz, nu era ciudat

că alesese o valiză care arăta atât de jalnic?

Maigret urcă într-un taxi, savurând pipa și forfota de pe străzi. La un chioșc de ziare, zări o fotografie pe prima pagină a unui ziar și recunoscu de departe portretul lui Louis Jeunet, expediat de la Bremen.

Ar fi vrut să treacă pe acasă, ca să se schimbe și să-și sărute soția, dar incidentul de la gară îl punea pe gânduri.

„Dacă ținta a fost într-adevăr *costumul B,* cum a putut fi anunțat cineva de la Paris că îl voi aduce cu mine și că voi sosi la o anumită oră?”

Ai fi zis că misterele se adunau unul după altul în jurul siluetei slabe și al figurii palide ale vagabondului de la Neuschanz și Bremen. Se agitau umbre, ca pe placa fotografică atunci când e cufundată în revelator.

Dar ar fi trebuit să le precizeze contururile, să le lumineze fețele, să dea fiecăreia un nume, să le reconstituie personalitatea și întreaga existență.

Deocamdată, în mijlocul plăcii se găsea doar un cadavru gol, al cărui cap, cârpit de medicii germani pentru a-i reda un aspect normal, era scos în evidență de o lumină crudă.

Umbrele?… Mai întâi un bărbat care, la Paris, chiar în momentul acela, fugea cu valiza… Altul care, de la Bremen sau din altă parte, îl informase… Poate că jovialul Joseph Van Damme… Sau poate că nu el!… Apoi, omul care, cu ani în urmă, purtase cost*umul B*…

Și cel care, în cursul luptei, îl stropise cu sângele său…

De asemenea, cel care îi procurase falsului Jeunet suma de treizeci de mii de franci, sau

persoana de la care fusese furată această sumă!

Era soare și lumea ieșise pe terasele cafenelelor, încălzite cu braserouri. Șoferii strigau unul la altul. Grupuri compacte de oameni luau cu asalt autobuzele și tramvaiele.

Din acea mulțime în mișcare, ca și din mulțimea de la Bremen, Bruxelles, Reims și din alte părți, ar fi trebuit prinși doi, trei, patru, cinci indivizi…

Poate mai mulți!… Poate mai puțini!…

Maigret privi cu tandrețe fațada austeră a Prefecturii, traversă curtea cu valijoara în mână și îl salută cu familiaritate pe omul de serviciu.

— Ai primit telegrama mea? Ai făcut focul?

— A venit o doamnă în legătură cu poza… Stă de două ore în sala de așteptare…

Maigret nu-și mai scoase pardesiul și pălăria. Nici măcar nu lăsă jos valiza.

Sala de așteptare, aflată la capătul culoarului pe care se înșirau birourile comisarilor, era o încăpere cu geamuri, în care se găseau câteva scaune tapițate cu catifea verde și, pe singurul perete de cărămidă, lista polițiștilor căzuți la datorie.

Pe un scaun stătea o femeie încă tânără, îmbrăcată cu acea decență a oamenilor umili, care dezvăluie orele în șir petrecute cu acul în mână la lumina lămpii și compromisurile.

Peste un pardesiu din postav negru, purta un guler de blană foarte îngust. În mâini avea mănuși tricotate de culoare cenușie și ținea o poșetă care, ca și valiza lui Maigret, era din imitație de piele.

A fost frapat comisarul de vaga ei

asemănare cu mortul?

Nu o asemănare a trăsăturilor, ci una legată de expresia feței, de *clasă,* dacă se poate spune așa.

Și ea avea pupilele cenușii și pleoapele obosite ale celor părăsiți de curaj. Nasul îi era ascuțit, iar tenul lipsit de culoare.

Aștepta de două ore și cu siguranță că nu îndrăznise să-și schimbe locul sau să se miște măcar. Se uită prin geam la Maigret, fără să îndrăznească să spere că, în sfârșit, venise cel pe care îl căuta.

Comisarul deschise ușa.

— Vă rog să mă urmați în biroul meu, doamnă…

Ea păru uimită când o pofti să treacă înaintea lui și rămase o clipă parcă dezorientată în mijlocul încăperii. Pe lângă poșetă, în mână mai ținea un ziar șifonat, unde se putea vedea jumătate din fotografie.

— Mi s-a spus că-l cunoașteți pe bărbatul a cărui…

Dar, mai înainte ca el să fi sfârșit fraza, femeia își ascunse fața în mâini, își mușcă buzele și spuse printre lacrimi:

— E soțul meu, domnule…

Atunci, ca să facă ceva, Maigret împinse un fotoliu greu spre ea.

3. Magazinul de plante medicinale de pe strada Picpus

Când reuși din nou să vorbească, femeia rosti:

— A suferit mult?

— Nu, doamnă. Pot să vă confirm că moartea a fost instantanee.

Ea se uită la ziarul pe care îl ținea în mână și, cu un efort, reuși să articuleze:

— În gură?…

Și, văzând că Maigret se mulțumea să dea din cap, zise cu gravitate, dintr-o dată calmă, privind în podea, cu vocea cu care ar fi vorbit despre un copil zburdalnic:

— Nu putea să facă nimic cum face toată lumea!

Nu vorbea ca o amantă, nici măcar ca o soție. Simțeai că, deși nu împlinise nici treizeci de ani, avea o tandrețe maternă, o blândețe resemnată de soră de caritate.

Cei săraci sunt obișnuiți să-și înfrâneze exprimarea disperării, pentru că îi așteaptă viața, munca, nevoile din fiecare zi, din fiecare ceas. Își șterse ochii cu batista, iar nasul, care i se înroșise puțin, o împiedica să fie drăguță.

Colțurile buzelor sale oscilau între o strâmbătură de suferință și un zâmbet vag, în timp ce se uita la comisar.

— Îmi dați voie să vă pun câteva întrebări? spuse Maigret așezându-se la birou. Soțul dumneavoastră se numea Louis Jeunet? Când v-a părăsit ultima dată?

Ea abia se abținu să nu izbucnească iar în plâns. Ochii i se umplură de lacrimi. Mototolise batista între degete, făcând din ea

un mic tampon foarte tare.

— Acum doi ani… Dar l-am revăzut odată, când și-a lipit fața de geam… Dacă mama n-ar fi fost acolo…

Își dădu seama că trebuia doar s-o lase să vorbească. Tânăra femeie o făcea atât pentru ea, cât și pentru el.

— Vreți să cunoașteți toată viața noastră, nu? Doar așa puteți înțelege de ce-a făcut Louis asta… Tatăl meu era infirmier la Beaujon… Își deschisese un mic magazin de plante medicinale pe strada Picpus, de care se ocupa mama mea… Acum șase ani, tata a murit, iar eu și mama am continuat să trăim de pe urma magazinului… L-am cunoscut pe Louis…

— Spuneți că sunt șase ani de atunci? Se numea deja Jeunet?

— Da… răspunse ea mirată. Era frezor într-un atelier din Belleville… Câștiga bine… Nu știu de ce lucrurile s-au schimbat atât de repede… Nu aveți cum să știți… Avea un fel de nerăbdare permanentă. Ai fi zis că era chinuit de o înfrigurare… La nicio lună după ce ne-am cunoscut, ne-am căsătorit și a venit să stea la noi… Locuința din spatele magazinului e prea mică pentru trei persoane… Am închiriat o cameră pentru mama pe strada Chemin-Vert… Îmi lăsase mie magazinul de plante medicinale, dar, pentru că nu avea destule economii ca să trăiască, îi dădeam noi două sute de franci în fiecare lună… Jur că am fost fericiți! Louis pleca la muncă dimineața… Mama venea să-mi țină de urât… Seara, soțul meu nu se ducea nicăieri… Nu știu cum să vă explic… Și totuși, am simțit totdeauna că ceva nu merge!… Uitați! De exemplu, ca și cum Louis

n-ar fi fost din lumea noastră, ca și cum această atmosferă, uneori, l-ar fi sleit de puteri. Era foarte tandru…

Pe chip i se citi tulburarea. Era aproape frumoasă când mărturisi:

— Nu cred că mulți bărbați sunt așa… Mă lua brusc în brațe și mă privea în ochi atât de insistent, încât îmi făcea rău… Alteori mă respingea cu un gest neașteptat, pe care l-am văzut doar la el, apoi spunea oftând: „Totuși, te iubesc, mica mea Jeanne!” Se terminase… Se ocupa de una sau de alta, fără să întoarcă măcar capul spre mine, petrecea ore în șir cu repararea unei mobile, ca să-mi mestereasc o ustensilă practică, să repare un ceas… Mama nu prea ținea la el, tocmai pentru că înțelegea că nu era ca oricare altul…

— Nu avea, printre lucrurile lui, și unele pe care le păstra cu mare grijă?

— De unde știți?

Tresări ușor, speriată, și continuă ceva mai repede:

— Un costum vechi! Odată, s-a întors acasă tocmai când îl scosesem dintr-o cutie de carton așezată pe șifonier și îl periam. Chiar voiam să-l cos acolo unde era rupt. Costumul ar fi fost încă bun de purtat în casă… Louis mi l-a smuls din mâini, s-a supărat, a strigat cuvinte crude și, în seara aceea, ai fi jurat că mă ura… Era la o lună de la căsătorie. De atunci…

Oftă și se uită la Maigret de parcă ar fi vrut să se scuze pentru o relatare atât de sumară.

— A devenit mai ciudat?

— Nu-i vina lui, sunt sigură! Cred că era bolnav… Se consuma… După ce o oră eram fericiți, în bucătărie, unde stăteam, îl vedeam schimbându-se brusc. Nu mai vorbea… Se

uita la obiecte și chiar la mine zâmbind răutăcios… Apoi se arunca în pat fără să-mi zică noapte bună…

— Nu avea prieteni?

— Nu! Nimeni n-a venit vreodată la el…

— Nu călătorea, nu primea scrisori?

— Nu! Nu-i plăcea să vadă oameni la noi acasă… Uneori, o vecină care nu avea mașină de cusut venea s-o folosească pe a mea, și asta era cea mai bună cale de a-l enerva pe Louis… Nu se înfuria ca toată lumea… Era ceva înăbușit… Și tot el părea că suferă! Când l-am anunțat că vom avea un copil, s-a uitat la mine cu niște ochi de om nebun… Din acel moment, dar mai ales după nașterea copilului, a început să bea, nu tot timpul, pe perioade… Și totuși, știu că îl iubea! Se uita la el din când în când așa cum se uita la mine la început, cu adorație… A doua zi, se întorcea beat, se culca, încuia ușa dormitorului și stătea acolo ore, zile întregi… La început mi-a cerut iertare, plângând… Poate că, dacă mama nu s-ar fi amestecat, aș fi reușit să-l păstrez… Dar mama a vrut să-l dojenească. Au urmat scene… Mai ales când Louis nu se ducea la muncă două-trei zile! În ultima vreme, am fost cât se poate de nefericiți… înțelegeți, nu-i așa? Devenea din ce în ce mai răutăcios… Mama l-a dat de două ori afară, spunându-i că nu era în casa lui… Eu sunt sigură că nu era el de vină! Îl împingea ceva, îl împingea… I se mai întâmpla încă să se uite la mine sau la fiul nostru cu ochii aceia de care v-am spus. Numai că o făcea din ce în ce mai rar… Și dura puțin… Ultima scenă a fost odioasă… Mama era de față… Louis a luat bani din casa magazinului, iar ea l-a făcut hoț… Era foarte

palid, cu ochii roșii, ca în zilele lui rele… Avea o privire de dement… Îl văd și acum venind spre mine ca și cum ar fi vrut să mă sugrume. Am țipat, înspăimântată: „Louis!” Și a plecat, trântind ușa atât de tare, încât a spart geamul… Au trecut doi ani de atunci… Vecinele l-au mai văzut trecând din când în când… M-am interesat la uzina lui de la Belleville și mi s-a spus că nu mai lucra acolo. Dar cineva l-a zărit într-un mic atelier de pe strada Roquette, unde se fac pompe pentru bere… L-am revăzut o singură dată, să fie vreo șase luni de-atunci, prin geam… Mama, care locuiește iar cu mine și cu cel mic, era în magazin. Nu mi-a dat voie să alerg la ușă… Jurați dumneavoastră că n-a suferit, că a murit pe loc? A fost un om nefericit, nu-i așa? Probabil că acum îl înțelegeți…

Tot ce povestise femeia fusese trăit atât de intens, iar bărbatul avusese asupra ei o influență atât de puternică, încât, în timp ce vorbea, fața ei lua involuntar expresiile de care pomenea.

La fel ca la început, Maigret era frapat de o asemănare jenantă între femeia din fața lui și bărbatul care, la Bremen, pocnise din degete înainte de a-și trage un glonț în gură.

Mai mult decât atât, acea febră mistuitoare despre care tocmai vorbise părea că pusese stăpânire și pe ea. Nu mai vorbea, dar toți nervii continuau să-i vibreze. Gâfâia. Aștepta ceva, fără să știe ce.

— Nu v-a vorbit niciodată de trecutul lui, de copilărie?

— Nu… Nu vorbea prea mult. Știu doar că s-a născut la Aubervilliers. Și totdeauna am crezut că a primit o educație mai bună decât pentru situația lui… Avea un scris frumos.

Cunoștea denumirile latinești ale tuturor plantelor. Când negustoreasa de mărunțișuri de alături avea de scris o scrisoare mai grea, venea la el…

— Și nu i-ați văzut niciodată familia?

— Înainte de căsătorie, mi-a spus că era orfan… Aș vrea să vă mai întreb ceva, domnule comisar… Va fi adus în Franța?

Văzând că ezită să răspundă, femeia adăugă, întorcând capul în altă parte, ca să-și ascundă jena:

— Acum, magazinul e al mamei mele… La fel și banii!… Știu că n-o să vrea să cheltuiască pentru aducerea corpului în țară, și nici să-mi dea vreun ban ca să merg să-l văd! Oare, în acest caz…

Glasul i se stinse. Se aplecă repede să-și ia batista căzută pe podea.

— Voi face demersurile necesare, doamnă, pentru ca trupul neînsuflețit al soțului dumneavoastră să fie adus.

Ea îi adresă un zâmbet mișcător și își șterse o lacrimă de pe obraz.

— Simt că ați înțeles! Gândiți ca mine, domnule comisar! Nu era el de vină! Era un nefericit!…

— Dispunea de sume mari de bani?

— Doar salariul… La început, mi-l dădea tot… Pe urmă, când a început să bea…

Schiță din nou un zâmbet, foarte trist, și totuși plin de compasiune.

Plecă puțin mai calmă, aranjându-și în jurul gâtului gulerul de blană, în timp ce în mâna stângă ținea strâns poșeta și ziarul împăturit mic de tot.

* * *

La numărul 18 de pe strada Roquette,

Maigret găsi un hotel foarte modest.

Acea parte a străzii se afla la mai puțin de cincizeci de metri de Piața Bastiliei. Exact acolo începea strada Lappes, cu localurile ei rău famate și cu balurile ei populare.

Fiecare parter era o cafenea, iar fiecare imobil, un hotel frecventat de vagabonzi, șomeri de profesie, emigranți și prostituate.

Totuși, în acel refugiu sinistru al lumii interlope, existau și câteva ateliere, cu ușile larg deschise, unde oamenii mânuiau barosul sau aparatul de sudură, în timp ce camioane mari veneau și plecau.

Și contrastul era violent între viața activă, muncitorii permanenți, funcționarii care se agitau cu scrisori de trăsură în mână și, pe de altă parte, siluetele sordide sau insolente care hoinăreau prin împrejurimi.

— Jeunet! mormăi comisarul, deschizând ușa de la recepție, aflată la mezanin.

— Nu-i aici!

— Mai are camera?

Îl mirosise că era de la poliție și îi răspundea puțin răstit.

— Da, 19!

— Cu săptămâna? Cu luna?

— Cu luna!

— A primit ceva prin poștă?

Omul încercă să umble cu tertipuri, dar, până la urmă, îi dădu lui Maigret pachetul pe care Jeunet și-l trimisese singur de la Bruxelles.

— Primea multe pachete de felul ăsta?

— Uneori…

— Scrisori?

— Nu! Să fi primit în total trei pachete… Un om liniștit… Nu văd de ce vrea poliția să-i facă mizerii…

— Lucra undeva?

— Pe stradă, la numărul 65…

— În mod regulat?

— Unele săptămâni da, altele, nu.

Maigret îi ceru cheia camerei. Nu găsi însă decât o pereche de pantofi imposibil de folosit – talpa era complet desprinsă de căpută –, un tub în care fusese aspirină și o salopetă de mecanic aruncată într-un colț.

Coborî și, luându-l iar la întrebări pe omul de la recepție, află că Louis Jeunet nu primea nicio vizită, că nu avea legături cu femei și că ducea o existență aproape monotonă, cu excepția câtorva călătorii, care durau trei-patru zile.

Totuși, nu locuiești într-un astfel de hotel decât dacă ceva nu-i în regulă cu tine! Omul de la recepție știa asta la fel de bine ca Maigret. În cele din urmă, mormăi:

— Nu-i ce credeți… La el, era băutura! Dar nu bea tot timpul… Avea crize… Îl apuca închinatul, cum ziceam eu și nevastă-mea… Trei săptămâni era serios și se ducea la muncă în fiecare zi… Pe urmă, un timp, bea până cădea țeapăn în pat…

— Purtarea lui nu avea nimic suspect?

Dar omul dădu din umeri, ca și cum ar fi vrut să spună că în hotelul lui veneau doar inși suspecți.

La numărul 65 se fabricau dispozitive de transvazat berea, într-un atelier mare, deschis spre stradă. Maigret fu primit de un șef de echipă, care văzuse deja fotografia lui Jeunet în ziar.

— Tocmai voiam să scriu la poliție, spuse el. Încă mai lucra aici săptămâna trecută… Băiatul ăsta câștiga opt franci și jumătate pe oră!

— Când lucra!

— Știți deja? Da, când lucra! Sunt mulți așa… Dar, în general, ceilalți beau în mod regulat un pahar în plus sau fac o beție bună sâmbăta… Pe el îl apuca brusc, fără să poți prevedea nimic, și se îmbăta opt zile la rând… Odată, când aveam o lucrare urgentă, m-am dus la el… Ei bine, stătea lângă pat și bea!… Nu mi-a plăcut deloc ce-am văzut!

* * *

Nu descoperi nimic nici la Aubervilliers. În registrul stării civile figura un Louis Jeunet, fiul lui Gaston Jeunet, zilier, și al soției sale Berthe, Marie Dufoin, servitoare. Gaston Jeunet era mort de zece ani, iar soția lui părăsise regiunea.

Despre Louis Jeunet nu se știa nimic. În urmă cu șase ani însă, scrisese de la Paris ca să ceară o copie după actul de naștere.

Pașaportul era totuși fals și, în consecință, omul care se sinucisese la Bremen, după ce se căsătorise cu vânzătoarea de plante medicinale de pe strada Picpus și avusese cu ea un băiat, nu era adevăratul Jeunet!

Nu găsi nimic nici în arhiva Prefecturii. Nicio fișă pe numele lui Jeunet sau cu amprente digitale care să corespundă cu cele ale mortului, luate în Germania.

În concluzie, omul acela disperat nu avusese niciodată de-a face cu justiția, nici în Franța, nici în străinătate, pentru că fuseseră consultate și fișele trimise de majoritatea națiunilor europene.

Personajul prindea viață abia cu șase ani în urmă. Doar atunci apărea un Louis Jeunet, frezor, care lucra și ducea o viață de muncitor la locul său.

Se căsătorea. Avea deja *costumul B,* care i-a adus prima ceartă cu soția și care, după ani de zile, avea să devină cauza morții sale.

Nu avea prieteni, nu primea scrisori. Părea să cunoască latina, ceea ce te făcea să crezi că primise o educație peste medie.

În biroul său, Maigret scrise o notă prin care cerea poliției germane cadavrul, rezolvă câteva probleme curente și, cu un aer mohorât, se încăpățână să mai deschidă o dată valiza galbenă, al cărei conținut fusese îngrijit etichetat de expertul din Bremen.

Puse acolo și pachetul cu cele treizeci de bancnote belgiene. Brusc, îi veni ideea să desfacă sfoara și să copieze seriile bancnotelor, apoi trimise lista celor de la Siguranța din Bruxelles, cerându-le să le cerceteze proveniența.

Făcea toate acestea greoi, sârguincios, ca și cum ar fi vrut să se iluzioneze că efectua o activitate utilă.

Dar, din când în când, își îndrepta privirea cu un fel de aversiune spre fotografiile întinse pe birou, iar stiloul îi rămânea în aer, în timp ce strângea coada pipei între dinți.

Se pregătea să plece cu regret, să se întoarcă acasă, lăsând pe a doua zi continuarea anchetei, când centralista îl anunță că era căutat de la Reims.

Era în legătură cu fotografia publicată în ziare. Patronul de la *Café de Paris,* de pe strada Carnot, spunea că îl văzuse pe omul respectiv în localul lui, cu șase zile în urmă. Își amintea de asta deoarece refuzase să-i mai dea de băut clientului, care era deja beat.

Maigret ezită. Pentru a doua oară, era vorba de Reims, de unde proveneau pantofii mortului.

Numai că pantofii cu pricina, foarte uzați, fuseseră cumpărați cu câteva luni în urmă. Concluzia: Louis Jeunet nu se ducea întâmplător în acel oraș.

O oră mai târziu, comisarul urca în expresul de Reims, unde sosea la zece seara. *Café de Paris,* un local destul de luxos, era plin de burghezi înstăriți. Se juca la trei mese de biliard. Pe la celelalte mese, clienții jucau cărți.

Era cafeneaua tradițională de provincie, unde casiera dă mâna cu obișnuiții localului, iar chelnerii le spun cu familiaritate pe nume clienților. Notabili ai orașului, reprezentanți comerciali…

Și, din loc în loc, globuri nichelate cu șervete înăuntru.

— Sunt comisarul de la Paris. Am vorbit mai devreme la telefon…

În picioare lângă tejghea, patronul supraveghea personalul, dând totodată sfaturi jucătorilor de biliard.

— A, da!… Păi, v-am spus tot ce știam…

Vorbea cu glas scăzut, puțin stingherit.

— Uitați!… S-a așezat în colțul acela, lângă a treia masă de biliard, și a comandat un coniac, apoi altul, și încă unul… Să fi fost cam pe la ora asta… Ceilalți se uitau la el chiondorâș pentru că… cum să spun?… nu era tocmai genul nostru de client.

— Avea bagaje?

— O valiză veche, cu închizătoarea stricată… Îmi amintesc că, atunci când a ieșit, valiza s-a deschis și i-au căzut boarfele pe jos… Ba chiar a cerut o sfoară ca s-o lege…

— A vorbit cu cineva?

Patronul se uită la unul dintre cei care jucau biliard, un tip înalt și slab, îmbrăcat

elegant, care semăna cu acei jucători foarte buni cărora amatorii le urmăresc cu respect carambolajele.

— Nu chiar… Nu vreți să beți ceva?… Uitați, putem să ne așezăm aici!

Alese o masă mai retrasă, pe care erau așezate tăvile.

— Pe la miezul nopții, era la fel de alb ca marmura asta… Băuse poate opt-nouă pahare de coniac… Privirea lui avea o fixitate care nu-mi plăcea deloc… Așa li se întâmplă unora când beau! Nu se agită, nu vorbesc aiurea, dar, la un moment dat, cad țepeni… Îl remarcaseră toți… M-am dus să-i spun că nu puteam să-l mai servesc și n-a protestat.

— Mai erau clienți care jucau?

— Cei pe care îi vedeți la a treia masă de biliard. Sunt obișnuiții localului, vin în fiecare seară, organizează concursuri, formează un club… Omul a plecat. Atunci a avut loc incidentul cu valiza care s-a deschis… Nu știu cum a putut să înnoade sfoara, în halul în care era… Am închis după o jumătate de oră… Domnii de la masă au plecat, am dat mâna cu ei și îmi amintesc că cineva a zis: „O să-l găsim undeva în șanț!”

Patronul se uită iar la jucătorul elegant, cu mâinile albe și îngrijite, cu cravata impecabilă și pantofii bine lustruiți, care scârțâiau de fiecare dată când se deplasa în jurul mesei.

— Nu văd de ce nu v-aș mărturisi totul… Deși e posibil să fie o întâmplare sau o greșeală! A doua zi, un comis-voiajor, care vine în fiecare lună și era aici în seara aceea, mi-a spus că, pe la unu dimineața, i-a întâlnit pe bețiv și pe domnul Belloir, care mergeau unul lângă altul… Și chiar i-a văzut intrând

împreună acasă la domnul Belloir…

— E blondul acela înalt?

— Da… Locuiește la cinci minute de aici, într-o casă frumoasă de pe strada Vesle… E subdirectorul Băncii de Credit…

— Comis-voiajorul nu-i aici?

— Nu! Își face traseul obișnuit, în zona de est. Se va întoarce abia pe la jumătatea lui noiembrie… I-am spus că probabil s-a înșelat. Dar a fost foarte categoric. Era să-i spun domnului Belloir, în glumă… Dar n-am îndrăznit. Ar fi putut să se supere. Nu?… V-aș ruga să nu-i spuneți ce v-am povestit. Sau, în orice caz, să nu pară că știți de la mine. În meseria noastră…

Jucătorul, care terminase o serie de patruzeci și opt de puncte, privi în jur ca să vadă efectul produs, dădu cu cretă verde vârful tacului și se încruntă ușor văzându-l pe Maigret împreună cu patronul localului.

Pentru că acesta, ca toți cei care vor să pară degajați, avea o expresie neliniștită de conspirator.

— E rândul dumneavoastră, domnule Emile! îl anunță de departe Belloir.

4. Un vizitator neașteptat

Casa era nouă, iar liniile ei, ca și materialele folosite vădeau intenția de a crea o senzație de precizie, de confort, de modernism temperat și de avere solidă.

Cărămizi roșii, cu îmbinările proaspăt tencuite; blocuri de piatră; o ușă din stejar lăcuit, cu ornamente din cupru…

Era doar opt și jumătate dimineața când Maigret sună la ușă, cu gândul ascuns de a surprinde astfel viața intimă a familiei Belloir.

În orice caz, fațada se potrivea cu aspectul subdirectorului de bancă, iar când ușa se deschise și apăru o servitoare cu șorț imaculat, această impresie deveni și mai clară. Coridorul era mare și avea la capăt o ușă cu oglinzi tăiate oblic la colțuri. Pereții imitau marmura, iar pardoseala din granit în două tonuri era dispusă în figuri geometrice.

La stânga se deschideau uși cu două batante, din stejar deschis la culoare: ușile de la salon și sufragerie.

Într-un cuier erau agățate haine, printre care și pardesiul unui copil de patru-cinci ani. Dintr-un suport pentru umbrele ieșea un baston cu măciulie de aur.

Comisarului nu-i trebui mai mult de o privire ca să se impregneze de acea atmosferă de existență bine organizată. Imediat ce pronunță numele domnului Belloir, servitoarea răspunse:

— Vă rog să mă urmați, *domnii* vă așteaptă…

Se îndreptă spre ușa cu geam. Prin altă ușă întredeschisă, comisarul zări sufrageria, caldă și curată, cu masa pusă, unde o femeie tânără în capot și un băiețel de patru ani luau micul

dejun.

Dincolo de ușa cu geam începea o scară cu lambriuri de culoare deschisă, acoperită cu un covor imprimat cu motive vegetale de culoare roșie, fixat pe fiecare treaptă cu o bară de cupru.

Pe palier trona o plantă mare. Servitoarea apăsa deja pe clanța altei uși: cea a unui birou. Cei trei bărbați care se aflau înăuntru întoarseră capul în același timp.

Se produse un fel de șoc, însoțit de o jenă apăsătoare, ba chiar de o angoasă care înăspri privirile. Numai servitoarea nu-și dădu seama de nimic și rosti cât se poate de natural:

— Dacă vreți să vă lăsați haina…

Unul dintre cei trei bărbați era Belloir, îmbrăcat corect, cu părul blond pieptănat cu grijă; vecinul său, cu o ținută mai puțin îngrijită, îi era necunoscut lui Maigret; dar al treilea nu era altul decât Joseph Van Damme, omul de afaceri din Bremen.

* * *

Două persoane vorbiră în același timp. Belloir făcu un pas înainte, încruntându-se, și spuse cu o voce tăioasă, puțin cam trufașă, în armonie cu decorul:

— Domnule?

Dar, în același timp, Van Damme, străduindu-se să aibă aceeași franchețe obișnuită, exclamă, întinzându-i mâna lui Maigret:

— Ia te uită! Ce întâmplare să vă întâlnesc aici…

Al treilea rămase tăcut, urmărind scena cu aerul că nu înțelegea nimic din ce se întâmpla.

— Scuzați-mă că vă deranjez, spuse

comisarul. Nu mă așteptam să întrerup o reuniune atât de matinală…

— Nici vorbă! Nici vorbă! răspunse Van Damme. Luați loc! O țigară de foi?

Pe biroul de acaju se afla o cutie. Omul de afaceri se grăbi să o deschidă și, în timp ce vorbea, alese chiar el o havană.

— Stați să găsesc bricheta! Sper că n-o să-mi faceți un proces-verbal de contravenție pentru că nu e ștampilată?… De ce nu mi-ați spus, la Bremen, că îl cunoașteți pe Belloir? Când mă gândesc că am fi putut face drumul împreună!… Am plecat la câteva ore după dumneavoastră. O telegramă în legătură cu o afacere care mă chema la Paris… Și am profitat ca să vin să-l salut pe Belloir.

Acesta rămânea la fel de rece, uitându-se rând pe rând la cei doi bărbați, ca și cum ar fi dorit o explicație. Maigret se întoarse și spuse:

— Îmi voi scurta vizita pe cât posibil, pentru că așteptați pe altcineva…

— Eu?… De unde știți?…

— E simplu! Servitoarea mi-a spus că eram așteptat. Și pentru că nu puteați să mă așteptați pe mine, este evident că…

Ochii îi râdeau, fără să vrea, dar trăsăturile îi rămâneau imobile.

— Sunt comisarul Maigret de la Poliția Judiciară! Poate că m-ați zărit ieri seară la *Café de Paris,* de unde voiam să obțin unele informații în legătură cu un caz aflat în anchetă.

— Doar n-o fi vorba tot despre povestea de la Bremen!? zise Van Damme, cu o falsă detașare.

— Ba da! Vreți, domnule Belloir, să vă uitați la această fotografie și să-mi spuneți

dacă este cea a bărbatului pe care l-ați primit aici într-o noapte, săptămâna trecută?

Îi întinse o poză a mortului. Subdirectorul de bancă se aplecă, dar fără să o privească sau, mai exact, fără să-și oprească privirea asupra ei.

— Nu-l cunosc pe acest individ! răspunse el, înapoind fotografia.

— Sunteți sigur că nu e omul cu care ați stat de vorbă pe când vă întorceați de la *Café de Paris*?

— Nu înțeleg ce spuneți!

— Îmi cer scuze că insist… Caut o informație care, de altfel, are doar o importanță secundară. Mi-am permis să vă deranjez, convins că nu veți ezita să ajutați justiția… În seara aceea, un bețiv stătea lângă masa a treia de biliard, unde vă jucați partida… și a atras atenția tuturor clienților. A plecat cu puțin înaintea dumneavoastră, iar mai târziu, după ce v-ați despărțit de prieteni, s-a apropiat de dumneavoastră…

— Cred că-mi amintesc… Mi-a cerut un foc…

— Și v-ați întors aici împreună cu el, nu-i așa?

Belloir zâmbi cu răutate.

— Nu știu cine v-a spus povestea asta. Nu obișnuiesc să culeg vagabonzi de pe stradă…

— Poate că ați recunoscut în el un prieten sau…

— Îmi aleg mai bine prietenii!

— Și v-ați întors singur acasă?

— Categoric…

— Omul era cel din fotografia pe care v-am arătat-o?

— Nu știu… Nici măcar nu m-am uitat la el…

Van Damme ascultase cu o nerăbdare vizibilă și fusese gata să intervină de mai multe ori. Al treilea personaj, care purta o bărbuță neagră și un costum negru, așa cum mai poartă încă unii artiști, se uita pe fereastră, ștergând din când în când aburul de pe geam format de răsuflarea lui.

— În acest caz, nu-mi mai rămâne decât să vă mulțumesc și să-mi cer din nou scuze, domnule Belloir…

— O clipă, domnule comisar! interveni Joseph Van Damme. Doar n-o să plecați așa? Mai stați puțin cu noi, vă rog, și Belloir ne va servi cu un păhărel din coniacul lui vechi pus deoparte… Să știți că încă nu mi-a trecut supărarea că n-ați venit să cinați cu mine la Bremen! V-am așteptat toată seara…

— Ați călătorit cu trenul?

— Cu avionul! Aproape totdeauna călătoresc cu avionul, ca majoritatea oamenilor de afaceri! La Paris, mi-am zis că trebuie să trec să-l salut pe vechiul meu camarad Belloir. Ne-am făcut studiile împreună…

— La Liège?

— Da… Și au trecut aproape zece ani de când nu ne-am văzut… Nici măcar nu știam că se căsătorise! Am avut o senzație ciudată când l-am regăsit ca tată al unui băiat mare! Încă n-ați terminat cu sinucigașul acela?

Belloir sunase servitoarea, căreia îi comandă să aducă o sticlă de coniac și pahare. Și, în fiecare dintre gesturile sale, în mod voit lente și precise, se simțea o înfrigurare concentrată.

— Ancheta e abia la început, murmură Maigret, fără să insiste. Nu se poate prevedea dacă va fi lungă sau dacă, peste o zi-două,

cazul va fi clasat…

În acel moment, se auzi soneria de la intrare. Cei trei se priviră pe furiș. Se auziră voci pe scară. Un bărbat spunea, cu un accent belgian destul de pronunțat:

— Sunt toți sus? Lasă, cunosc drumul!

Și, de la ușă, tot el strigă:

— Salutare!

Dar se văzu întâmpinat de o tăcere forțată. Privi în jur, îl văzu pe Maigret și se uită întrebător la prietenii lui.

— Mă… mă așteptați pe mine?

Trăsăturile lui Belloir se crispară. Se apropie de comisar.

— Jef Lombard, un camarad! spuse el din vârful buzelor.

Apoi, apăsând pe fiecare silabă:

— Comisarul Maigret, de la Poliția Judiciară.

Nou-venitul avu un mic șoc și bâigui mașinal, cu intonații comice:

— A! Bine!… Foarte bine!…

Apoi, tulburat, îi dădu pardesiul servitoarei și se ținu după ea ca să-și ia țigările din buzunar.

* * *

— Și el e tot belgian, domnule comisar. Asistați la o adevărată reuniune de belgieni. Vă gândiți, probabil, că pare o conspirație… Și coniacul, Belloir? O țigară de foi, domnule comisar?… Jef Lombard e singurul care mai locuiește la Liège. Întâmplarea a făcut ca afacerile să ne cheme pe toți în același loc și am luat hotărârea să serbăm această ocazie cu un chef pe cinste! Dacă aș putea îndrăzni…

Se uită la ceilalți cu o ușoară ezitare.

— … Ați ratat cina pe care doream să v-o

ofer la Bremen. Luați cu noi masa de prânz…

— Din păcate, sunt așteptat în altă parte. Și apoi, e timpul să vă las să vă vedeți de treburi.

Jef Lombard se apropiase de masă. Era înalt și slab, cu trăsături neregulate, cu membre prea lungi și tenul palid.

— Ah, iată fotografia pe care o căutam… zise comisarul ca pentru sine. Nu vă întreb, domnule Lombard, dacă îl cunoașteți pe acest om, pentru că ar trebui să fie o întâmplare de-a dreptul miraculoasă…

Îi arătă totuși fotografia și văzu cum mărul lui Adam al belgianului devine mai proeminent, agitându-se cu o mișcare ciudată de sus în jos și de jos în sus.

— Nu cunosc… reuși el să rostească cu o voce răgușită.

Belloir bătea ușor în birou cu vârful degetelor sale manichiurate. Joseph Van Damme încerca să găsească ceva de spus.

— Atunci, înseamnă că nu voi avea plăcerea să vă revăd, domnule comisar?… Vă întoarceți la Paris?…

— Încă nu știu. Scuzele mele, domnilor…

Pentru că Van Damme dădea mâna cu el, ceilalți se văzură obligați să facă la fel. Mâna lui Belloir era uscată și tare. Cea a personajului cu bărbuță era ezitantă. Jef Lombard își aprindea o țigară într-un colț al biroului, așa că se mulțumi cu un mormăit și un semn din cap.

Maigret trecu pe lângă planta care creștea într-un vas enorm de porțelan și călcă iar pe covorul fixat cu bare de cupru. Pe coridor, auzi scârțâitul unei viori al cărei arcuș era mânuit de un copil și vocea unei femei care spunea:

— Nu așa repede… Cotul la înălțimea bărbiei… Încet!…

Erau doamna Belloir și fiul ei. Îi întrezări din stradă, prin perdelele de la salon.

* * *

Era ora două, iar Maigret tocmai termina masa de prânz la *Café de Paris,* când îl văzu intrând pe Van Damme. Se uita în jur ca și cum ar fi căutat pe cineva. Omul de afaceri zâmbi zărindu-l pe comisar și veni spre el cu mâna întinsă.

— Poftim unde erați dumneavoastră așteptat! zise el. Luați prânzul singur la restaurant!… Am înțeles foarte bine… Ați vrut să ne lăsați să fim între noi…

Era clar că aparținea acelei categorii de oameni care se agață de tine fără să fie invitați, refuzând să vadă că primirea care li se face poate că nu-i deloc încurajatoare.

Maigret își oferi plăcerea răutăcioasă de a fi foarte rece, și totuși Van Damme se așeză la masa lui.

— Ați terminat? În acest caz, dați-mi voie să vă ofer un păhărel. Chelner!… Ce beți, domnule comisar?… Un rachiu vechi?…

Consultă lista băuturilor fine, îl chemă pe patron și alese în cele din urmă un rachiu de Armagnac din 1867, cerând și păhărele.

— Apropo… Vă întoarceți la Paris? Plec în această după-amiază și, pentru că am oroare de tren, am de gând să închiriez o mașină… Dacă vreți, vă iau cu mine… Ce ziceți de prietenii mei?

Adulmecă rachiul cu un aer critic și scoase din buzunar un etui pentru țigări de foi.

— Vă rog să vă serviți… Sunt foarte bune… Într-un singur loc le poți găsi la

Bremen, și sunt aduse direct de la Havana…

Maigret avea pe chip o expresie cât se poate de neutră și o privire care arăta că nu se gândește la absolut nimic.

— Ai o senzație ciudată când îți întâlnești prietenii după mai mulți ani! continuă Van Damme, care nu părea în stare să suporte tăcerea. La douăzeci de ani ne aflăm, ca să zic așa, pe aceeași linie de start. Mai târziu, când ne reîntâlnim, suntem tare mirați de prăpastia care a apărut între unii și alții… Nu vreau să-i vorbesc de rău. Totuși, mai adineauri, acasă la Belloir, nu mă simțeam deloc în largul meu… Atmosfera aceea apăsătoare de provincie! Și Belloir, pus la patru ace! Totuși, a reușit destul de bine… S-a căsătorit cu o fată din familia Morvandeau, cei cu somierele metalice. Toți cumnații lui sunt în industrie. Iar el se bucură de o situație destul de bună la bancă, unde va deveni până la urmă director…

— Iar tipul mic și bărbos? întrebă Maigret.

— Ăla… Poate că va ajunge departe… Până atunci, cred că trage mâța de coadă. E sculptor, la Paris. Se pare că are talent… Dar, ce să vă spun? Doar l-ați văzut, cu costumul ăla din alt secol!… Nimic modern!… Nicio aptitudine pentru afaceri…

— Jef Lombard?

— Cel mai bun băiat din lume! În tinerețe, era un poznaș, cum se zice, care te făcea să râzi ore în șir… Voia să devină pictor. Ca să trăiască, a făcut desene pentru ziare. Apoi a făcut fotogravură la Liège. E căsătorit. Cred că așteaptă al treilea plod… Să știți că am avut impresia că mă sufoc printre ei! Vieți meschine, griji meschine… Nu-i vina lor, dar sunt nerăbdător să mă întorc în atmosfera

afacerilor!…

Goli paharul și se uită la sala aproape pustie, unde un chelner, așezat la o masă retrasă, citea ziarul.

— Ne-am înțeles? Ne întoarcem împreună la Paris?

— Dar nu-l luați pe bărbosul cu care ați venit?

— Janin?… Nu! La ora asta e deja în tren…

— E căsătorit?

— Nu chiar. Dar are totdeauna câte o iubită. Trăiește cu ea o săptămână sau un an, apoi o schimbă! Și ți-o prezintă sistematic ca fiind doamna Janin… Chelner! Încă un rând!

Din când în când, Maigret era obligat să-și tempereze privirea, care devenea prea pătrunzătoare. Patronul veni personal să-l anunțe că era chemat la telefon, căci comisarul lăsase la prefectură adresa localului.

Erau informații pe care Poliția Judiciară le primise telefonic de la Bruxelles. *Cele treizeci de bancnote de o mie de franci fuseseră înmânate de Banca Generală a Belgiei numitului Louis Jeunet, onorându-se astfel un cec semnat Maurice Belloir.*

Când deschise ușa cabinei telefonice, Maigret îl zări pe Van Damme care, neștiindu-se observat, lăsase să i se vadă adevărata față. Și parcă nu mai era atât de bucălat și trandafiriu, de plin de sănătate și optimism.

Probabil că se simți privit, pentru că tresări, redeveni automat omul de afaceri jovial și spuse:

— Așa rămâne? Mă însoțiți?… Patroane! Aranjează, te rog, să vină o mașină și să ne ducă la Paris? O mașină confortabilă, da?…

Până atunci, să mai bem un păhărel…

Ronțăi capătul trabucului și, preț de o secundă, în timp ce se uita fix la marmura mesei, ochii i se întunecară și colțurile gurii i se lăsară în jos, ca și cum tutunul i s-ar fi părut prea amar.

— Când trăiești în străinătate, apreciezi cel mai bine vinurile și alcoolul din Franța!

Cuvintele sunau neconvingător. Se simțea o adevărată prăpastie între ele și gândurile din mintea omului.

Jef Lombard trecu pe stradă. Silueta lui se vedea puțin neclar din cauza perdelelor de tul. Era singur. Mergea cu pași mari și lenți, posac, fără să vadă spectacolul străzii.

Avea în mână o geantă de călătorie care îi aminti lui Maigret de cele două valize galbene. Dar aceasta era de calitate superioară, cu două curele și o despărțitură pentru cartea de vizită.

Tocurile pantofilor începeau să i se uzeze într-o parte. Hainele sale nu erau periate zilnic. Jef Lombard se îndrepta spre gară, pe jos.

Van Damme, cu un inel mare din platină pe deget, stârnea în jurul lui un nor parfumat care se amesteca subtil cu aroma tare a alcoolului. Se auzea vocea murmurată a patronului care telefona după mașină.

Belloir probabil că ieșise din casa lui cea nouă și se îndrepta spre poarta mare de marmură a băncii, în timp ce soția scotea copilul la plimbare.

Toată lumea îl saluta. Socrul său era cel mai mare angrosist din regiune. Cumnații făceau afaceri în domeniul industriei. Îl aștepta un viitor frumos.

Janin, cu bărbuța lui neagră și cu lavaliera

lui, se întorcea la Paris cu trenul – la clasa a III-a, Maigret ar fi putut pune prinsoare.

Și, la capătul de jos al scării sociale, se afla călătorul palid de la Neuschanz și Bremen, soțul vânzătoarei de plante medicinale de pe strada Picpus, frezorul de la atelierul de pe strada Roquette, bețivul singuratic, care venea să-și contemple soția prin vitrina magazinului, își trimitea lui însuși bancnote împachetate ca niște ziare vechi, cumpăra franzeluțe cu cârnați de la bufetul unei gări și își trăgea un glonț în gură pentru că cineva îi furase un costum vechi care nu era al lui.

— Domnule comisar?

Maigret tresări și se uită la Van Damme cu o privire tulbure, atât de tulbure, încât acesta, jenat, încercă să râdă – fals! – și bâigui:

— Visați? Oricum, păreați departe de-aici… Pun prinsoare că vă obsedează tot sinucigașul acela…

Nu chiar! Pentru că, în momentul în care era interpelat, Maigret, fără să știe de ce, făcea o socoteală ciudată, socoteala copiilor amestecați în povestea aceea: unul care locuia pe strada Picpus, crescut de mama și bunica lui, într-o prăvălie care mirosea a mentă și a cauciuc; unul la Reims, care învăța să țină cotul la nivelul bărbiei, trecând arcușul peste coardele unei viori; doi la Liège, acasă la Jef Lombard, care aștepta un al treilea…

— Încă un păhărel?…

— Mulțumesc… E destul…

— Haideți! Ultimul! La botul calului sau, mai bine zis, la botul mașinii!…

Joseph Van Damme râse singur, așa cum simțea mereu nevoia să facă, asemenea unui copil căruia îi e frică să coboare în pivniță și fluieră ca să se convingă că e curajos.

5. Pana de la Luzancy

Rareori s-a întâmplat, în timp ce mașina gonea în fapt de seară, ca tăcerea să dureze mai mult de trei minute. Joseph Van Damme găsea într-una ceva de povestit și, ajutat și de efectul rachiului, reușea să-și păstreze veselia.

Mergeau cu un vechi cupeu cu pernele uzate, cu suporturi de flori și mici compartimente din marchetărie pentru obiecte mărunte. Șoferul purta un trenci și avea în jurul gâtului un fular împletit.

La un moment dat, după aproape două ore de mers, mașina frână și opri la marginea drumului, la cel puțin un kilometru de un sat, din care se zăreau câteva lumini înecate în ceață.

Șoferul se aplecă spre roțile din spate, deschise portiera și anunță că se spărsese un cauciuc și că reparația dura cam un sfert de oră.

Cei doi bărbați coborâră. Șoferul instala deja un cric sub osie, spunând că nu avea nevoie de ajutor.

Care dintre ei, Maigret sau Van Damme, propusese să facă o mică plimbare? La drept vorbind, niciunul, nici celălalt. Totul se petrecuse cât se poate de natural. Mai întâi, făcură câțiva pași pe șosea și zăriră un drumeag la capătul căruia curgea apa vijelioasă a unui râu.

— Ia te uită! Marna! remarcă Van Damme. A venit apa mare!

Merseră pe drum alene, fumându-și fiecare țigara de foi. Se auzea un zgomot confuz, a cărui proveniență ieși la iveală când ajunseră pe mal.

La o sută de metri, de cealaltă parte a apei,

se afla o ecluză, cea de la Luzancy, cu împrejurimile pustii și porțile închise. Iar la picioarele celor doi era barajul, cu căderea de apă albicioasă, cu clocotul, vârtejurile și curentul ei puternic. Marna își umflase apele.

Puteai ghici în întuneric ramuri de copac, poate chiar copaci întregi, care veneau pe firul apei, loveau barajul și îl treceau în cele din urmă.

O singură lumină: cea a ecluzei din față.

Exact în acel moment, Joseph Van Damme spunea:

— … germanii fac în fiecare an eforturi neînchipuite ca să capteze energia râurilor, imitați de ruși… În Ucraina se construiește un baraj care va costa o sută douăzeci de milioane de dolari, dar va furniza energie electrică pentru trei provincii…

A fost ceva imperceptibil: vocea slăbi la cuvintele *energie electrică.* Apoi recăpătă amploare. După care omul simți nevoia să tușească, să-și scoată batista din buzunar și să-și șteargă nasul.

Se aflau la mai puțin de cincizeci de centimetri de apă și, brusc, Maigret, împins din spate, își pierdu echilibrul, se clătină, se rostogoli în față și se agăță cu amândouă mâinile de iarba taluzului, cu picioarele în apă, în timp ce pălăria îi aluneca deja pe deasupra barajului.

Restul se petrecu foarte repede, deoarece comisarul se aștepta la această lovitură. Bucăți de pământ cedau sub mâna sa dreaptă.

Dar cu mâna stângă apucase o creangă flexibilă.

După câteva secunde, era în genunchi pe drumul de halaj, apoi în picioare și striga către o siluetă care se depărta:

— Stai!

Lucru ciudat, Van Damme nu îndrăznea să alerge. Se îndrepta spre mașină, dar abia dacă grăbea pasul, neputând să se miște mai repede din cauza emoției.

Se lăsă prins din urmă. Ținea capul în jos, cu gâtul îngropat în gulerul pardesiului. Făcu doar un singur gest, un gest furios, ca și cum ar fi lovit cu pumnul într-o masă imaginară, și mârâi printre dinți:

— Ce idiot!…

Pentru orice eventualitate, Maigret scosese revolverul. Fără să-l piardă din ochi pe Van Damme, își scutură pantalonii uzi până la genunchi, în timp ce apa îi țâșnea din pantofi.

Din drum, șoferul claxona ca să-i anunțe că mașina era gata de plecare.

— Haide! îi zise comisarul.

Și își ocupară din nou locurile, în tăcere. Van Damme avea și acum trabucul între dinți. Evita privirea lui Maigret.

Zece kilometri. Douăzeci de kilometri. O localitate traversată cu viteză mică. Oameni care circulau pe străzile luminate. Apoi iar șoseaua.

— Totuși, nu puteți să mă arestați…

Comisarul tresări, atât de neașteptate erau acele cuvinte rostite lent, cu o voce obstinată. Totuși, răspundeau foarte exact preocupărilor sale!

Ajunseră la Meaux. Periferia lua locul satelor. Începuse să cadă o ploaie măruntă și, când treceau pe lângă un felinar, fiecare picătură devenea o stea. Polițistul spuse atunci, cu gura lângă cornetul acustic:

— Ne duci la prefectură, pe Quai des Orfèvres…

Își umplu pipa, dar nu putu fuma deoarece

chibriturile erau ude. Nu vedea fața însoțitorului său, întoarsă spre portieră, redusă la un profil pierdut în penumbră. Dar îl simțea îndârjit.

Atmosfera avea acum un fel de duritate, ceva veninos și dens.

Chiar și Maigret împinsese bărbia în față, cu o expresie agresivă.

Toate acestea duseră, după ce mașina trase în fața Prefecturii, la un incident curios. Comisarul coborî primul.

— Vino! spuse el.

Șoferul aștepta să fie plătit, dar lui Van Damme nu părea să-i pese. Urmă un moment de incertitudine. Apoi Maigret spuse, deși își dădea seama de ridicolul situației:

— Păi, dumneata ai închiriat mașina!…

— Pardon!… Dacă am călătorit ca arestat, nu plătesc eu…

Acest detaliu ilustra cum nu se poate mai bine drumul străbătut de la Reims și, mai ales, transformarea pe parcurs a belgianului!

Maigret plăti, îi arătă lui Van Damme drumul fără să rostească niciun cuvânt, închise ușa biroului și se grăbi să scormonească în sobă cu vătraiul.

Deschise un dulap, scoase de acolo niște haine și, fără să se sinchisească de oaspetele lui, își schimbă pantalonii, șosetele și pantofii, pe care le puse lângă foc să se usuce.

Van Damme se așezase pe scaun fără să fie poftit. La lumină, schimbarea era și mai frapantă.

Își lăsase la Luzancy falsa bonomie, francheța și zâmbetul puțin forțat, iar acum, tras la față, cu privirea vicleană, aștepta.

Maigret își mai făcu de lucru prin încăpere, prefăcându-se neinteresat de el, își puse

dosarele în ordine și îi telefonă șefului să-i ceară o informație care nu avea nicio legătură cu ancheta lui.

În sfârșit, se postă în fața lui Van Damme și spuse:

— Unde, când și cum l-ai cunoscut pe sinucigașul de la Bremen, care călătorea cu un pașaport pe numele de Louis Jeunet?

Celălalt abia dacă tresări. Ridică însă capul, cu o mișcare hotărâtă, și răspunse:

— În ce calitate mă aflu aici?

— Refuzi să răspunzi la întrebare?

Van Damme râse, un râs nou, ironic, răutăcios.

— Cunosc legile la fel de bine ca și dumneavoastră, domnule comisar. Ori mă învinuiți și aștept să văd mandatul de arestare, ori nu mă învinuiți și nimic nu mă obligă să vă răspund. În primul caz, codul prevede că pot aștepta, ca să vorbesc, să fiu asistat de un avocat.

Maigret nu se supără, și nici măcar nu se arătă agasat de această atitudine. Dimpotrivă! Se uită la belgian cu un fel de curiozitate, poate chiar cu o anumită mulțumire.

Din cauza incidentului de la Luzancy, Joseph Van Damme fusese forțat să renunțe la atitudinile lui artificiale. Nu doar la atitudinea pe care o avea față de Maigret, ci și la cea față de ceilalți sau chiar față de el însuși.

Aproape că nu mai rămăsese nimic din omul de afaceri vesel și superficial de la Bremen, care ieșea din marile taverne ca să se ducă la biroul său modern și pleca de la birou ca să meargă la restaurante renumite. Dispăruse atitudinea neglijentă de comerciant cu succes în afaceri, care trage tare și adună

bani într-o veselie, cu apetitul unui mare chefliu!

Nu mai rămăsese decât o față cu trăsăturile săpate, lividă, și ai fi putut jura că într-o oră i se și formaseră cearcăne la ochi!

Oare nu pentru că Van Damme, cu o oră mai înainte, încă era un om liber care, chiar dacă avea ceva pe conștiință, afișa siguranța pe care i-o confereau reputația, banii, funcționarea legală și abilitatea lui?

El însuși marcase această diferență.

La Reims, făcea într-una cinste. Îi oferea comisarului țigări de foi scumpe. Comanda, iar patronul se grăbea să-i facă pe plac, telefona la garaj ca să fie trimisă mașina cea mai confortabilă.

Era *cineva!*

La Paris, refuzase să plătească șoferului. Vorbea de Codul Penal. Se vedea că era pregătit să discute, să se apere cu înverșunare, așa cum îți aperi viața.

Și era furios pe el însuși! O dovedea izbucnirea lui, după încercarea făcută pe malul Marnei!

Nu fusese o mișcare premeditată. Nu-l cunoștea pe șofer. În momentul panei nici măcar nu se gândise imediat că se putea folosi de acea ocazie.

Doar pe malul apei… Vârtejurile… Copacii care treceau ca niște frunze uscate… Și îl împinsese cu umărul, prostește, fără să gândească.

Nu mai putea de necaz! Ghicea că celălalt așteptase acest gest.

Probabil că înțelegea și că era pierdut, ceea ce-l făcea cu atât mai hotărât să se apere cu disperare.

Vru să aprindă altă țigară de foi, însă

Maigret i-o luă din gură, o aruncă în lada cu cărbuni și profită de prilej ca să-i dea jos pălăria din cap.

* * *

— Vă previn că am treabă… Dacă nu vă hotărâți să mă arestați conform normelor legale, vă rog să binevoiți a-mi reda libertatea. În caz contrar, voi fi forțat să fac plângere pentru sechestrare arbitrară… Aș vrea să știți că voi nega energic orice implicare în baia pe care ați făcut-o… Ați făcut un pas greșit în mâlul de pe drumul de halaj. Șoferul va putea confirma că nu am încercat să fug, cum aș fi făcut dacă aș fi vrut cu adevărat să vă înec… În rest, aștept în continuare să aflu ce aveți să-mi reproșați. Am venit la Paris cu afaceri… Voi putea dovedi… Apoi am fost la Reims să-mi vizitez un vechi amic, cu o reputație la fel de onorabilă ca a mea… Am avut naivitatea, după ce v-am întâlnit mai întâi la Bremen, unde sunt puțini francezi, să vă simpatizez și să vă ofer de mâncat și de băut, apoi să vă aduc la Paris cu mașina… Ne-ați arătat, mie și prietenilor mei, fotografia unui bărbat pe care nu-l cunoaștem. Un om care s-a sinucis! Lucru dovedit cât se poate de clar… Nu a fost depusă nicio plângere și, în consecință, nu poate exista nicio acțiune legală a justiției. E tot ce am să vă spun…

Maigret își aprinse pipa cu o hârtie îndoită, pe care o introdusese în sobă, și spuse:

— Ești cât se poate de liber…

Nu-și putu reține zâmbetul când văzu cât de descumpănit era Van Damme de această victorie prea facilă.

— Ce vreți să spuneți?

— Că ești liber! Atât! Adaug că sunt gata să-ți întorc amabilitatea și să te invit la cină…

Rareori fusese atât de vesel. Celălalt se uita la el cu o stupoare amestecată cu teamă, ca și cum fiecare dintre vorbele comisarului ar fi fost plină de amenințări deghizate. Se ridică, ezitând.

— Sunt liber să mă întorc la Bremen?

— De ce nu? Singur ai spus că nu te faci vinovat de niciun delict.

O clipă, ai fi putut crede că Van Damme avea să-și recapete siguranța de sine, veselia, poate chiar să accepte invitația la cină și să explice gestul său de la Luzancy ca pe o stângăcie sau un impuls necugetat.

Dar zâmbetul lui Maigret spulberă această fărâmă de optimism nejustificat. Își luă pălăria și și-o puse pe cap cu un gest scurt.

— Cât vă datorez pentru mașină?

— Absolut nimic… Sunt foarte bucuros c-am putut să-ți fac un serviciu…

Nu cumva buzele belgianului fremătau? Nu știa cum să se retragă. Nu știa ce să spună. În cele din urmă, dădu din umeri și se îndreptă spre ușă mormăind, fără să se înțeleagă exact la ce sau la cine se referea cuvântul:

— Ce idiot!…

Repetă și pe scară același lucru, în timp ce Maigret îl urmărea cu privirea, sprijinit cu coatele de balustradă.

Brigadierul Lucas, încărcat cu dosare, se îndrepta spre biroul șefului.

— Ia-ți repede pălăria și pardesiul!… Urmărește-l pe omul ăsta până la capătul lumii, dacă e nevoie…

Și Maigret luă dosarele din mâinile subordonatului său.

* * *

Comisarul completase câteva cereri de informații, fiecare purtând un nume. Transmise diferitelor brigăzi, urmau să se întoarcă la el cu date amănunțite despre numiții: Maurice Belloir, subdirector de bancă, domiciliat la Reims, pe strada Vesle, originar din Liège; Jef Lombard, fotogravor la Liège; Gaston Janin, sculptor, domiciliat la Paris, pe strada Lepic; Joseph Van Damme, misit din Bremen.

Când ajunse la ultima fișă, aprodul îl anunță că un bărbat voia să facă declarații în legătură cu sinuciderea lui Louis Jeunet.

Era târziu. Birourile Poliției Judiciare erau aproape pustii. Totuși, în încăperea alăturată, un inspector își bătea la mașină raportul.

— Spune-i să intre!

Bărbatul se opri în ușă, cu un aer stângaci sau temător, și poate chiar regreta că venise.

— Intrați! Stați jos…

Maigret își făcuse deja o părere despre el. Era înalt și slab, foarte blond, nebărbierit, iar hainele sale uzate aminteau de cele ale lui Louis Jeunet. Avea un nasture lipsă la pardesiul cu guler jegos și revere pline de praf.

Și după alte mici amănunte, precum și după un anumit fel de a se comporta, de a se așeza, de a privi, comisarul recunoștea individul cu situație neclară care, chiar dacă are actele în regulă, nu poate să-și învingă teama față de poliție.

— Ați venit în urma publicării fotografiei în ziare? De ce nu v-ați prezentat imediat? Fotografia a apărut de două zile…

— Nu citesc ziarele… răspunse celălalt. Soția mea a adus din întâmplare o bucată de

ziar în care împachetase cumpărăturile…

Maigret mai fusese frapat cândva de acea mobilitate a trăsăturilor, de acel freamăt al nărilor și mai ales de privirea aceea neliniștită – o neliniște maladivă.

— Îl cunoșteați pe Louis Jeunet?

— Nu știu… Fotografia e proastă. Dar mi se pare… Cred că e fratele meu…

Maigret oftă ușurat. I se părea că, de data aceasta, misterul va fi elucidat. Și se postă cu spatele la sobă, așa cum făcea uneori când era bine dispus.

— În acest caz, vă numiți Jeunet?

— Nu… Asta e… De-aia am și ezitat să vin… Și totuși, e fratele meu! Sunt sigur acum, după ce am văzut fotografia mai bună de pe birou… Cicatricea asta, uitați! Dar nu înțeleg de ce s-a sinucis și mai ales de ce și-a schimbat numele…

— Cum vă numiți?

— Armand Lecocq d'Arneville… Mi-am adus actele…

Și, din nou, gestul de a duce mâna la buzunar ca să scoată un pașaport jegos trăda situația lui neclară, de om obișnuit să fie suspectat și să arate actele de identitate.

— D'Arneville în două cuvinte?

— Da…

— V-ați născut la Liège.. continuă comisarul, aruncând o privire peste pașaport. Aveți treizeci și cinci de ani… Ce profesie aveți?

— Deocamdată, sunt portar la o uzină de la Issy-les-Moulineaux… Locuiesc la Grenelle, împreună cu soția mea…

— Sunteți înscris ca mecanic…

— Am fost… Am făcut de toate…

— Chiar și închisoare! spuse Maigret,

întorcând paginile livretului. Dezertor…

— Am beneficiat de o amnistie… O să vă explic… Tatăl meu avea bani. Făcea afaceri cu pneuri. Eu aveam doar șase ani când a părăsit-o pe mama, care tocmai îl născuse pe fratele meu Jean. De aici au venit toate!… Ne-am mutat într-o locuință mică, pe strada Province, la Liège… La început, tatăl meu achita destul de regulat suma pentru întreținerea noastră… Se distra. Avea amante… Odată, când ne-a adus banii, în mașină îl aștepta o femeie… Au avut loc scene… Tatăl meu nu ne-a mai dat bani, sau ne-a dat doar sume mici… Mama a început să muncească pe la diferite familii și aproape că și-a pierdut mințile. Nu era chiar de internat, dar oprea oamenii să le povestească necazurile ei. Mergea pe stradă și plângea… Nu l-am prea văzut pe fratele meu… Îmi petreceam timpul cu băieții din cartier. De zece ori am fost duși la poliție. Apoi am intrat la un magazin de fierărie… Mă întorceam cât mai rar posibil acasă, unde mama plângea tot timpul, le aducea pe vecinele în vârstă și se jeluia cu ele… La șaisprezece ani, m-am angajat în armată, cerând să fiu trimis în Congo. Am stat acolo doar o lună. Timp de opt zile, m-am ascuns la Matadi, apoi m-am îmbarcat clandestin la bordul unui pachebot care se întorcea în Europa… Am fost descoperit… Am făcut închisoare… Am fugit și am venit în Franța, unde am făcut o mulțime de meserii… Am suferit de foame… Am dormit în Hale… N-am fost eu totdeauna prea strălucit, dar jur că de patru ani sunt serios. Chiar m-am însurat!… Cu o muncitoare de la o uzină, care continuă să lucreze, pentru că nu câștig mult și mi se

întâmplă să rămân și fără slujbă… N-am încercat niciodată să mă întorc în Belgia. Cineva mi-a spus că mama a murit într-un azil de alienați și că tata încă mai trăiește. Dar n-a vrut niciodată să se ocupe de noi. S-a recăsătorit…

Și zâmbi cu tristețe, vrând parcă să se scuze.

— Și fratele?

— Nu-i același lucru… Jean era serios. La școală, a obținut o bursă și a putut să meargă la colegiu. Când am plecat din Belgia spre Congo, avea abia treisprezece ani, și nu l-am mai văzut de atunci… Am mai avut câteva vești, pentru că mi se întâmpla să întâlnesc oameni din Liège. Când a terminat colegiul, niște oameni s-au ocupat de el și l-au ajutat să-și continue studiile la Universitate… Asta era acum zece ani… Mai târziu, toți compatrioții pe care i-am întâlnit mi-au spus că nu mai știau nimic, că probabil plecase din țară, pentru că nu mai auziseră de el… Am avut un șoc când am văzut fotografia și, mai ales, când m-am gândit că a murit la Bremen, sub un nume fals… Nu puteți înțelege… Eu am pornit cu stângul în viață… Am ratat… Am făcut prostii… Dar, când îmi amintesc de Jean, cum arăta la treisprezece ani… Semăna cu mine, dar era mai calm, mai serios… Citea deja versuri. Studia nopți întregi, singur, la lumina unor capete de lumânări primite de la un paracliser… Eram sigur că va deveni cineva… Când era mic, n-ar fi hoinărit pe străzi nici pentru tot aurul din lume… Și băieții răi din cartier își băteau joc de el!… Eu aveam tot timpul nevoie de bani și nu ezitam să-i cer mamei, care se lipsea de multe ca să-mi dea. Ne adora… La șaisprezece ani,

nu înțelegi asta… Dar acum îmi amintesc de o zi când am fost odios, pentru că îi promisesem unei puștoaice că o duc la cinematograf… Mama nu avea bani… Eu plângeam, amenințam… Tocmai primise niște medicamente, și s-a dus să le vândă… Înțelegeți? Și uite că Jean a murit, așa, acolo, sub alt nume!… Nu știu ce-a făcut… Nu-mi vine să cred că a apucat pe același drum ca mine… Tot așa ați gândi și dumneavoastră dacă l-ați fi cunoscut când era copil… Ați aflat ceva?…

Maigret îi înapoie pașaportul interlocutorului său.

— Cunoașteți, la Liège, indivizi care se numesc Belloir, Van Damme, Janin sau Lombard? întrebă el.

— Da, un Belloir… Tatăl era medic, la noi în cartier… Fiul își făcea studiile… Dar erau oameni „bine”, care nu se uitau la mine…

— Și ceilalți?

— Am mai auzit de numele Van Damme… Mi se pare că era, pe strada Catedralei, o băcănie mare cu acest nume… Dar e tare mult de-atunci!…

Și Armand Lecocq d’Arneville adăugă, după o scurtă ezitare:

— Am să pot vedea corpul neînsuflețit al lui Jean? A fost adus?…

— Va sosi mâine la Paris…

— E sigur că s-a sinucis?…

Maigret întoarse capul în altă parte, jenat de gândul că era mai mult decât sigur, că asistase la dramă și o provocase în mod inconștient.

Interlocutorul său își răsucea șapca în mâini, se legăna de pe un picior pe altul, aștepta să i se spună că poate să plece. Și

ochii lui înfundați în orbite, cu pupilele asemenea unor confeti cenușii pierdute sub pleoapele palide, aminteau atât de mult de ochii umili și neliniștiți ai călătorului din Neuschanz, încât Maigret simți în piept o strângere dureroasă care semăna cu o remușcare.

6. Spânzurații

Era nouă seara. Maigret se afla la el acasă, în apartamentul de pe bulevardul Richard Lenoir, fără guler fals, fără haină, iar soția lui cosea. În acel moment, Lucas intră și își scutură umerii udați de ploaia torențială.

— Individul a plecat, spuse el. Neștiind dacă trebuie să-l urmăresc și dincolo de graniță…

— Liège?

— Exact! Știați? Avea bagajul la hotelul *Luvru.* A luat masa de seară, s-a schimbat și a luat rapidul de 8 și 19 minute spre Liège… Un bilet dus la clasa I… A cumpărat un teanc de gazete ilustrate de la librăria gării…

— Parcă înadins îmi iese în cale! bombăni comisarul. La Bremen, când nici măcar nu știam că există, a venit singur la morgă, m-a invitat la masă, nu mai scăpam de el… Când m-am întors la Paris, era deja aici de câteva ore, sau poate că a sosit ceva mai târziu… Totuși, cred că a ajuns mai devreme, pentru că a luat avionul… Acum o oră, am luat hotărârea să plec mâine la Liège, iar el merge acolo chiar din seara asta… Partea cea mai interesantă e că știe foarte bine că voi sosi și că prezența sa acolo e aproape o acuzație împotriva lui!…

Lucas, care nu știa nimic despre caz, își dădu cu părerea:

— Poate vrea să atragă asupra lui bănuielile ca să scape pe altcineva?

— E vorba de o crimă? întrebă, calmă, doamna Maigret, care continua să coasă.

Dar soțul ei se ridică, oftă și se uită la fotoliul în care stătea atât de bine cu o clipă înainte.

— La ce oră mai e tren spre Belgia?

— Nu mai e decât trenul de noapte, la nouă și jumătate… Ajunge la Liège pe la șase dimineața…

— Pregătește-mi, te rog, valiza, îi ceru comisarul soției sale. Bei ceva, Lucas? Servește-te! Știi dulapul… Am primit rachiu de porumbe făcut de cumnata mea din Alsacia. Vezi, o sticlă cu gât lung…

Se îmbrăcă, scoase din valiza galbenă *costumul B* și îl puse, bine ambalat, în geanta sa de călătorie. O jumătate de oră mai târziu, ieșea din casă împreună cu Lucas, care îl întrebă, în timp ce așteptau taxiul:

— Ce caz e ăsta? N-am auzit de el *la noi*…

— Nici eu nu știu foarte multe! răspunse comisarul. Un tânăr ciudat a murit în fața mea, prostește, iar gestul lui a stârnit o mare vânzoleală căreia încerc să-i dezleg ițele… Pornesc la atac ca un mistreț și tare mi-e teamă că o să mă aleg numai cu reproșuri… Uite o mașină… Te las în centru?

* * *

Era opt dimineața când părăsi *Hotelul Căilor Ferate,* din fața gării Guillemins din Liège. Făcuse o baie, se bărbierise și ducea sub braț un pachet care conținea doar haina *costumului B.*

Găsi strada Haute-Sauvenière, o stradă în pantă, foarte circulată, unde întrebă de croitorul Morcel. Era o casă prost luminată. Acolo, un bărbat în cămașă luă haina și o întoarse îndelung pe toate fețele, punându-i în același timp întrebări.

— E o haină foarte veche! spuse el, după ce se gândi puțin. S-a rupt. Nu mai poți să faci nimic cu ea…

— Nu vă amintește nimic?

— Absolut nimic… Gulerul e prost croit… E imitație de stofă englezească, fabricată la Verviers…

Apoi omul își dădu drumul la gură:

— Sunteți francez? E haina unui cunoscut?…

Maigret oftă, luă înapoi haina, în timp ce interlocutorul său vorbea mai departe și sfârșea cu ce ar fi trebuit să înceapă:

— Înțelegeți, nu? Eu m-am mutat aici doar de șase luni… Dacă aș fi făcut acest costum, n-ar fi avut timp să se tocească…

— Și domnul Morcel?

— E la Robermont.

— E departe de aici?

Croitorul râse, încântat de încurcătură, și explică:

— Robermont e cimitirul. Domnul Morcel a murit la începutul anului și eu am preluat afacerea…

Maigret se trezi în drum, cu pachetul sub braț. Ajunse pe strada Hors-Château, una dintre cele mai vechi străzi ale orașului. În fundul unei curți, pe o placă de zinc se putea citi: *Fotogravura centrală – Jef Lombard – Lucrări rapide de toate genurile.*

Ferestrele, în stilul vechi al Liege-ului, erau formate din ochiuri mici de geam. În mijlocul curții pavate cu dale mici și inegale se afla o fântână arteziană, pe care era sculptat blazonul unui mare senior de altădată.

Comisarul sună. Auzi pași care coborau de la primul etaj și o bătrână întredeschise ușa, după care arătă spre alta cu geam.

— Intrați pe acolo. Atelierul e la capătul coridorului.

O încăpere lungă, luminată de un plafon de

sticlă, unde doi bărbați în salopete albastre se plimbau printre plăci de zinc și cuve umplute cu acizi, iar podeaua era plină de clișee și de hârtii murdare de cerneală.

Pereții erau acoperiți de afișe. Tot pe pereți erau lipite și copertele unor gazete ilustrate.

— Domnul Lombard?

— E la birou, cu un domn. Luați-o pe-aici… Aveți grijă să nu vă murdăriți! Prima ușă la stânga…

Clădirile acelea probabil că fuseseră construite bucată cu bucată. Când urcai, când coborai trepte. Prin ușile deschise se vedeau încăperi abandonate.

Era un amestec în care arhaicul se îmbina cu o ciudată bonomie, amestec care se simțea și la bătrâna care îl întâmpinase pe Maigret, și la muncitori.

Ajuns pe un culoar prost luminat, comisarul auzi frânturi de voci. I se păru că recunoaște vocea lui Joseph Van Damme și încercă să înțeleagă ce spunea, însă era foarte neclar. Mai făcu câțiva pași și vocile amuțiră. O ușă se întredeschise și apăru un cap: era Jef Lombard.

— Pe mine mă căutați? strigă el, fără să-l recunoască pe vizitatorul aflat în penumbră.

Biroul era o încăpere mai mică decât celelalte, cu o masă, două scaune și rafturi pline cu clișee. Pe masă, în dezordine, se vedeau facturi, prospecte și scrisori cu antet ale unor societăți comerciale.

Van Damme stătea pe un colț al mesei și, după ce făcu un semn vag din cap în direcția lui Maigret, rămase nemișcat, privind cu încăpățânare în gol.

Jef Lombard era în ținută de lucru, cu mâinile murdare, cu fața plină de pete mici și

negricioase.

— Ce doriți?

Eliberă un scaun plin de hârtii, îl împinse spre vizitator și căută un capăt de țigară pe care-l lăsase pe o policioară, al cărei lemn începea de acum să ardă.

— O simplă informație, răspunse comisarul, fără să se așeze. Îmi cer scuze că vă deranjez. Aș vrea să știu dacă ați cunoscut, cu câțiva ani în urmă, un anume Jean Lecocq d'Arneville…

Se produse clar un fel de declic. Van Damme tresări, dar evită să-și întoarcă fața spre Maigret. Iar fotogravorul se aplecă brusc ca să ia de pe jos o hârtie mototolită.

— Am… Cred că am mai auzit numele ăsta… murmură el. E… cineva din Liège, nu?…

Era palid. Schimbă locul unui teanc de clișee.

— Nu știu ce s-a mai întâmplat cu el… E… e foarte mult de-atunci!

— Jef!… Repede, Jef!…

O voce de femeie, din labirintul coridoarelor. O femeie care alerga, gâfâind, și care se opri în fața ușii deschise. Picioarele îi tremurau de emoție și își ștergea sudoarea cu colțul șorțului. Maigret o recunoscu pe bătrâna de la intrare.

— Jef!…

Lombard era palid de emoție și ochii îi străluceau.

— Spune!

— O fată!… Repede!…

Bărbatul privi în jur, bâigui ceva neclar și se repezi afară.

* * *

Când rămaseră singuri, Van Damme, scoțând un trabuc din buzunar, îl aprinse fără grabă și strivi chibritul cu piciorul. Avea trăsăturile mai aspre, ca atunci la prefectură, aceeași cută a buzelor și aceeași mișcare a maxilarelor.

Comisarul se prefăcu însă că nu bagă de seamă prezența lui și, cu mâinile în buzunare și pipa între dinți, începu să se învârtă prin birou, examinând pereții.

Ici și colo, abia dacă se mai vedeau câțiva centimetri din tapet, pentru că, peste tot unde nu erau rafturi, fuseseră lipite desene, gravuri sau picturi.

Picturile nu aveau ramă. Erau simple pânze pe șasiu, peisaje destul de stângace, în care iarba și frunzișul copacilor erau de același verde intens.

Se aflau acolo și câteva caricaturi, semnate *Jef,* unele înfrumusețate cu acuarelă, altele decupate dintr-un ziar local.

Maigret era frapat însă de abundența unor desene de alt gen, variațiuni pe aceeași temă. Hârtiile erau îngălbenite. Câteva date permiteau situarea cu circa zece ani în urmă a perioadei când fuseseră executate acele schițe.

Se vedea bine că erau de o altă factură, infinit mai romantică, amintind de maniera lui Gustave Doré imitată de un începător.

Un prim desen în peniță reprezenta un spânzurat, iar pe spânzurătoarea în care se legăna acesta stătea un corb enorm. Spânzurarea era laitmotivul a cel puțin douăzeci de lucrări, executate în creion, în peniță sau acvaforte.

Liziera unei păduri, cu un spânzurat la fiecare creangă de copac… Clopotnița unei

biserici și, de fiecare dintre cele două brațe ale crucii, sub girueta în formă de cocoș, corpul unui om care atârna…

Erau acolo spânzurați de toate felurile. Unii, îmbrăcați după moda din secolul al XVI-lea, formau un fel de Curte a Miracolelor, unde toată lumea atârna la o oarecare distanță de pământ…

Era și un spânzurat excentric, cu joben, în frac, cu bastonul în mână, spânzurătoarea lui fiind un felinar…

Sub alt crochiu erau scrise câteva rânduri: patru versuri din *Balada spânzuraților* a lui Villon.

Date. Mereu aceeași perioadă! Toate acele desene macabre, făcute în urmă cu zece ani, stăteau acum alături de crochiuri cu legendă pentru ziarele umoristice, desene de almanah, peisaje din Ardeni și afișe publicitare.

Tema clopotniței se repeta și ea. Și întreaga biserică! Din față, din profil și de jos… Portalul singur… Garguiele… Intrarea bisericii, cu cele șase trepte pe care perspectiva le făcea să pară imense…

Aceeași biserică! Și, în timp ce Maigret trecea de la un perete la altul, simțea că Van Damme se agita, chinuit poate de aceeași tentație ca la ecluza de la Luzancy.

Jef Lombard se întoarse după un sfert de oră; avea ochii umezi; își îndepărtă cu mâna șuvița de păr căzută pe frunte.

— Îmi cer scuze… spuse el. Soția mea tocmai a născut… O fată…

În vocea sa se simțea o nuanță de mândrie, dar, în timp ce vorbea, privirea lui se plimba cu teamă de la Maigret la Van Damme.

— E al treilea copil. Totuși, sunt la fel de emoționat ca prima dată! Soacra mea, pe care

ați văzut-o, a avut unsprezece, și plânge și ea de bucurie… S-a dus să le spună și muncitorilor… Voia să-i ia cu ea să le arate fetița…

Urmări privirea lui Maigret, fixată asupra celor doi spânzurați de clopotniță, și deveni mai nervos, murmurând cu o stinghereală vizibilă:

— Păcatele tinereților… E o lucrare foarte proastă. Dar atunci credeam că voi deveni un mare artist…

— E o biserică din Liège?

Jef nu răspunse imediat. Apoi spuse, parcă cu regret:

— Nu mai există de șapte ani. A fost dărâmată ca să se construiască o biserică nouă… Nu era frumoasă. Nici măcar nu avea vreun stil. Dar era foarte veche și exista ceva misterios în liniile ei, în străduțele din jur, care nici ele nu mai există acum…

— Cum se numea?

— Biserica Saint-Pholien… Cea nouă, construită în locul ei, are același nume…

Joseph Van Damme se agita de parcă l-ar fi chinuit toți nervii. Era o agitație interioară, trădată doar de mișcări abia perceptibile, de o respirație neregulată, un tremur al degetelor, o legănare a piciorului sprijinit de masa ce servea drept birou.

— Erați căsătorit la vremea aceea? întrebă Maigret.

Lombard râse.

— Aveam nouăsprezece ani! Urmam cursurile Academiei. Uitați!

Și arătă, cu o privire nostalgică, un portret neizbutit, cu tente mohorâte, în care putea fi totuși recunoscut, datorită lipsei de regularitate caracteristice a trăsăturilor. Avea

părul lung la spate. Purta o tunică neagră, încheiată cu nasturi până la gât, peste care se vedea o lavalieră.

Tabloul era de un romantism deșănțat și nu lipsea nici tradiționalul cap de mort din fundal.

— Dacă mi-ați fi spus atunci că voi deveni fotogravor… zise ironic Jef Lombard.

Prezența lui Van Damme părea că îl stingherește la fel de mult ca și cea a lui Maigret. Dar se vedea clar că nu știa cum să-i facă să plece.

Un muncitor veni să-i ceară o informație despre o fotografie care nu era gata.

— Să vină după-amiază!

— S-ar părea că e prea târziu!

— Asta e! Spune-le că mi-a născut nevasta…

Ochii, gesturile și paloarea tenului, presărat cu pete mici de acid, trădau un amestec tulbure de bucurie și nervozitate, poate și de teamă intensă.

— Aș vrea să vă servesc cu ceva!… Să mergem în casă…

Străbătură toți trei coridoarele încâlcite și intrară pe ușa deschisă de bătrână ceva mai înainte, când îi răspunsese lui Maigret.

Pe culoar erau dale albastre. Plutea acolo un fel de miros de curățenie, dar stăruia totuși și un iz fad, provenit poate din camera lăuzei.

— Ceilalți doi copii sunt la cumnatul meu. Pe-aici…

Deschise ușa de la sufragerie, unde ochiurile de geam ale ferestrelor lăsau lumina să pătrundă cu zgârcenie. Mobila era închisă la culoare și se reflecta în obiectele de cupru prezente cam peste tot.

Pe perete se putea vedea un portret mare de femeie, semnat *Jef,* plin de stângăcii, dar trădând o străduință evidentă de a idealiza modelul.

Maigret înțelese că era soția lui, căută cu privirea în altă parte și, după cum se aștepta, găsi iar spânzurați. Cei mai buni! Cei considerați demni de a fi puși în ramă!

— Beți un rachiu de ienupăr?

Comisarul simțea privirea furioasă a lui Joseph Van Damme, pe care fiecare detaliu al acestei întrevederi părea că îl exasperează.

— Spuneați adineauri că l-ați cunoscut pe Jean Lecocq d'Arneville…

Se auzeau pași la etajul de deasupra, unde probabil că era camera lăuzei.

— Un amic oarecare! răspunse distrat Jef Lombard, trăgând cu urechea la un scâncet ușor.

Apoi ridică paharul și spuse:

— În sănătatea micuței mele! Și a soției mele!

Întoarse capul brusc, goli paharul pe nerăsuflate, apoi se duse să caute ceva inexistent în bufet, ca să-și ascundă tulburarea. Dar comisarul auzi suspinul înăbușit.

— Trebuie să mă duc sus… Iertați-mă… Într-o zi ca asta…

* * *

Van Damme și Maigret nu-și vorbiseră. În timp ce traversau curtea, trecând foarte aproape de fântână, comisarul își observa cu ironie însoțitorul, întrebându-se ce va face.

Dar, ajuns în stradă, Van Damme se mulțumi să-și atingă cu degetele borul pălăriei și să se depărteze cu pași mari,

apucând spre dreapta.

Taxiurile erau rare la Liège. Pentru că nu cunoștea liniile de tramvai, Maigret se întoarse pe jos la *Hotelul Căilor Ferate,* unde luă masa de prânz și se interesă de ziarele locale.

La ora două, intră în clădirea ziarului *La Meuse,* exact în momentul în care Van Damme ieșea. Cei doi bărbați trecură la un metru unul de celălalt, fără să se salute, și comisarul mormăi pentru sine:

— Mereu mi-o ia ’nainte!

Se adresă unui ușier, îi spuse că dorea să consulte colecția ziarului și se văzu nevoit să completeze o fișă și să aștepte permisiunea unui administrator.

Maigret fusese frapat de unele detalii: Armand Lecocq d’Arneville aflase că fratele său părăsise orașul Liège cam în perioada în care Jef Lombard desena spânzurați cu o încăpățânare maladivă.

Iar *costumul B,* transportat de vagabondul de la Neuschanz și Bremen în valiza galbenă, era foarte vechi – cel puțin șase ani, spusese expertul german –, poate chiar zece!

În plus, prezența lui Van Damme la sediul ziarului *La Meuse* nu era oare de ajuns ca să-l lămurească pe comisar?

Maigret fu condus într-o încăpere cu parchet ceruit ca un patinoar, cu mobilă somptuoasă, solemnă, iar ușierul cu lănțișor de argint îl întrebă:

— Ce colecție doriți? Din ce an?

Maigret zărise deja copertele enorme de carton, ce conțineau fiecare ziarele dintr-un an, rânduite de jur împrejurul încăperii.

— Mă descurc singur… răspunse el.

Mirosea a ceară de parchet, a hârtie veche

și a lux oficial. Pe masa acoperită cu moleschin existau suporturi pe care să poată fi sprijinite volumele de mari dimensiuni. Totul era atât de curat, de auster, încât comisarul abia dacă îndrăzni să scoată pipa din buzunar.

După câteva clipe, răsfoia, zi după zi, ziarele din „anul spânzuraților”.

Prin fața ochilor îi treceau mii de titluri. Unele aminteau evenimentele pe plan mondial. Altele aveau legătură cu faptele locale: incendiul unui mare magazin (o pagină întreagă timp de trei zile), demisia unui consilier municipal sau creșterea prețului biletelor de tramvai.

Deodată, chiar lângă cotor, urmele unor pagini rupte. Un ziar – cel din 15 februarie – fusese smuls.

Maigret se repezi în anticameră și îl aduse pe ușier.

— Nu-i așa că a venit cineva înaintea mea? Și a cerut chiar colecția asta?…

— Da… A stat aici doar cinci minute…

— Sunteți din Liège? Vă amintiți ce ar fi putut să se petreacă la această dată?…

— Stați puțin… Zece ani… A fost anul în care a murit cumnată-mea… Mi-am amintit! Au fost inundații mari! Că a trebuit să așteptăm opt zile pentru înmormântare, fiindcă pe străzile de lângă Meusa nu se mai circula decât cu barca… De altfel, citiți articolele… Regele și regina vizitează *sinistrații… Sunt și fotografii…* Ei, poftim! Lipsește un număr! Extraordinar… O să trebuiască să-l anunț pe director…

Maigret se aplecă să ia de pe parchet un fragment de ziar, care căzuse când Joseph Van Damme smulsese paginile

corespunzătoare zilei de 15 februarie.

7. Cei trei

Existau la Liège patru cotidiane. Maigret avu nevoie de două ore ca să viziteze toate redacțiile și, după cum se aștepta, găsi de fiecare dată un număr lipsă din colecție: cel din 15 februarie.

Viața orașului pulsa cu cea mai mare vigoare într-un patrulater de străzi numit *Careul,* unde se aflau magazinele de lux, marile braserii, cinematografele și localurile de dans.

Acolo se întâlnea toată lumea și, cel puțin de trei ori, comisarul îl zări pe Joseph Van Damme plimbându-se, cu bastonul în mână.

Când se întoarse la hotel, găsi două mesaje. Mai întâi, o telegramă de la Lucas, căruia, la plecare, îi ceruse să facă unele investigații.

Cenușă găsită în sobă cameră Louis Jeunet, strada Roquette, examinată de expert, stop. Recunoscut resturi bancnote belgiene și franceze, stop. Cantitatea sugerează o sumă mare.

Celălalt mesaj era o scrisoare, adusă la hotel de un comisionar. Era bătută la mașină, pe o hârtie obișnuită, ca aceea folosită de dactilografe pentru copii.

Domnule comisar,

Am onoarea să vă aduc la cunoștință că sunt dispus să vă dau toate lămuririle utile anchetei pe care o faceți.

Din anumite motive, sunt obligat să fiu prudent și v-aș fi recunoscător, dacă propunerea mea vă interesează, să fiți diseară, pe la unsprezece, la Cafeneaua Bursei, situată în spatele Teatrului Regal.

În această perspectivă, vă rog, domnule comisar, să primiți asigurarea sentimentelor mele cele mai deosebite.

Nicio semnătură. În schimb, formulări oarecum neașteptate, tocmai prin banalitatea lor comercială, într-un bilet de acest fel: *am onoarea să vă aduc la cunoștință… v-aș fi recunoscător… dacă propunerea mea vă interesează… în această perspectivă… asigurarea sentimentelor mele cele mai deosebite…*

Maigret cină singur la o masă și băgă de seamă că, aproape pe nesimțite, cursul preocupărilor sale se schimbase. Se gândea mai puțin la Jean Lecocq d'Arneville, zis Louis Jeunet, care se sinucisese la Bremen, într-o cameră de hotel.

Acum era obsedat de lucrările lui Jef Lombard, de spânzurații lui agățați peste tot, de crucea unei biserici, de copacii unei păduri, de un cui într-o mansardă – spânzurați grotești sau siniștri, stacojii sau livizi, în costume din toate epocile.

La zece și jumătate porni spre Teatrul Regal, iar la unsprezece fără cinci intră în *Cafeneaua Bursei,* un mic local liniștit, frecventat în general cam de aceiași oameni și îndeosebi de jucători de cărți.

Acolo îl aștepta o surpriză. Într-un colț, lângă tejghea, stăteau la masă trei bărbați: Maurice Belloir, Jef Lombard și Joseph Van Damme.

Ambele tabere avură un moment de ezitare, în timp ce chelnerul îl ajuta pe comisar să-și scoată pardesiul. Mașinal, Belloir se ridică pe jumătate să-l salute. Van Damme nu se mișcă. Lombard, cu o expresie

extrem de nervoasă pe chip, se foi pe scaun, așteptând ca tovarășii lui să ia o atitudine.

Oare Maigret avea să se apropie de ei, să le întindă mâna și să se așeze la masa lor? Îi cunoștea. Luase masa cu omul de afaceri din Bremen. Belloir îi oferise un pahar de coniac la el acasă, la Reims. Iar Jef îl primise în locuința lui chiar în acea dimineață…

— Bună seara, domnilor…

Dădu mâna cu vigoarea pe care o imprima totdeauna acestui gest și care, în unele momente, căpăta un sens amenințător.

— Ce întâmplare să vă întâlnesc din nou!

Era un loc liber pe banchetă, lângă Van Damme, și Maigret se așeză, zicându-i chelnerului:

— O halbă de bere blondă!

Apoi se așternu tăcerea, o tăcere grea, silită. Van Damme privea drept înainte, cu maxilarele încleștate. Jef Lombard se tot foia ca și cum ar fi fost jenat de niște haine prea strâmte. Belloir, elegant și rece, își contempla degetele, curățându-și cu o bucată de chibrit praful adunat sub unghia arătătorului.

— Doamna Lombard se simte bine?

Jef se uită în jur, vrând parcă să găsească un punct de sprijin, apoi bâigui, privind țintă către sobă:

— Foarte bine… Mulțumesc…

Deasupra tejghelei se afla un ceas și Maigret văzu cum se scurg cinci minute fără ca vreunul să rostească un cuvânt. Van Damme își lăsase trabucul să se stingă și era singurul care permitea trăsăturilor feței sale să exprime o ură nedeghizată.

Cel mai interesant de observat era Jef. Probabil că evenimentele din cursul zilei îi încordaseră nervii la maximum. Nu era

mușchi, oricât de mic, de pe fața lui să nu tresară.

Masa celor patru bărbați era o adevărată oază de liniște în cafenea, unde toată lumea vorbea cu glas tare.

— Și iar belotă! exclama, triumfător, cineva din dreapta.

— Terță mare! rostea, ezitând, un bărbat din stânga. E bine?

— Trei beri! Trei!… striga chelnerul.

Și totul trăia, vibra, mai puțin masa celor patru, care părea să fie înconjurată treptat de un zid invizibil.

Jef se hotărî să rupă vraja. Își mușcă buza de jos și se ridică brusc, bâiguind:

— Asta el

Le aruncă însoțitorilor săi o privire scurtă, pătrunzătoare, plină de durere, își luă haina și pălăria, se îndreptă spre ușă și trase cu putere de ea.

— Pun prinsoare că va izbucni în lacrimi imediat ce va fi singur pe stradă, spuse Maigret visător.

Simțise hohotul de furie, de disperare, care pulsa în gâtul fotogravorului, făcându-i să vibreze mărul lui Adam.

Întoarse capul spre Van Damme, care contempla marmura mesei, bău jumătate din bere și se șterse la gură cu dosul mâinii.

Atmosfera, semăna cu cea din casa de la Reims, unde Maigret își impusese deja prezența acelorași personaje numai că acum era de zece ori mai tensionată. Iar statura masivă a comisarului conferea acelei prezențe forțate o semnificație amenințătoare.

Era înalt, dar mai ales lat în spate, masiv, solid, iar hainele, nu prea elegante, subliniau elementul plebeu al structurii sale. O față

mare, cu ochi care erau în stare să păstreze o fixitate bovină.

Semăna astfel cu unele personaje din coșmarurile copiilor, cu acele figuri umflate monstruos și lipsite de expresie care vin spre cel care visează, vrând parcă să-l strivească.

Avea ceva implacabil, neomenesc, care amintea de un pachiderm mergând spre o țintă de la care nimeni nu-l va putea abate.

Bea, își fuma pipa și se uita cu mulțumire la limba ceasului, care avansa cu o mișcare sacadată la fiecare minut, scoțând un mic zgomot metalic. Un ceas livid!

Nu părea preocupat de nimeni, și totuși era atent la cele mai mici manifestări de viață din dreapta și din stânga lui.

A fost una dintre orele cele mai neobișnuite din cariera sa. Pentru că totul a durat aproape o oră! Mai exact, cincizeci și două de minute! O luptă a nervilor!

Jef Lombard fusese scos din luptă de la început. Dar ceilalți doi rezistau.

Stătea acolo, între ei, ca un judecător, dar nu acuza și nu-i puteai ghici gândurile. Ce știa? De ce venise? Ce spera? Aștepta o vorbă, un gest care să-i confirme bănuielile? Descoperise deja întregul adevăr, sau siguranța lui era doar prefăcătorie?

Și ce cuvinte să rostească? Să vorbească iar de hazard, de o întâlnire întâmplătoare?

Tăcere. Așteptau fără măcar să presimtă ce așteptau. Așteptau ceva și nu se întâmpla nimic!

Limba ceasului vibra la fiecare minut. Se auzea un scârțâit ușor al mecanismului. La început, nu-l auziseră. Acum, devenise un adevărat vacarm. Iar mișcarea avea chiar trei timpi: mai întâi un declic; limba se punea în

mișcare; apoi un declic enorm, ca pentru a o fixa în noua ei poziție. Și imaginea ceasului se schimba; unghiul obtuz devenea treptat unghi ascuțit. Cele două limbi urmau să se întâlnească.

Chelnerul se uita uneori mirat la masa aceea lugubră. Din când în când, Maurice Belloir înghițea în sec, iar Maigret nu avea nevoie să-l vadă ca să fie sigur că face asta. Îl auzea trăind, respirând, crispându-se, mișcându-și uneori tălpile pantofilor cu precauție, ca într-o capelă.

Clienții începeau să plece. Catifeaua roșie și cărțile dispăreau de pe mese, lăsând să se vadă iar marmura alburie. Chelnerul ieși ca să tragă obloanele, în timp ce patronul așeza jetoanele în teancuri mici, după valoare.

— Mai stați? întrebă în sfârșit Belloir, cu o voce șterșă.

— Plecați?…

— Nu… nu știu…

Atunci Van Damme bătu în masă cu o monedă și strigă către chelner:

— Cât face?

— Toată consumația? Nouă franci și șaptezeci și cinci.

Se ridicară toți trei în picioare, evitând să se privească, și chelnerul îi ajută pe rând să se îmbrace.

— Bună seara, domnilor…

Afară era ceață și abia dacă puteai distinge felinarele. Toate obloanele erau închise. Undeva, destul de departe, răsunau pași pe trotuar.

Ezitară. Niciunul nu-și asuma responsabilitatea direcției de mers. În spatele lor, cineva încuia cafeneaua și punea barele de siguranță.

La stânga începea o străduță mărginită de case vechi, cu fațadele aliniate neuniform.

— Ei bine, domnilor, spuse în sfârșit Maigret, nu-mi mai rămâne decât să vă urez o noapte bună!

Dădu mâna cu ei. Cea a lui Belloir era rece, nervoasă. În schimb, mâna lui Van Damme, întinsă cu regret, era umedă și moale.

Comisarul își ridică gulerul pardesiului, tuși ușor și porni pe strada pustie. Toate forțele lui erau concentrate asupra unui singur lucru: să perceapă și cel mai mic zgomot, cea mai mică agitație a aerului, care l-ar fi avertizat de pericol.

Cu mâna dreaptă strângea în buzunar mânerul revolverului. I se păru că, în rețeaua de străduțe care se întindea în stânga lui, prinsă în centrul orașului ca o insuliță insalubră, niște oameni mergeau cu pași grăbiți, încercând să nu facă zgomot.

Ghici murmurul unei conversații, foarte departe sau foarte aproape, n-ar fi putut să spună exact, din cauza ceții care îi deruta simțurile.

Apoi, brusc, se aruncă într-o parte, lipindu-se de o ușă, în timp ce răsuna o detunătură scurtă și cineva o rupea la fugă în noapte.

Maigret înaintă câțiva pași și aruncă o privire pe străduța de unde se trăsese, dar nu văzu decât niște pete mai întunecate acolo unde probabil că începeau fundăturile și, chiar în capăt, la două sute de metri, globul din sticlă mată care îi servea drept firmă unui negustor de cartofi prăjiți.

Câteva clipe mai târziu, trecea prin fața prăvăliei, de unde o fată ieșea cu un cornet de hârtie în care avea cartofi aurii. Fata îi adresă o invitație, fără convingere, apoi se îndreptă

spre o stradă mai luminată.

* * *

Maigret scria calm, strivind cu arătătorul lui enorm penița pe hârtie, și, din când în când, mai îndesa cenușa caldă din pipă.

Se afla în camera sa de la *Hotelul Căilor Ferate* și ceasul luminos al gării, pe care îl zărea pe fereastră, arăta ora două dimineața.

„Bătrâne Lucas,

Întrucât nu se știe ce s-ar putea întâmpla, îți dau mai jos câteva indicații care îți vor permite, dacă va fi cazul, să continui ancheta începută de mine.

1. Săptămâna trecută, la Bruxelles, un bărbat prost îmbrăcat, cu o înfățișare de vagabond, a făcut un pachet cu treizeci de bancnote de o mie de franci și l-a expediat la propria lui adresă, pe strada Roquette, la Paris. Ancheta va demonstra că își trimisese deseori sume la fel de mari *pe care nu le folosea.* Dovadă, faptul că în camera lui s-a găsit cenușa de la numeroase bancnote arse în mod voit.

Trăia sub numele de Louis Jeunet și lucra aproape regulat într-un atelier de pe aceeași stradă.

A fost căsătorit (vezi doamna Jeunet, vânzătoare de plante medicinale, de pe strada Picpus) și avea un copil. Și-a părăsit însă soția și copilul în împrejurări neclare, după crize acute de alcoolism.

La Bruxelles, după ce a expediat banii, a cumpărat o valiză ca să-și pună în ea niște lucruri pe care le avea într-o cameră de hotel. Pe când se afla în drum spre Bremen, am înlocuit această valiză cu o alta.

Iar Jeunet, *care nu pare să se fi gândit mai înainte la sinucidere, pentru că își luase ceva de mâncare,* s-a sinucis când și-a dat seama că lucrurile i-au fost furate.

E vorba de un costum vechi. Costumul nu era al lui și, cu ani în urmă, a fost rupt parcă în cursul unei lupte și năclăit de sânge. Costumul *a fost făcut la Liège.*

La Bremen, un bărbat a venit să vadă cadavrul. E vorba de un anume Joseph Van Damme, misit, *născut la Liège.*

La Paris, am aflat că Louis Jeunet era în realitate Jean Lecocq d'Arneville, *născut la Liège,* despre care nu se mai știa nimic de mult timp. A făcut și studii universitare. La Liège, de unde a dispărut cu circa zece ani în urmă, nimeni nu-i reproșează nimic.

2. La Reims, Jean Lecocq d'Arneville a fost văzut, înaintea plecării sale spre Bruxelles, intrând în cursul nopții la Maurice Belloir, subdirector de bancă, *născut la Liège,* care tăgăduiește această întâlnire.

Numai că cei treizeci de mii de franci expediați de la Bruxelles provin de la același Belloir.

La el acasă i-am întâlnit pe Van Damme, sosit cu avionul de la Bremen, Jef Lombard, fotogravor *la Liège,* și Gaston Janin, născut și el *în același oraș.*

În timp ce mă întorceam la Paris împreună cu Van Damme, acesta a încercat să mă împingă în Marna.

L-am regăsit *la Liège,* acasă la Jef Lombard. Acesta, cu circa zece ani în urmă, făcea pictură, iar pereții locuinței sale sunt plini de desene din acea perioadă, reprezentând oameni spânzurați.

Am mers pe la redacțiile ziarelor, dar

numărul pe 15 februarie din *anul spânzuraților* a fost smuls din colecții de către Van Damme.

În aceeași seară, printr-o scrisoare nesemnată, mi s-au promis dezvăluiri complete și mi-a fost fixată o întâlnire într-o cafenea din oraș. Dar acolo am găsit nu un ins, ci trei: Belloir (venit de la Reims), Van Damme și Jef Lombard.

M-au primit cu jenă. Sunt convins că unul dintre ei se hotărâse să vorbească. Am avut impresia că ceilalți se aflau acolo doar ca să-l împiedice s-o facă.

Jef Lombard, crispat, a plecat brusc. Am rămas cu ceilalți doi. La ieșire, după miezul nopții, m-am despărțit de ei și, prin ceață, cineva a tras un glonț spre mine câteva clipe mai târziu.

Am ajuns la concluzia că unul dintre cei trei a vrut să vorbească și că, pe de altă parte, tot unul dintre ei a încercat să mă suprime. Și este evident că, întrucât acest ultim gest constituie o recunoaștere a vinovăției, *autorul lui nu are altă soluție decât să repete gestul și, de data aceasta, să mă nimerească.*

Dar cine să fie? Belloir? Van Damme? Jef Lombard?

Voi ști când va încerca din nou. Fiindcă orice e posibil, îți trimit aceste note, care îți vor permite la o adică să iei ancheta de la capăt.

Pentru partea morală a cazului, vorbește îndeosebi cu doamna Jeunet și cu Armand Lecocq d'Arneville, fratele mortului.

Acum mă voi duce la culcare. Gânduri bune tuturor.

Maigret"

* * *

Ceața se risipise, lăsând pe copaci și pe fiecare fir de iarbă din parcul Avroy, pe unde trecea Maigret, perle albicioase.

Pe cerul de un albastru deschis lucea un soare rebegit, și chiciura, de la un minut la altul, se transforma în picături mici de apă care cădeau, limpezi, pe pietriș.

Era opt dimineața când comisarul străbătea Careul încă pustiu, cu panourile de reclamă ale cinematografelor sprijinite de obloanele închise.

Maigret se opri în fața unei cutii poștale, puse scrisoarea pentru brigadierul Lucas și se uită în jur cu o oarecare emoție.

În același oraș, pe străzile scăldate de soarele auriu, un om, la aceeași oră, se gândea la el. Și acest om nu avea altă șansă de scăpare decât să-l ucidă. Spre deosebire de comisar, el cunoștea terenul, după cum dovedise în noaptea dinainte pătrunzând pe străduțele acelea încâlcite.

Și îl și cunoștea pe Maigret, ba poate chiar îl vedea în acel moment, în timp ce comisarul nu avea habar cine putea fi.

Să fi fost Jef Lombard? Oare pericolul se afla în casa veche de pe strada Hors-Château, unde o lăuză dormea la primul etaj, vegheată de mama ei, în timp ce muncitorii se deplasau fără grabă de la o cuvă cu acid la alta, apostrofați de bicicliștii care duceau ziarele?

Oare Joseph Van Damme, încruntat și îndârjit, îndrăzneț, intrigant, nu-l pândea pe comisar într-un loc *unde știa că va veni în cele din urmă?*

Pentru că, de la Bremen, prevăzuse totul! Trei rânduri în ziarele germane, și dăduse fuga la morgă! Un dejun cu Maigret, și

ajunsese la Reims înaintea polițistului!

Tot primul fusese și în casa de pe strada Hors-Château. Ajunsese înaintea comisarului și la redacțiile ziarelor!

În sfârșit, era prezent și la *Cafeneaua Bursei*!

Ce-i drept, nimic nu dovedea că nu el luase hotărârea să vorbească. Dar nimic nu dovedea nici contrariul!

Poate că Belloir – rece, elegant, cu atitudinea lui disprețuitoare de mare burghez de provincie – trăsese asupra lui în ceață. Poate că el nu mai avea altă salvare decât să-l lichideze pe Maigret!

Sau Gaston Janin, sculptorul scund și cu barbișon! Nu era prezent la *Cafeneaua Bursei,* dar ar fi putut să stea la pândă în stradă!

Ce legătură aveau toate acestea cu un spânzurat care se legăna sub crucea unei biserici? Sau cu mai mulți spânzurați? Cu păduri întregi ai căror copaci purtau drept fructe doar spânzurați? Cu un costum vechi pătat de sânge și rupt la revere de unghiile unei ființe înnebunite?…

Dactilografele mergeau la slujbă. O mașină a primăriei se deplasa lent, cu dubla ei stropitoare mecanică și cu dispozitivul de măturat în formă de sul care împingea gunoaiele în rigolă.

La colțurile străzilor, agenții de poliție cu chipiu alb dirijau circulația cu mâinile lor înmănușate.

— Unde e comisariatul central? întrebă Maigret.

I se arătă drumul. Ajunse acolo când femeile de serviciu încă mai făceau curățenie; un secretar jovial îșI primi colegul și, când acesta îi ceru să vadă procese-verbale vechi

de zece ani, precizând că îl interesa luna februarie, exclamă:

— Sunteți al doilea în douăzeci și patru de ore!… Vreți să știți dacă numita Joséphine Bollant a comis un furt dintr-o locuință în acea perioadă, nu-i așa?…

— A mai fost cineva?

— Ieri, pe la cinci după-amiază… Un ins din Liège, care a reușit bine în străinătate, deși e încă tânăr! Tatăl lui era medic. Iar el are o afacere prosperă în Germania…

— Joseph Van Damme?

— Exact!… Dar a scotocit degeaba dosarul, n-a găsit ce căuta…

— Vreți să mi-l arătați și mie?

Era un biblioraft verde, unde rapoartele zilnice erau prinse la un loc, fiecare cu un număr de ordine. La data de 15 februarie existau cinci procese-verbale: două pentru beție și tulburarea liniștii pe timpul nopții, unul pentru un furt de pe o tarabă, unul pentru vătămare corporală și ultimul pentru efracție și furt de iepuri.

Maigret nici măcar nu le citi. Se uita la numerele trecute în partea de sus a paginilor.

— Domnul Van Damme a consultat el însuși acest dosar? întrebă comisarul.

— Da… În biroul de alături…

— Vă mulțumesc!

Cele cinci procese-verbale erau numerotate: 237, 238, 239, 241 și 242.

Cu alte cuvinte, lipsea unul, care fusese smuls, ca și ziarele din colecții: 240.

Maigret ajunse după câteva minute în piața din spatele primăriei, unde soseau câteva mașini cu nuntași. Și, fără să vrea, trăgea cu urechea la cel mai mic zgomot, stăpânit de o teamă vagă care nu-i era deloc pe plac.

8. Klein

Puțin a lipsit! Era ora nouă. Angajații primăriei soseau la slujbă, traversau curtea de onoare și se opreau un moment să dea mâna unii cu alții pe scara frumoasă din piatră. În capătul de sus al acesteia, un portar cu șapcă galonată, cu barba îngrijită, își fuma pipa.

Era o pipă din spumă de mare. Maigret reținu acest detaliu, fără să știe de ce, poate pentru că soarele matinal o făcea să lucească, pentru că avea deja patina ei și pentru că, un moment, comisarul îl invidie pe omul care fuma, trăgând fumuri scurte cu voluptate, ca un simbol al tihnei și al bucuriei de a trăi.

În acea dimineață, aerul era tot mai vibrant pe măsură ce soarele urca pe cer. Și percepeai o hărmălaie plăcută în care se împleteau strigăte în grai valon, soneria stridentă a tramvaielor vopsite în galben și roșu, susurul celor patru jeturi ale unei fântâni arteziene monumentale, deasupra căreia se înălța peronul{1} Liège-ului, care încerca să domine rumoarea pieței din apropiere.

Numai că, pe scara cu două aripi, Maigret îl văzu trecând pe Joseph Van Damme, care intră în Sala Pașilor Pierduți.

Comisarul porni în urma lui. În interior, scara avea tot două părți, care se uneau la fiecare etaj. Pe un palier, cei doi bărbați se pomeniră față în față, gâfâind de atâta alergat, străduindu-se să pară naturali în fața unui ușier cu lănțișor de argint.

Totul se petrecu repede, scurt. O chestiune de precizie, de sfert de secundă.

Cât urcase scara, Maigret își spusese că Van Damme venise acolo, la fel ca la

redacțiile ziarelor și la comisariatul central, doar ca să facă să dispară ceva. Unul dintre procesele-verbale din 15 februarie fusese deja rupt.

Dar oare poliția nu transmitea în fiecare dimineață primarului o copie a rapoartelor zilnice, așa cum se obișnuiește în majoritatea orașelor?

— Aș vrea să stau de vorbă cu secretarul comunal, spuse Maigret, care se afla la doi metri de Van Damme. E ceva urgent…

Privirile li se întâlniră. Ezitară să se salute, renunțară s-o facă, iar omul de afaceri din Bremen, pe care ușierul îl întrebă ce dorește, se mulțumi să murmure:

— Nimic… Voi reveni…

Plecă. Zgomotul pașilor săi se stinse treptat în Sala Pașilor Pierduți. Puțin mai târziu, Maigret era condus într-un birou somptuos, unde secretarul, cam țeapăn din cauza redingotei și a gulerului prea înalt, se grăbi să găsească rapoartele zilnice vechi de zece ani.

Aerul era călduț, iar covoarele moi. O rază de soare făcea să lucească toiagul unui episcop dintr-un tablou cu subiect istoric care ocupa o porțiune mare de perete.

După o jumătate de oră de căutări și de politețuri, Maigret regăsi mențiunea referitoare la furtul de iepuri, la procesul-verbal pentru beție și la furtul de pe tarabă. Și, între două fapte diverse, următoarele rânduri:

„Agentul Lagasse, din Divizia a VI-a, se ducea azi-dimineață, la ora șase, la podul Arches ca să-și ia postul în primire, când, trecând prin fața portalului bisericii Saint-Pholien, a zărit un corp suspendat de ciocanul ușii.

Un medic chemat de urgență nu a putut decât să constate moartea individului, pe nume Emile Klein, născut la Angleur, în vârstă de douăzeci de ani, zugrav, domiciliat pe strada Pot-au-Noir.

Klein s-a spânzurat, după toate probabilitățile, pe la mijlocul nopții, cu ajutorul unei sfori de stor. În buzunarele sale s-au găsit doar obiecte fără valoare și mărunțiș.

Ancheta a stabilit că nu mai lucra de trei luni, iar gestul său pare să fi fost motivat de sărăcie.

Mama sa, văduva Klein, care locuiește la Angleur și trăiește dintr-o pensie modestă, a fost anunțată".

* * *

Au urmat ore pline de înfrigurare. Maigret se avântă cu toată forța pe această nouă pistă. Totuși, fără să-și dea prea bine seama, căuta nu atât informații despre Klein, cât o întâlnire cu Van Damme.

Abia atunci, când îl va revedea pe omul de afaceri în fața lui, se va apropia de adevăr. Nu începuse totul la Bremen? Și, de atunci, la fiecare punct marcat, nu se lovea comisarul de Van Damme?

Acesta îl văzuse la primărie, deci știa că citise raportul și că era pe pista Klein.

La Angleur, nimic. Comisarul luase un taxi, care pătrunsese într-o regiune industrială unde case mici de muncitori, toate la fel, acoperite de același strat de funingine, formau străzi jalnice printre coșurile uzinelor.

O femeie spăla pragul unei case, cea unde locuise doamna Klein.

— E moartă de cinci ani și mai bine…

Silueta lui Van Damme nu dădea târcoale pe acolo.

— Fiul ei nu locuia cu dânsa?

— Nu! A sfârșit rău. S-a sinucis, la ușa unei biserici…

Asta era tot. Maigret află doar că tatăl spânzuratului era contramaistru miner și că, după ce murise, soția lui trăia cu o pensie mică, ocupând doar o cameră la mansardă în casa pe care o închiria.

— La Divizia a VI-a de poliție! îi ceru el șoferului.

Agentul Lagasse încă mai trăia. Dar abia dacă își mai aducea aminte.

— Plouase toată noaptea… Era ud tot și părul roșcat i se lipise de față…

— Înalt, scund?…

— Mai degrabă scund…

Comisarul se adresă atunci jandarmeriei și petrecu aproape o oră în niște birouri care miroseau a piele și a transpirație de cal.

— Dacă avea douăzeci de ani, înseamnă că a trecut pe la comisia de recrutare… Ziceți Klein, cu K?…

Îl găsiră în fișa 13, din dosarul cu cei reformați. Maigret copie cifrele: *înălțime: 1,55 m; circumferința pieptului: 0,80…* *Și* mențiunea: *sensibilitate pulmonară.*

Dar Van Damme tot nu se arăta. Trebuia să caute în altă parte. Singurul rezultat al drumurilor din cursul dimineții era certitudinea că niciodată *costumul B* nu aparținuse spânzuratului de la Saint-Pholien, care era o stârpitură.

Klein se sinucisese. Nu avusese loc nicio luptă și nu se vărsase nicio picătură de sânge.

Atunci, ce legătură avea valiza vagabondului de la Bremen cu gestul lui

Lecocq d’Arneville, alias Louis Jeunet?

* * *

— Lasă-mă aici. Și spune-mi unde se află strada Pot-au-Noir.

— În spatele bisericii. Cea care dă spre cheiul Sainte-Barbe.

Ajuns în fața bisericii Saint-Pholien, Maigret plătise taxiul și acum se uita la biserica nouă, care se ridica în mijlocul unui spațiu supraînălțat.

La dreapta și la stânga porneau bulevarde mărginite de imobile care aveau aproape aceeași vârstă ca biserica, dar în spatele ei rămăsese un cartier vechi, unde se făcuseră demolări pentru degajarea spațiului din jurul lăcașului de cult.

În vitrina unei papetării, Maigret văzu ilustrate reprezentând vechea biserică, mai joasă, mai pântecoasă și toată neagră. O aripă era sprijinită cu bârne. Pe trei laturi, case joase, sordide, erau aproape lipite de ziduri, conferind ansamblului un aspect medieval.

Din acea Curte a Miracolelor nu mai rămăsese decât o porțiune neregulată, plină de străduțe și fundături, unde domnea un miros respingător de sărăcie.

Strada Pot-au-Noir nu era mai lată de doi metri. Un pârâiaș de apă cu spumă de săpun curgea pe mijlocul ei, iar copiii se jucau în pragul ușilor, dincolo de care forfotea viața.

Lumina soarelui nu pătrundea acolo, astfel că străduța era întunecoasă. Un dogar punea cercuri la butoaie chiar în stradă, unde aprinsese un brasero.

Numerele caselor erau șterse. Comisarul se văzu nevoit să întrebe. Când vru să afle unde era numărul 7, i se arătă o fundătură, de unde

se auzeau zgomote de ferăstrău și de rindea.

Chiar în capăt, se afla un atelier – câteva bancuri de tâmplărie, trei bărbați care lucrau, toate ușile erau deschise, iar pe o sobă se topea clei.

Unul dintre bărbați ridică încet capul, lăsă jos un capăt de țigară stinsă și așteptă ca vizitatorul să spună ce dorea.

— Locuia aici un ins pe nume Klein?

Omul se uită la ceilalți cu un aer complice, arătă cu degetul o ușă, o scară întunecoasă și mormăi:

— Acolo sus!… Mai e cineva!…

— Un nou locatar?

Bărbatul îi răspunse cu un zâmbet ciudat, pe care comisarul îl înțelese abia mai târziu.

— Mergeți să vedeți. La primul etaj. E singura ușă…

Un lucrător râse discret în timp ce mânuia rindeaua. Maigret urcă pe scară, care era cufundată în beznă. După câteva trepte, balustrada se termina.

Aprinse un chibrit și văzu la capătul de sus al scării o ușă fără broască, fără clanță, care probabil că se închidea cu o sfoară legată de un cui ruginit.

Cu mâna în buzunarul unde avea revolverul, deschise ușa cu o lovitură de genunchi și fu orbit de lumina care pătrundea printr-un fel de vitraliu, cu o treime din ochiurile de geam sparte.

Spectacolul era atât de neașteptat, încât Maigret se uită un moment în jur fără să poată desluși detaliile. În sfârșit, într-un colț, zări o siluetă, un bărbat sprijinit de perete, care îl țintuia cu o privire plină de ură: era Joseph Van Damme.

— Trebuia să ajungem aici, nu-i așa?…

spuse comisarul.

Iar vocea lui, rostind acele cuvinte într-un spațiu puternic luminat și aproape gol, căpătă rezonanțe surprinzătoare.

Van Damme nu răspunse și rămase nemișcat, privindu-l furios.

* * *

Pentru a înțelege arhitectura locului, ar fi trebuit să știi din ce construcție făcuseră parte cândva acei pereți: mănăstire, cazarmă sau reședință.

Niciunul nu forma un unghi drept, iar podeaua era jumătate podită și jumătate pavată cu dale inegale, ca într-o capelă veche.

Pereții erau văruiți, cu excepția unui dreptunghi de cărămizi maronii, care probabil că acopereau o fostă fereastră. Prin geam puteai zări un fronton, o streașină și, în planul doi, spre Meusa, acoperișuri inegale.

Dar toate acestea nu erau foarte neașteptate. Ciudată era amenajarea acelui spațiu, de o incoerență care te ducea cu gândul la celula pentru nebuni furioși sau la o mare farsă.

Pe jos, în dezordine, zăceau scaune noi, neterminate, o ușă întinsă cât era de lungă, cu un panou reparat, vase cu clei, ferăstraie rupte și lăzi din care ieșeau paie și talaș.

În schimb, într-un colț se afla un fel de divan, sau mai curând o saltea cu arcuri, în parte acoperit cu o bucată de indian. Și exact deasupra atârna un felinar de o formă bizară, cu sticlă colorată, așa cum găsești uneori la vânzătorii de lucruri de ocazie.

Pe divan fuseseră aruncate părțile detașabile ale unui schelet incomplet, asemenea celor folosite de studenții la

medicină. Coastele și bazinul, încă prinse în agrafe, se aplecau în față, cu acea mișcare proprie păpușilor de cârpă.

Și mai erau și pereții! Pereții odinioară albi care fuseseră acoperiți cu desene, ba chiar cu pictură stil frescă!

Și acolo domnea o dezordine cât se poate de ciudată – personaje care se strâmbau și inscripții de genul: *Trăiască Satana, părintele lumii!*

Pe jos zăcea o biblie cu dosul rupt! În altă parte, crochiuri mototolite, hârtii îngălbenite, acoperite cu un strat gros de praf.

Deasupra ușii, încă o inscripție: *Bun venit la Damnați!*

Iar în mijlocul acelei dezordini, scaunele neterminate care miroseau a atelier de tâmplărie, vasele cu clei și scândurile de brad negeluite! Și o sobă răsturnată, roșie de rugină!

În sfârșit, Joseph Van Damme, în pardesiul lui bine croit, cu fața îngrijită, cu pantofii impecabili, Van Damme care rămânea, orice ar fi fost, omul marilor braserii din Bremen, al biroului modern dintr-un building, al cinelor rafinate, al rachiului vechi…

…Van Damme care își conducea mașina salutând notabilitățile, explicând că un trecător în haină de blană era putred de bogat, că altul era proprietarul a treizeci de cargouri ce străbăteau mările, iar puțin mai târziu, în sunetul unei muzici suave, în clinchet de pahare și farfurii, dădea mâna cu toți acei magnați, simțindu-se egalul lor…

…Van Damme care, dintr-o dată, arăta ca un animal hăituit, nemișcat, sprijinit în continuare cu spatele de perete, albindu-și umărul de var, cu mâna în buzunarul

pardesiului, privindu-l încruntat pe Maigret.

— Cât?…

Oare chiar vorbise? Oare, în atmosfera aceea neverosimilă, comisarul nu era victima unei iluzii?

Tresări și răsturnă un scaun fără fund care dezlănțui un adevărat vacarm.

Van Damme era stacojiu la față. Și totuși, își pierduse aerul de om sănătos. Panica sau disperarea și, în același timp, furia și dorința de a trăi, de a birui cu orice preț se puteau citi pe fața lui extrem de încordată și în privirea în care își concentra ultimele forțe de rezistență.

— Ce vrei să spui?

Și Maigret se apropie de teancul de crochiuri mototolite, care fuseseră împinse într-un colț, sub plafonul de sticlă. Până să se audă răspunsul, avu timp să întindă studiile de nud: o fată cu trăsături vulgare, cu părul în dezordine, care avea un corp viguros, bine făcut, sâni mari și șolduri largi.

— Mai e încă timp, spuse Van Damme. Cincizeci de mii?… O sută?…

Comisarul îl privi curios, iar celălalt, cu o înfrigurare prost stăpânită, exclamă:

— Două sute de mii!

Teama pulsa în aer, între pereții neregulați ai magherniței. Și avea ceva iritant, nesănătos, morbid.

Poate că mai era ceva pe lângă teamă: o tentație refulată, sminteala asasinatului…

Dar Maigret continua să examineze hârtiile acelea vechi, unde o regăsea, în alte atitudini, pe aceeași fată planturoasă care, în timp ce pozase, probabil că privea în gol cu un aer bosumflat.

O dată, artistul încercase să o drapeze în

bucata de indian care acoperea divanul… Altădată, o desenase cu ciorapi negri…

În spatele ei se afla un cap de mort, care acum zăcea la picioarele somierei. Și Maigret își aminti că văzuse capul macabru într-un portret al lui Jef Lombard.

Se schița o legătură, confuză încă, între oameni, între evenimente, în spațiu și timp. Comisarul întinse, cu un gest oarecum febril, un nou crochiu în cărbune, reprezentând un tânăr cu părul lung, cu gulerul cămășii desfăcut la piept, cu bărbia acoperită de o barbă în creștere.

Și el luase o poză romantică. Avea capul reprezentat din față și puțin din profil și părea că privește spre viitor ca un vultur către soare.

Era Jean Lecocq d'Arneville, sinucigașul de la sordidul hotel din Bremen, vagabondul care nu-și mâncase franzelușele cu cârnați.

— Două sute de mii de franci!…

Și vocea adăugă, trădând omul de afaceri care se gândește și la cele mai mici detalii, la fluctuațiile cursului de schimb:

— … franci francezi!… Domnule comisar…

Maigret simțea că amenințarea avea să ia locul rugăminții, că spaima care vibra în voce nu va întârzia să se preschimbe într-o răgușeală de furie!

— … Mai e încă timp… Nu a fost întreprinsă nicio acțiune oficială… Ne aflăm în Belgia…

În felinar mai era un capăt de lumânare și, sub hârtiile îngrămădite pe podea, comisarul descoperi un vechi reșou cu gaz.

— Nu sunteți în misiune oficială… Și chiar dacă ați fi… Vă cer o lună…

— *Deci s-a întâmplat în decembrie…*

Interlocutorul său păru că se lipește și mai mult de perete și bâigui:

— Ce vreți să spuneți?…

— Suntem în noiembrie. În februarie se vor împlini zece ani de la spânzurarea lui Klein… Dacă îmi ceri doar o lună…

— Nu înțeleg…

— Ba da!

Și era înspăimântător să-l vezi pe Maigret continuând să scotocească printre hârtiile acelea vechi cu mâna stângă – iar hârtiile foșneau mototolindu-se! –, în timp ce mâna dreaptă îi rămânea în buzunarul pardesiului.

— Ai înțeles foarte bine, Van Damme! Dacă ar fi vorba de moartea lui Klein și dacă, de exemplu, ar fi fost asasinat, prescrierea s-ar produce în februarie, adică după zece ani… Iar tu îmi ceri doar o lună. Așadar, s-a întâmplat în decembrie…

— Nu veți descoperi nimic…

Vocea îi tremura, ca un fonograf dereglat.

— Atunci, de ce te temi?

Și ridică salteaua cu arcuri, sub care văzu doar praf și o coajă de pâine mucegăită, verzuie, abia identificabilă.

— Două sute de mii de franci… Și ne-am putea înțelege ca, mai târziu…

— Vrei să te pocnesc?

Izbucnirea comisarului sună atât de brutal, de neașteptat, încât Van Damme, pentru o clipă, își pierdu stăpânirea de sine, făcu un gest încercând să se protejeze și, fără să vrea, scoase pistolul pe care îl ținea strâns în mâna din buzunar.

Își dădu seama și, preț de câteva secunde, căzu iar pradă nebuniei, dar ezită să tragă.

— Lasă arma!

Degetele se desfăcură și pistolul căzu pe podea, lângă o grămadă de talaș.

Și Maigret, întorcând spatele inamicului, continuă să scotocească prin acel talmeș-balmeș de lucruri heteroclite. Găsi o șosetă, îngălbenită, pătată, și ea, de mucegai.

— Spune-mi, Van Damme…

Se întoarse, pentru că simțea ceva anormal în tăcerea din jur. Îl văzu pe celălalt cum își trecea mâna peste obraji, unde degetele sale lăsară o dungă umedă.

— Plângi?…

— Eu?…

Acest *eu* era agresiv, sardonic, disperat.

— La ce armă ai făcut serviciul militar?

Celălalt nu înțelese. Era gata să se arunce asupra oricărei umbre de speranță.

— Am fost la SSLR… Școala de Sublocotenenți în Rezervă, la Beverloo…

— Infanterie?

— Cavalerie…

— Cu alte cuvinte, aveai între un metru șaizeci și cinci și un metru șaptezeci… Și nu cântăreai șaptezeci de kilograme… De atunci te-ai cam îngrășat…

Maigret împinse un scaun de care se lovise și luă de pe jos încă o bucată de hârtie, probabil un fragment dintr-o scrisoare, pe care mai rămăsese un singur rând:

Dragul și vechiul meu prieten…

În tot acest timp, nu-l scăpa din ochi pe Van Damme, care încerca să înțeleagă și, ghicind brusc, izbucni, profund tulburat, cu fața răvășită:

— Nu sunt eu vinovatul!… Jur că n-am purtat niciodată acel costum!…

Maigret împinse cu piciorul pistolul lui Van Damme, care se duse până în celălalt capăt al încăperii.

Oare de ce, în acel moment, refăcu socoteala copiilor? Unul la Belloir! Trei în casa de pe strada Hors-Château, unde ultimul născut nici nu deschisese încă ochii! Plus fiul falsului Louis Jeunet!

Pe podea se putea vedea fata cea frumoasă, goală, arătându-și fundul, într-o sanguină nesemnată.

Pe scară se auzeau pași ezitanți. O mână atinse ușor ușa, căutând sfoara care ținea loc de zăvor.

9. Frăția Apocalipsei

În scenele care au urmat, totul a avut o însemnătate: cuvintele, tăcerile, privirile și chiar tremurul involuntar al mușchilor. Totul a fost plin de sens, iar în spatele personajelor ghiceai un spectru livid: silueta imaterială a spaimei.

Ușa se deschise. Își făcu apariția Maurice Belloir, care se uită mai întâi spre Van Damme, lipit de perete, într-un colț, apoi spre pistolul care zăcea pe podea.

Era de ajuns ca să înțeleagă. Mai ales după ce îl văzu și pe Maigret care, cât se poate de calm, cu pipa între dinți, scotocea mai departe printre crochiuri.

— Vine și Lombard!… spuse Belloir, fără să se poată ști dacă se adresa comisarului sau prietenului său. Am luat o mașină…

Și, din aceste câteva cuvinte, Maigret ghici că subdirectorul de bancă abandonase partida. Abia dacă se observa. Trăsăturile îi erau mai puțin încordate, iar vocea lui avea o intonație ostenită, jenată.

Se uitau toți trei unul la altul. Joseph Van Damme începu:

— Ce face?…

— Parcă și-a pierdut mințile… Am încercat să-l liniștesc. Dar mi-a scăpat. A plecat vorbind singur și gesticulând…

— E înarmat? întrebă Maigret.

— Înarmat…

Și Maurice Belloir pândea cu urechile ciulite, cu acea față chinuită a oamenilor prea tulburați care încearcă zadarnic să se controleze.

— Erați amândoi în casa de pe strada Hors-Château? Așteptați rezultatul întrevederii

mele cu…

Arătă cu degetul spre Van Damme, în timp ce Belloir mărturisea cu o mișcare a capului.

— Și toți trei ați fost de acord să-mi propuneți…?

Nu era nevoie să termine frazele. Se înțelegeau de la primele cuvinte. Înțelegeau până și tăcerile, aveau impresia că își aud gândurile.

Deodată, pe scară răsunară pași grăbiți. Cineva se împiedică, fu cât pe ce să cadă și mârâi furios, în clipa următoare, ușa era deschisă cu o lovitură de picior și în cadrul ei apărea Jef Lombard, care rămase un moment nemișcat, privindu-i pe cei trei cu o fixitate înspăimântătoare.

Tremura. Era chinuit de febră, poate chiar cuprins de un soi de demență.

Probabil că totul îi dansa în fața ochilor: silueta lui Belloir, care se depărta de el, fața congestionată a lui Van Damme și Maigret, cu umerii lui largi, care nu făcea nicio mișcare, ținându-și răsuflarea.

Și, în plus, toată dezordinea aceea năucitoare, desenele întinse pe jos, fata goală, din care se vedeau doar sânii și bărbia, felinarul și divanul desfundat…

Scena se putea evalua doar în fracțiuni de secundă. Jef ținea în mână un pistol cu butoiaș.

Maigret se uita la el calm. Totuși, oftă ușurat când Jef Lombard aruncă arma pe podea, își prinse capul cu amândouă mâinile, izbucni în hohote răgușite și gemu:

— Nu pot!… Nu pot!… Înțelegeți?… Nu pot, fir-ar să fie!…

Și se sprijini cu amândouă brațele de perete, respirând zgomotos pe nas, în timp ce

umerii i se zguduiau.

Comisarul se duse să închidă ușa, pentru că zgomotul ferăstrăului și al rindelei se auzea până la ei, împreună cu țipetele îndepărtate ale unor copii.

* * *

Jef Lombard își șterse fața cu batista, își dădu părul pe spate și se uită în jur cu acei ochi lipsiți de expresie pe care îi ai după o criză nervoasă.

Nu se calmase complet. Degetele i se crispau și nările îi palpitau. În momentul în care încercă să vorbească, fu nevoit să-și muște buza, pentru că era gata să izbucnească iar în plâns.

— … Ca să ajung aici!… rosti el cu o voce pe care ironia o făcea tăioasă.

Vru să râdă, un râs plin de disperare.

— Nouă ani! Aproape zece!… Am rămas singur, fără un ban, fără meserie…

Vorbea pentru sine și probabil nu-și dădea seama că privea cu duritate studiul de nud.

— Zece ani de eforturi zilnice, decepții și greutăți de tot felul!… Totuși, m-am însurat… Am vrut copii… Am tras ca un animal să le dăruiesc o viață curată… O casă! Și atelierul! Și tot! Ați văzut… Dar n-ați văzut efortul cu care am clădit toate astea… Și descurajarea… Polițele care, la început, nu mă lăsau să dorm…

Înghiți în sec și își trecu mâna peste frunte. Mărul lui Adam i se agita în sus și în jos.

— Și uite că mi s-a născut o fetiță! Mă întreb dacă măcar am privit-o!… Nevastă-mea, care e încă la pat, nu înțelege, trage cu ochiul la mine înspăimântată pentru că nu mă mai recunoaște… Muncitorii îmi pun

întrebări, iar eu nici nu știu ce le răspund… S-a terminat! Brusc, în câteva zile! Minat, distrus, zdrobit, făcut bucățele! Totul!… Munca mea de zece ani!… Și asta pentru că…

Strânse din pumni, se uită la arma de pe podea, apoi la Maigret. Era la capătul puterilor.

— Să sfârșim! spuse el, cu un gest de lehamite. Cine vorbește?… E atât de stupid!…

Și aceste cuvinte păreau că se adresează capului de mort, teancului de crochiuri vechi, desenelor nebunești de pe pereți.

— Atât de stupid!… repetă el.

Ai fi putut crede că va plânge din nou. Dar nu! Se descărcase. Criza trecuse. Se așeză pe marginea divanului, își puse coatele pe genunchii ascuțiți, bărbia în mâini și rămase astfel, așteptând.

Se mișcă doar ca să râcâie, cu unghia, o pată de noroi de pe manșeta pantalonilor.

* * *

— Nu vă deranjez?

Vocea era veselă. Tâmplarul intră, plin de rumeguș, se uită mai întâi la pereții împodobiți cu desene și izbucni în râs.

— V-ați întors ca să revedeți toate astea?

Nimeni nu mișca. Belloir era singurul care încerca să pară natural.

— Vă amintiți că încă îmi datorați cei douăzeci de franci pe ultima lună? O, n-am venit ca să vi-i cer! Râd pentru că, atunci când ați plecat lăsând toate vechiturile astea, îmi amintesc că ați spus: „Poate că într-o bună zi numai un singur desen o să valoreze cât toată maghernița asta…” Nu credeam. Totuși, n-am zugrăvit pereții. Într-o zi, am adus un rămar care vinde tablouri și a luat cu

el două-trei desene. Mi-a dat o sută de bănuți… Vă mai ocupați cu pictura?

Apoi își dădu seama că acolo era ceva anormal. Joseph Van Damme se uita cu încăpățânare în podea. Belloir pocnea din degete, agasat.

— Nu dumneata te-ai instalat pe strada Hors-Château? îl întrebă tâmplarul pe Jef. Am un nepot care a lucrat la dumneata… Unul înalt și blond…

— Poate… răspunse Lombard, întorcând capul.

— Pe dumneata nu te recunosc… Făceai parte din bandă?…

Proprietarul se adresase acum lui Maigret.

— Nu.

— Mari șmecheri mai erau!… Nevastă-mea nu voia să le închiriez, pe urmă m-a sfătuit să-i dau afară, mai ales că nu prea plăteau. Dar pe mine mă distrau… Se întreceau care purta cea mai mare pălărie, care fuma cea mai lungă pipă din lut ars… Beau și cântau nopți întregi! Uneori veneau și fete drăguțe… Apropo, domnule Lombard… Asta, din desenele de pe jos, știți ce s-a mai întâmplat cu ea?

— S-a căsătorit cu un inspector de la Marele Bazar și locuiește la două sute de metri de-aici. Are un fiu care învață la aceeași școală cu al meu…

Lombard se ridică, se apropie de geam, apoi se întoarse atât de agitat, încât omul se hotărî să se retragă.

— Poate că vă deranjez?… Vă las… Și, știți, dacă găsiți aici lucruri care vă interesează… Bineînțeles că nu mi-a trecut niciodată prin minte să le păstrez din cauza celor douăzeci de franci… Am luat doar un

peisaj, ca să-l pun la mine în sufragerie…

Poate că ar fi continuat să vorbească și pe palier, dar se auzi strigat de jos.

— Vă caută cineva, patroane!

— La bună vedere, domnilor… Mi-a făcut plăcere să…

Vocea scăzu, pentru că ușa era acum închisă. În timp ce proprietarul vorbea, Maigret își aprinsese pipa. Sporovăială tâmplarului adusese totuși o oarecare destindere. Și când comisarul vorbi, arătând spre o inscripție de pe perete, din jurul celui mai abscons dintre desene, Maurice Belloir răspunse cu o voce aproape normală.

Inscripția era: *Frăția Apocalipsei.*

— Așa se numea grupul vostru?

— Da… O să vă explic… E prea târziu, nu?… Păcat pentru soțiile și copiii noștri…

Dar Jef Lombard interveni:

— Vreau să vorbesc… Lasă-mă…

Și începu să se plimbe de colo-colo prin încăpere, fixându-și privirea din când în când asupra unui obiect, vrând parcă să-și ilustreze astfel povestirea.

— În urmă cu mai bine de zece ani, urmam cursurile Academiei de Pictură. Purtam o pălărie mare, lavalieră… Cu mine mai erau doi… Gaston Janin, la clasa de sculptură, apoi Klein… Ne plimbam tare mândri prin Careu! Eram artiști, nu? Fiecare se credea cel puțin un viitor Rembrandt… Totul s-a întâmplat cât se poate de stupid… Citeam mult, îndeosebi autori din perioada romantică. Ne înflăcăram… Timp de opt zile, eram îndrăgostiți de un singur scriitor… Apoi ne lepădăm de el și adoptam altul… Klein, a cărui mamă locuia la Angleur, a închiriat acest atelier unde ne aflăm și am luat obiceiul

să ne adunăm aici. Atmosfera, mai ales în serile de iarnă, ne impresiona, pentru că avea ceva de Ev Mediu. Cântam cântece vechi, recitam din Villon… Nu știu cine a descoperit *Apocalipsa* și s-a încăpățânat să ne citească pasaje întregi din ea… Într-o seară, am făcut cunoștință cu câțiva studenți: Belloir, Armand Lecocq d'Arneville, Van Damme și un anume Mortier, un evreu al cărui tată are, nu departe de-aici, o prăvălie unde vinde mațe de porc și măruntaie… Am băut… I-am adus cu noi în atelier. Cel mai în vârstă nu împlinise douăzeci și doi de ani… Tu erai, Van Damme, nu-i așa?…

Faptul că vorbea îi făcea bine. Pasul îi devenea mai puțin sacadat, iar vocea, mai puțin răgușită, dar, pentru că plânsese, fața îi rămăsese plină de pete roșii și avea buzele umflate.

— Cred că ideea a fost a mea. Să înființăm o societate, un grup!… Citisem despre societățile secrete care existau în secolul trecut în universitățile germane. Un club care să adune la un loc Arta și Știința!…

Se uită la desenele de pe pereți și nu-și putu reține un rânjet ironic.

— Pentru că doar despre asta vorbeam! Ne umflam în pene! Pe de o parte, trei pictorași: Klein, Janin și cu mine. Asta era Arta!… Pe de altă parte, studenții… Am băut… Beam mult! Beam ca să ne exaltăm și mai mult… Potriveam lumina ca să facem o atmosferă misterioasă… Dormeam aici… Unii pe divan, alții pe jos. Fumam pipă după pipă… Aerul devenea irespirabil. Atunci începeam să cântăm în cor. Aproape totdeauna, unul dintre noi se ducea să vomite în curte… Toate astea se întâmplau la două sau la trei

dimineața!… Ne înfierbântam! Ajutați și de vin – vin ieftin care ne întorcea stomacul pe dos! Ne avântam spre domeniul metafizicii. Parcă îl văd pe Klein… Era cel mai nervos. Era bolnav. Mama lui era săracă, iar el trăia din vin, se lipsea de mâncare ca să bea… Pentru că, după ce beam, toți ne simțeam adevărate genii!… Cei din grupul studenților erau puțin mai cuminți, pentru că nu erau atât de săraci, cu excepția lui Lecoq d'Arneville… Belloir șterpelea câte o sticlă de vin vechi sau de lichior de la părinții lui… Van Damme aducea mezeluri… Eram convinși că oamenii de pe stradă ne priveau cu o admirație amestecată cu teamă. Și am ales un titlu misterios, sforăitor: *Frăția Apocalipsei*… Sunt convins că nimeni nu citise în întregime *Apocalipsa*. Doar Klein recita pe de rost câteva pasaje când era beat… Hotărâserăm să plătim chiria împreună, dar Klein avea dreptul să locuiască aici. Câteva puștoaice acceptau să vină să pozeze gratuit. Să pozeze și să facă și restul, bineînțeles!… Ne făceam de cap cu grizete ca boemii lui Murger! Și tot tămbălăul!… Uite una, pe jos… Proastă ca noaptea! Dar o pictam ca madonă!… Băutura! Ăsta era lucrul cel mai important… Atmosfera trebuia să fie cât mai încinsă. Îmi amintesc cum Klein încercase să ajungă la același rezultat turnând un flacon de eter sulfuric pe divan. Și cum, autoiluzionându-ne, așteptam cu toții beția simțurilor, viziunile! Doamne Dumnezeule!…

Jef Lombard se duse să-și lipească fruntea de geamul aburit, apoi se întoarse, cu un nou tremur în glas.

— Tot provocând această surescitare, am ajuns să fim cu nervii încordați la maximum.

Mai ales cei care nu mâncau în fiecare zi! Înțelegeți?… Klein se număra printre ei. Un pușți care nu mânca și se ținea pe picioare cu doze mari de alcool… Evident, redescopeream lumea! Aveam ideile noastre despre toate marile probleme! Blamam burghezia, societatea și toate adevărurile confirmate… Afirmațiile cele mai stranii se amestecau imediat ce beam câteva pahare și fumul făcea atmosfera opacă. Îi amestecam pe Nietzsche, Karl Marx, Moise, Confucius și Iisus Hristos… Să vă dau un exemplu! Nu mai știu cine a descoperit că durerea nu există, că e doar o iluzie a creierului nostru. Și ideea asta m-a entuziasmat atât de mult, încât într-o noapte, în mijlocul camarazilor amețiți bine, mi-am înfipt vârful unui briceag în braț, străduindu-mă să zâmbesc… Au mai fost și altele!… Formam o „elită”, un mic grup de „genii” reunit dintr-o întâmplare. Pluteam deasupra lumii convenționale, a legilor, a prejudecăților… O mână de zei, nu?… Niște zei care crăpau uneori de foame, dar mergeau mândri pe străzi, strivindu-i pe trecători cu disprețul lor… Și ne puneam la cale viitorul: Lecocq d’Arneville va deveni un Tolstoi. Van Damme, care urma cursurile prozaice ale Școlii de Înalte Studii Comerciale, va revoluționa economia politică, va răsturna ideile admise despre organizarea omenirii. Fiecare avea locul lui! Erau printre noi poeți, pictori și viitori șefi de stat… Și beam, și beam! În cele din urmă, atât de mult ne obișnuisem să ne revigorăm astfel, încât cum ajungeam aici, în lumina savantă a felinarului, cu un schelet în penumbră și craniul care servea drept cupă comună, ne administram singuri exaltarea dorită… Cei

mai modești vedeau deja, în viitor, o placă de marmură pe zidul casei: *Aici se adunau celebrii membri ai Frăției Apocalipsei…* Ne luam la întrecere, cine aduce o carte nouă, cine vine cu o idee extraordinară… Numai întâmplarea a făcut să nu devenim anarhiști! Pentru că problema a fost discutată cât se poate de serios… La Sevilla avusese loc un atentat. Articolul din ziar fusese citit cu voce tare. Nu mai știu cine a exclamat: „Adevăratul geniu este distrugător!…” Și grupul nostru de tineri a comentat ore în șir această idee. Ne-am gândit cum am putea să facem o bombă. Ne-am întrebat ce ar fi interesant să aruncăm în aer. Apoi lui Klein, care era la al șaselea sau al șaptelea pahar, i s-a făcut rău. Nu ca altădată… A avut un fel de criză nervoasă. Se rostogolea pe jos, și nu ne-am mai gândit decât la ce s-ar fi întâmplat cu noi dacă ar fi pățit ceva urât. Fata aceea era și ea! O chema Henriette. Plângea… Ah, ce nopți inimoase! Aveam ambiția să stăm până ce trecea omul care stingea felinarele, apoi plecam, zgribuliți, în lumina cenușie a zorilor. Cei avuți intrau în casă pe fereastră, dormeau, mâncau, ceea ce repara de bine, de rău stricăciunile din cursul nopții… Dar ceilalți, Klein, Lecocq d’Arneville și cu mine, băteam străzile, mâncam o chiflă, ne uitam cu jind la tarabele pline… În anul acela nu aveam pardesiu, pentru că dorisem să-mi cumpăr o pălărie mare care costa o sută douăzeci de franci… Spuneam că frigul, ca și restul, e doar o iluzie. Și, în urma discuțiilor noastre, i-am declarat tatălui meu – un om de treabă, muncitor armurier, mort între timp – că dragostea față de părinți e forma cea mai puțin nobilă a egoismului, iar prima datorie a

copilului este să-și renege familia… Era văduv. Se ducea la muncă la șase dimineața, când eu mă întorceam acasă… Ei bine, până la urmă pleca de-acasă mai de dimineață, ca să nu mai dea ochii cu mine, pentru că vorbele mele îl speriau. Și îmi lăsa un bilet pe masă… *„Ai carne rece în dulap. Tata…”*

Vocea lui Jef se frânse preț de câteva secunde. Se uita la Belloir, care se așezase pe marginea unui scaun fără fund și privea fix în podea, apoi la Van Damme, care făcea bucățele un trabuc.

— Eram șapte, spuse deodată Lombard cu glas înăbușit. Șapte supraoameni! Șapte genii! Șapte puștani! Janin, la Paris, încă mai sculptează… Sau, mai exact, face manechine pentru o mare uzină… Și, din când în când, ca să-și domolească pasiunea, modelează bustul amantei sale din acel moment… Belloir lucrează la o bancă… Van Damme a intrat în afaceri… Eu sunt fotogravor…

Urmă o tăcere încărcată de temeri. Jef înghiți în sec și continuă, în timp ce, sub ochi, cearcănele păreau că i se adâncesc:

— Klein s-a spânzurat de ușa bisericii… Lecocq d’Arneville și-a tras un glonț în gură, la Bremen…

O nouă tăcere. Și, de data aceasta, Maurice Belloir, nemaiputând să stea jos, se ridică, ezită, apoi se duse și se postă în fața geamului, în timp ce din pieptul lui se auzea un zgomot ciudat.

— Și ultimul? rosti Maigret. Mortier, parcă?… Fiul negustorului de mațe…

Lombard se uită țintă la el, cu atâta înfrigurare, încât comisarul prevăzu o nouă criză. Van Damme răsturnă un scaun.

— S-a întâmplat în decembrie, nu?…

Maigret vorbea, fără să piardă nici cea mai mică tresărire a celor trei prieteni.

— Peste o lună se vor împlini zece ani… Peste o lună, fapta se va prescrie…

Luă mai întâi de pe jos pistolul automat al lui Joseph Van Damme, apoi cel cu butoiaș pe care Jef îl aruncase pe podea la puțin timp după ce sosise.

Nu se înșelase. Lombard nu rezistă, își prinse capul cu amândouă mâinile și se tângui:

— Copiii mei!… Copilașii mei!…

Și, brusc, renunțând la pudoare, își ridică spre comisar obrajii plini de lacrimi și strigă, redevenind frenetic:

— Din cauza dumitale, a dumitale, numai a dumitale, nici măcar nu mi-am privit micuța, ultima mea născută!… N-aș putea să spun cum arată… Înțelegi?…

10. Un Crăciun pe strada Pot-au-Noir

Ceva trecu pe cer, un nor jos, gonit de vânt, pentru că lumina soarelui se stinse brusc. Și, ca și cum ai fi răsucit un comutator, atmosfera deveni cenușie, uniformă, în timp ce obiectele căpătau o înfățișare posomorâtă.

Maigret înțelese nevoia care îi împingea pe cei ce se adunau acolo să potrivească lumina unui felinar multicolor, să creeze zone misterioase de penumbră și o ambianță moleșitoare cu mult fum de tutun și mult alcool.

Și își putu imagina momentele când Klein se trezea, a doua zi după aceste orgii triste, printre sticle goale, pahare sparte, într-un miros rânced și în lumina tristă care intra pe geamul fără perdele.

Jef Lombard tăcea acum, ajuns la capătul puterilor, și în locul lui vorbi Maurice Belloir.

O schimbare bruscă, de parcă s-ar fi trecut în alt plan. Emoția fotogravorului se manifesta printr-o agitație a întregii sale ființe, prin crispări, suspine, șuierături ale vocii și deplasări încolo și-ncoace prin perioade de furie și de calm, cărora li s-ar fi putut stabili diagrama, ca în cazul unui bolnav.

Întreaga înfățișare a lui Belloir, vocea, privirea, gesturile sale erau de o claritate care te întrista, pentru că simțeai că e rezultatul unei concentrări chinuitoare.

El n-ar fi putut să plângă! Nici măcar să depărteze colțurile gurii! Totul era încremenit!

— Îmi dați voie să continuu eu, domnule comisar? Curând se va face noapte și nu avem lumină…

Nu era vina lui dacă evoca astfel un detaliu material. Dar nu era vorba nici de o absență a emoției. Mai curând, acesta era felul lui de a o exterioriza.

— Cred că toți eram sinceri când discutam și visam cu ochii deschiși. Dar această sinceritate avea grade diferite. Jef a spus foarte bine… Unii erau bogați și se întorceau apoi acasă, într-o atmosferă plină de siguranță. Van Damme, Willy Mortier și cu mine… Și chiar Janin, care nu ducea lipsă de nimic… Lui Willy Mortier trebuie să-i acordăm totuși un loc special. Printre altele, el era singurul care își alegea amantele dintre profesionistele cabaretelor de noapte și dansatoarele din micile teatre. Le plătea. Un băiat practic… Ca și tatăl său, care, venit la Liège fără o para, nu s-a dat în lături să facă negoț cu mațe și s-a îmbogățit… Willy primea cinci sute de franci pe lună bani de buzunar. Pentru noi toți, era o sumă fabuloasă. Nu dădea niciodată pe la Universitate, plătea colegii săraci să-i copieze cursurile și își trecea examenele folosind tot felul de combinații și de șperțuri… A venit aici doar din curiozitate, pentru că niciodată nu ne-a împărtășit gusturile și ideile… Ca să vedeți! Tatăl lui cumpăra tablouri de la artiști, deși îi disprețuia. Cumpăra și consilieri comunali, chiar și municipali, ca să obțină unele favoruri ilegale. Și îi disprețuia… Ei bine, Willy ne disprețuia și el pe noi. Și venea aici ca să măsoare diferența între el – bogatul – și ceilalți. Nu bea. Se uita cu dezgust la aceia dintre noi care eram beți. În timpul discuțiilor noastre interminabile, el rostea doar câteva cuvinte, care erau ca un duș rece, cuvinte dintre acelea care dor, pentru că sunt prea

aspre, în stare să alunge falsa poezie pe care reușim s-o creăm… Ne ura! Îl uram! Și mai era și zgârcit… Zgârcit și cinic… Klein nu mânca în fiecare zi. Unii dintre noi îl mai ajutau. Dar Mortier spunea: „Nu vreau să existe probleme de bani între noi. Nu vreau să fiu primit aici pentru că sunt bogat…” Și în timp ce fiecare își întorcea buzunarele pe dos ca să găsească bani pentru băutură, el dădea fix partea lui! Lecocq d’Arneville copia cursurile pentru el. L-am auzit pe Willy refuzând să-i dea un avans pentru munca lui… El era elementul străin, ostil, pe care îl găsești în aproape orice grup de oameni… Îl suportam. Dar Klein, printre alții, când se îmbăta, îl ataca violent, îi spunea tot ce avea pe suflet. Iar celălalt pălea puțin la față și îl asculta disprețuitor… Am amintit de niște grade diferite de sinceritate. Cei mai sinceri erau cu siguranță Klein și Lecocq d’Arneville. Între ei exista o afecțiune frățească. Amândoi avuseseră o copilărie grea, alături de o mamă săracă. Amândoi aveau ambiția să ajungă mai sus și se indignau în fața unor obstacole de netrecut… Ca să poată urma la seral cursurile Academiei, Klein trebuia să lucreze în timpul zilei ca zugrav. Și ne mărturisea că amețea când era pus să urce în vârful unei scări… Lecocq copia cursuri și dădea lecții de franceză unor studenți străini. Venea deseori să mănânce aici. Rețoul cred că mai e și acum pe aici pe undeva…

Era pe jos, lângă divan, și Jef îl împinse cu piciorul, cu un aer lugubru.

* * *

Vocea înăbușită, sobră a lui Maurice Belloir, al cărui păr dat cu briantină rămăsese

perfect aranjat, continuă:

— Mai târziu, am auzit la Reims, în saloanele burgheze, pe cineva întrebând în joacă: „În anumite împrejurări, ai fi în stare să ucizi pe cineva?” Sau întrebarea cu mandarinul, pe care o cunoașteți… *Dacă ar fi de ajuns să apeși pe un buton electric ca să ucizi un mandarin foarte bogat din China și să-i moștenești averea, ai face-o?…* Aici, unde subiectele cele mai neașteptate erau pretexte pentru discuții care durau nopți întregi, problema vieții și a morții trebuia și ea să se pună… Era cu puțin înainte de Crăciun. Un fapt divers publicat într-un ziar a servit drept punct de plecare. Ninsese… Trebuia neapărat ca ideile noastre să fie diferite de ideile admise, nu? Am început să discutăm cu aprindere pe tema: omul este doar un mucegai pe scoarța terestră. Ce importanță are viața sau moartea lui… Mila e doar o boală… Animalele mari le mănâncă pe cele mici… Iar noi mâncăm animalele mari… Lombard v-a spus povestea cu briceagul. Se începa cu el ca să demonstreze că durerea nu există… Ei bine, în noaptea aceea, în timp ce trei sau patru sticle goale zăceau pe jos, discutam cu gravitate problema uciderii cuiva… Nu eram oare într-un domeniu pur teoretic, unde totul este permis? Ne întrebam unul pe altul: „Tu ai avea curaj?” Și ochii ne străluceau. Pe spinare ne trecea un fior nesănătos… „De ce nu? De vreme ce viața nu e decât o întâmplare, o boală de piele a Pământului!…” „Un necunoscut care ar trece pe stradă?” Iar Klein, care era cel mai beat, palid, cu ochii încercănați, a răspuns: „Da!” Simțeam că eram pe marginea unei prăpăstii. Ne era frică să mai înaintăm. Jonglam cu

pericolul sau glumeam cu această moarte despre care vorbisem și care acum părea că dă târcoale printre noi… Cineva – cred că Van Damme – care fusese copil de cor a cântat *Libera nos,* cântare intonată de preot în fața catafalcului. Am repetat și noi în cor. Musteam de sentimente sinistre… Dar n-am omorât pe nimeni în noaptea aceea! La patru dimineața, m-am întors acasă, sărind zidul. La ora opt, beam cafeaua în mijlocul familiei. Totul rămăsese o amintire. Înțelegeți?… Ca amintirea unei piese de teatru la care te-ai înfiorat… Klein rămânea însă aici și păstra toate acele idei în capul lui prea mare de om bolnăvicios. Îl măcinau… În zilele următoare și-a manifestat preocupările prin întrebări bruște: „Chiar crezi că e greu să ucizi?…” Nu voiam să dăm înapoi. Nu mai eram beți. Spuneam fără convingere: „Bineînțeles că nu!…”

Poate că această înfrigurare de puștani ne procura chiar o bucurie aspră!… Să ne înțelegem! Nu voiam să dezlănțuim o dramă! Exploram terenul până la limita lui extremă… Când izbucnește un incendiu, spectatorii, fără să vrea, vor să dureze, să fie un „incendiu frumos”. Când apele cresc, cel care citește ziarele speră să fie niște „inundații frumoase”, despre care să se vorbească și peste douăzeci de ani… *Ceva interesant! Indiferent ce!*… A venit și noaptea de Crăciun. Toți am adus sticle de băutură. Am băut, am cântat… Și Klein, pe jumătate beat, ne lua pe fiecare deoparte. „Crezi că sunt în stare să ucid?…” Nu ne-am făcut nicio grijă. La miezul nopții, toți eram amețiți. Voiam să mergem după alte sticle de băutură. Atunci a sosit Willy Mortier în smoching, cu un plastron mare, alb, care îți

dădea impresia că toată lumina se concentra în el. Era roz la față, parfumat. Ne-a spus că venea de la o mare recepție mondenă. „Du-te după băutură!” i-a strigat Klein. „Ești beat, prietene! Am venit doar să vă salut…” „Ba nu! Să te zgâiești la noi!”

Încă nu puteam bănui ce avea să se întâmple. Și totuși, Klein avea o față mai înspăimântătoare decât la bețiile lui dinainte. Era tare mic și slab față de celălalt. Avea părul răvășit, fruntea plină de transpirație și cravata scoasă. „Ești beat ca un porc, Klein!” „Ei bine, porcul îți spune să te duci după băutură…” Cred că în acel moment lui Willy i s-a făcut teamă. A simțit în mod confuz că nu râdeam. Totuși, s-a ținut tare… Avea părul negru, parfumat… „Nu se poate spune că la voi e mare veselie!” a zis el. „Era mai distractiv la burghezii de la care vin…” „Du-te după băutură…” Și Klein se învârtea în jurul lui cu ochi scăpărători. Unii, într-un colț, discutau despre nu știu care teorie a lui Kant. Altul plângea, jurând că nu era demn să trăiască… Nimeni nu era deplin stăpân pe sine. Nimeni n-a văzut totul… Klein a sărit la el brusc, mic ghem de nervi încordați, și l-a lovit… Am crezut că l-a lovit cu capul în plastron… Dar am văzut sângele care țâșnea… Willy a deschis larg gura…

* * *

— Nu! imploră deodată Jef Lombard, care se ridicase și se uita la Belloir, năuc.

Van Damme se lipise iar de perete, cu umerii pieziș.

Dar nimic nu l-ar fi putut opri pe Belloir, nici măcar voința sa. Se înserа. Fețele păreau cenușii.

— Toată lumea se agita!… continuă vocea lui. Iar Klein, ghemuit, cu un cuțit în mână, se uita buimac la Willy care se clătina… Lucrurile astea nu se întâmplă așa cum își închipuie oamenii… Nu pot să explic… Mortier nu cădea… Totuși, sângele țâșnea cu putere prin gaura din plastron… Sunt sigur că a spus: „Porcilor!…” Și rămânea în același loc, cu picioarele puțin depărtate, vrând parcă să-și păstreze echilibrul… Dacă n-ar fi fost sângele, ai fi crezut că el era cel beat… Avea niște ochi mari, dar în momentul acela păreau și mai mari… Mâna lui stângă se agățase de nasturele smochingului… Cu dreapta își pipăia pantalonii, la spate… Cineva a țipat îngrozit. Cred că Jef… Și am văzut cum mâna dreaptă scotea încet un revolver din buzunar. Un obiect mic și negru, din oțel, dur… Klein se rostogolea pe jos, cuprins de o criză nervoasă. O sticlă a căzut și s-a spart… Și Willy nu murea! Se legăna imperceptibil! Se uita pe rând la fiecare dintre noi! Probabil că vedea tulbure. A ridicat revolverul… Atunci cineva s-a apropiat ca să-i smulgă arma, a alunecat pe sânge și amândoi au căzut pe podea… Probabil că a început să zvâcnească! Pentru că Mortier nu murea, înțelegeți?… Ochii lui mari rămâneau deschiși!… Încă mai încerca să tragă!… A repetat: „Porcilor!…” Mâna celuilalt a reușit să se încleștеze pe gâtul lui… Oricum, nu-i mai rămăsese multă viață… *M-am murdărit tot de sânge, în timp ce smochingul rămânea întins pe jos.*

* * *

Van Damme și Jef Lombard își priveau acum prietenul cu groază. Belloir încheie:

— Mâna care l-a strâns de gât era a mea!… Omul care a alunecat în băltoaca de sânge eram eu.

Oare nu se afla în același loc ca pe vremuri? Numai că acum era foarte curat, îmbrăcat la modă, cu pantofii fără nicio pată și costumul bine periat!

Avea un inel mare de aur la mâna dreaptă, o mână albă și îngrijită.

— Am rămas prostiți… L-am culcat pe Klein, care voia să se predea. Nimeni nu vorbea. Nu pot să vă explic… Totuși, eram foarte lucid! Vă repet, oamenii își fac idei greșite despre drame… L-am tras pe Van Damme pe palier și-am stat de vorbă cu glas scăzut, în timp ce țipetele lui Klein, care se zbătea, ne ajungeau în continuare la urechi… Când am trecut pe străduță, noi trei care transportam cadavrul, a bătut clopotul la biserică, dar nu știu ce oră era… Meusa ieșise din matcă. Apa avea cincizeci de centimetri pe cheiul Sainte-Barbe și curentul era puternic. Rupsese barajele în amonte și în aval. Abia dacă am văzut o masă întunecată trecând pe firul apei prin fața următorului felinar… Costumul meu era pătat de sânge, rupt. L-am lăsat în atelier, iar Van Damme s-a dus la el acasă să-mi aducă alte haine. A doua zi, am inventat o poveste pentru părinții mei…

— V-ați adunat din nou? întrebă domol Maigret.

— Nu… Am părăsit cum am putut mai repede atelierul din strada Pot-au-Noir. Lecocq d'Arneville a rămas alături de Klein. Și, de atunci, ne-am evitat unul pe altul ca și cum ne-am fi înțeles… Când ne întâlneam în oraș, ne uitam în altă parte… Întâmplarea a

făcut ca trupul lui Willy, datorită creșterii apelor, să nu fie găsit… Evitase totdeauna să le vorbească părinților despre noi. Nu se lăuda că era prietenul nostru. Au crezut că a fugit de-acasă… Apoi ancheta s-a îndreptat în alte direcții, spre locurile rău famate unde se credea că și-a sfârșit noaptea… Am plecat primul din Liège, trei săptămâni mai târziu. Mi-am întrerupt brusc studiile și le-am spus părinților că vreau să fac o carieră în Franța. Am devenit angajatul unei bănci, la Paris… Din ziare am aflat că în februarie, anul următor, Klein s-a spânzurat de poarta bisericii Saint-Pholien… Într-o zi, l-am întâlnit pe Janin la Paris. N-am vorbit despre dramă. Dar mi-a spus că s-a mutat și el în Franța…

— Am rămas singur la Liège… bombăni Jef Lombard, cu capul în jos.

— Ai desenat spânzurați și clopotnițe! replică Maigret. Apoi ai făcut desene pentru ziare… Pe urmă…

Și evocă locuința de pe strada Hors-Château, ferestrele cu ochiuri mici de geam verzui, fântâna arteziană din curte, portretul tinerei femei și atelierul de fotogravură, unde afișele și paginile de gazete ilustrate invadau treptat pereții acoperiți cu spânzurați…

Și copiii!… Al treilea, care se născuse cu o zi înainte!

Nu trecuseră zece ani? Iar viața, încetul cu încetul, cu ezitările ei, nu își reluase oare cursul pentru fiecare?

Van Damme hoinărise pe la Paris, ca și ceilalți doi. Viața îl dusese în Germania. Își primise moștenirea de la părinți și devenise, la Bremen, un important om de afaceri.

Maurice Belloir făcuse o căsătorie

avantajoasă și urcase pe scara socială!

Subdirector de bancă!… Casă nouă și frumoasă pe strada Vesle… Copilul care studia la vioară…

Seara, juca biliard cu alte persoane importante ca și el, în sala confortabilă de la *Café de Paris*…

Janin schimba des femeile și își câștiga existența făcând manechine, iar după ziua de muncă sculpta bustul amantelor…

Lecocq d'Arneville se căsătorise și avea o nevastă și un copil în magazinul de plante medicinale de pe strada Picpus…

Tatăl lui Willy Mortier continua să cumpere, să curețe și să vândă mațe cu camioanele, cu vagoanele, să-i mituiască pe consilierii municipali și să-și sporească averea.

Fiica lui se căsătorise cu un ofițer de cavalerie și, pentru că acesta nu se hotăra să intre în afaceri, Mortier refuzase să-i dea dota convenită.

Însurăței trăiau undeva, într-un orășel de garnizoană.

11. Capătul de lumânare

Aproape că se făcuse noapte. Fețele se estompau în semiîntuneric, iar trăsăturile păreau tot mai mult săpate în piatră.

Lombard spuse nervos, ca și cum atmosfera aceea cenușie i-ar fi afectat nervii:

— Să facem lumină!…

În felinar încă mai era un capăt de lumânare. Felinarul se afla acolo de zece ani, agățat de același cui, păstrat drept gaj împreună cu tot restul, cu divanul desfundat, bucata de indian, scheletul incomplet și crochiul fetei cu sânii goi, de proprietarul care încă nu-și primise banii.

Maigret aprinse lumânarea și umbrele dansară pe pereții luminați de sticla colorată în roșu, galben și albastru ca de o lanternă magică.

— Când a venit prima oară la dumneata Lecocq d'Arneville? întrebă comisarul, întors spre Maurice Belloir.

— Cred că acum trei ani… Nu mă așteptam… Tocmai terminasem casa… Băiatul meu abia începuse să meargă… Am fost frapat de asemănarea lui cu Klein. Nu atât o asemănare fizică, cât una morală! Era mistuit de aceeași înfrigurare… Aceeași nervozitate maladivă… A venit la mine ca dușman. Era jignit… sau disperat. Nu găsesc cuvântul potrivit… Rânjea, vorbea cu asprime. Se prefăcea că-mi admiră interiorul, situația, viața, caracterul… Și simțeam că era gata să izbucnească în lacrimi, așa cum i se întâmpla lui Klein când era beat… Crezuse că uitasem… Nu-i adevărat! Am vrut doar să trăiesc… Înțelegeți? Și ca să trăiesc am muncit ca un ocnaș… El nu putuse. Este

adevărat că trăise alături de Klein cele două luni de după noaptea de Crăciun. Noi plecaserăm. Ei au rămas în această încăpere, în… Nu pot să vă explic ce am simțit în fața lui Lecocq d'Arneville. După atâția ani, arăta la fel ca atunci… Ca și cum timpul s-ar fi scurs pentru unii și s-ar fi oprit pentru alții… Mi-a spus că-și schimbase numele, pentru că nu voia să păstreze nimic care să-i aducă aminte de dramă. Își schimbase chiar și viața! Nu mai deschisese o carte… Își pusese în minte să-și creeze o nouă existență devenind muncitor manual… Asta am înțeles eu din tot ce mi-a spus, pentru că în același timp îmi adresa fraze ironice, reproșuri, acuzații monstruoase… Nu reușise! Ratase totul! O parte din el încă mai era agățată de trecut… Cred că toți am rămas agățați de trecut cu o parte din noi… Dar nu cu aceeași tărie. Nu cu aceeași intensitate maladivă, chinuitoare!… Cred că fața lui Klein îl obseda mai mult chiar decât cea a lui Willy… Se căsătorise, ținea la copilul său, dar avea crize. Se ducea să bea. Nu era în stare să fie fericit, și nici măcar să dobândească o aparență de pace… Mi-a strigat că-și adora soția și că o părăsise pentru că, atunci când se afla alături de ea, avea sentimentul că e un hoț… Un hoț de fericire!… Fericirea furată lui Klein… Și celuilalt… Știți, după aceea m-am gândit mult la asta. Și cred că am înțeles. Ne jucam cu idei periculoase, cu misticismul, cu morbiditatea… Era doar un joc, un joc de adolescenți… Dar cel puțin doi l-au luat în serios. Cei mai exaltați. Klein și Lecocq d'Arneville… Am vorbit despre uciderea unui om? Klein a vrut s-o pună în faptă! Și s-a omorât și el! Iar Lecocq, înspăimântat, cu

nervii distruși, a purtat cu el acest coșmar toată viața… Eu și ceilalți am încercat să scăpăm, să reluăm contactul cu existența normală… Lecocq d'Arneville s-a lăsat însă pradă remușcărilor și unei disperări cumplite. Și-a ratat viața! A ratat-o pe cea a soției și a fiului său!… Și atunci, s-a întors împotriva noastră. Pentru asta venise la mine. Nu l-am înțeles imediat… S-a uitat la casa *mea,* la căsnicia *mea,* la banca *mea*… Și mi-am dat seama că socotea de datoria lui să distrugă toate astea. Ca să-l răzbune pe Klein! Ca să se răzbune pe el însuși!… M-a amenințat. Păstrase costumul pătat și rupt care era singura dovadă materială a evenimentelor din noaptea de Crăciun… Mi-a cerut bani. Mulți bani! Mai târziu, mi-a cerut alții… Nu ăsta era punctul vulnerabil? Oare situația noastră, a mea, a lui Van Damme, a lui Lombard, chiar și a lui Janin, nu era bazată pe bani?… A început alt coșmar. Lecocq nu se înșelase. Mergea de la unul la altul, ducând cu el costumul sinistru. Calcula cu o exactitate diabolică sumele pe care avea să ni le ceară, astfel încât să ne aducă într-o situație stânjenitoare… Ați venit la mine, domnule comisar. Ei bine, casa mea e ipotecată. Soția mea crede că dota ei e întreagă la bancă, dar din tot ce-a avut ea n-a mai rămas niciun bănuț. Și am făcut și alte lucruri ilegale… S-a dus de două ori la Bremen, la Van Damme. A venit la Liège. Permanent chinuit de același gând, pornit să distrugă orice umbră de fericire… Am fost șase în jurul cadavrului lui Willy… Klein a murit… Lecocq trăia tot timpul același coșmar… Prin urmare, toți trebuia să fim la fel de nefericiți. Nici măcar nu se atingea de bani! Trăia în aceeași sărăcie

ca altădată, când împărțea cu Klein câțiva bănuți pentru mâncare. Ardea bancnotele!… Iar fiecare bancnotă arsă însemna pentru noi mari dificultăți. De trei ani luptăm, fiecare în colțul lui: Van Damme la Bremen, Jef la Liège, Janin la Paris, eu la Reims… Trei ani în care abia dacă am avut curaj să ne scriem și în care Lecocq d'Arneville ne-a adus iar, fără vrerea noastră, în atmosfera *Frăției Apocalipsei*… Am o soție. La fel și Lombard. Avem copii. Și, pentru ei, am încercat să rezistăm… Zilele trecute, Van Damme ne-a telegrafiat că Lecocq s-a sinucis și ne-a dat întâlnire aici. Ne-am strâns toți. Apoi ați sosit dumneavoastră și, după ce ați plecat, am aflat că aveți acel costum plin de sânge și că vă încăpățânați să dezlegați misterul…

— Cine mi-a furat una dintre valize la Gara de Nord? întrebă Maigret.

Răspunsul veni de la Van Damme:

— Janin! Am ajuns mai repede… Mă aflam acolo, ascuns pe un peron…

Toți erau la fel extenuați. Capătul de lumânare poate că ar mai fi ținut zece minute, nu mai mult. O mișcare stângace a comisarului făcu să cadă capul de mort, care păru că rontăie podeaua.

— Cine mi-a scris la *Hotelul Căilor Feratei*

— Eu! răspunse Jef, fără să ridice capul. Din cauza fetiței mele! Fetița mea pe care nici n-am apucat s-o văd… Van Damme a avut o bănuială… Și Belloir!… Erau amândoi la *Cafeneaua Bursei*…

— Și tu ai tras?

— Da… Nu mai rezistam. Voiam să trăiesc! Să trăiesc!… Cu soția mea, cu copiii mei… V-am așteptat afară… Am semnat polițe în valoare de cincizeci de mii de franci.

Cincizeci de mii de franci pe care Lecocq d'Arneville i-a ars!… Dar nu-i nimic! Îi voi plăti! Voi face tot ce trebuie… Numai că, simțindu-vă tot timpul în spatele nostru…

Maigret îl căută pe Van Damme cu privirea.

— Și tu alergai în fața mea, încercând să distrugi indiciile?

Tăcură. Flacăra lumânării tremura. Jef Lombard era singurul pe care cădea lumina filtrată de geamul roșu al felinarului.

Atunci, pentru prima dată, vocea lui Belloir deveni răgușită.

— Acum zece ani, imediat după… după cele întâmplate… aș fi acceptat… spuse el. Cumpărasem un revolver, pentru cazul în care aș fi fost arestat… Dar zece ani de viață!… Zece ani de eforturi… De luptă! Apăruseră și alte elemente: soția, copiii… Cred că și eu aș fi fost în stare să vă împing în Marna!… Sau să trag, noaptea, la ieșirea din *Cafeneaua Bursei*… Pentru că peste o lună, chiar mai puțin, peste douăzeci și șase de zile, fapta va fi prescrisă…

Se făcu din nou tăcere și, deodată, lumânarea, după o ultimă tresărire a flăcării, se stinse. Întunericul era acum complet.

Maigret nu făcu nicio mișcare. Știa că Lombard se afla în stânga lui, în picioare, că Van Damme era sprijinit de peretele din față, iar Belloir stătea la niciun pas în spatele său.

Aștepta, fără să ia măcar măsura de precauție de a duce mâna la buzunar, unde se afla revolverul.

Simți clar că Belloir se înfioară din cap până în picioare sau, mai bine zis, palpită, înainte de a aprinde un chibrit și de a spune:

— Să ieșim…

La lumina flăcării, pupilele păreau mai strălucitoare. Se atinseră unii de alții când ieșiră pe ușă, apoi în timp ce coborau pe scară. Van Damme căzu, deoarece uitase că de la treapta a opta nu mai era balustradă.

Atelierul de tâmplărie era închis. Prin perdelele unei ferestre se vedea o bătrână care tricota la lumina unei mici lămpi cu gaz.

— Pe acolo ați luat-o? întrebă Maigret, arătând strada cu pavele inegale care ducea până pe chei, la o sută de metri de dânșii, unde un felinar era fixat în colțul unui zid.

— Meusa ajungea până la a treia casă, răspunse Belloir. Am fost nevoit să intru în apă până la genunchi ca să… ca să-l ia curentul…

Se îndreptară în celălalt sens, ocolind biserica nouă, construită în mijlocul unei platforme de pământ încă nu îndeajuns de bine tasat.

Apoi, brusc, apărură orașul, trecătorii, tramvaiele vopsite în galben și roșu, automobilele, vitrinele.

Ca să ajungi în centru, trebuia să treci peste podul Arches, de stâlpii căruia se loveau zgomotos apele iuți ale fluviului.

Probabil că Jef Lombard era așteptat la el acasă, pe strada Hors-Château: muncitorii, jos, printre cuvele cu acizi și clișeele cerute de bicicliștii de la ziare; mama, sus, cu o soacră de toată isprava și micuța cu ochii încă închiși, pierdută în cearșafurile albe ale patului…

Și cei doi copii mai mari, cărora li se spunea să tacă, în sufrageria împodobită cu spânzurați…

Oare o altă mamă, la Reims, îi dădea tot atunci o lecție de vioară fiului ei, în timp ce

servitoarea lustruia toate barele de cupru de pe scară și ștergea de praf vasul de porțelan în care se afla o plantă mare?

Activitatea lua sfârșit la Bremen, în building. Dactilografa și cei doi angajați părăseau biroul modern, iar lumina electrică, stingându-se, lăsa în întuneric literele de porțelan:

Joseph Van Damme, intermedieri, import-export

Poate că în braserii, unde se cânta muzică vieneză, câțiva oameni de afaceri cu capetele rase remarcau:

— Ia te uită! Francezul nu-i aici…

Pe strada Picpus, doamna Jeunet vindea o periuță de dinți sau o sută de grame de mușețel, iar florile palide foșneau într-un pliculeț.

Băiatul își făcea lecțiile, în camera din spate…

Cei patru bărbați mergeau la pas. Un vânt ușor alunga norii și luna strălucitoare se zărea, din când în când, preț de câteva secunde.

Ghiceau oare unde merg?

Trecură prin fața unei cafenele luminate. Un bețiv ieșea clătinându-se.

— Sunt așteptat la Paris! spuse deodată Maigret, oprindu-se.

Și, în timp ce însoțitorii săi se uitau la el, fără să știe dacă trebuie să se bucure sau să-și piardă orice speranță, fără să îndrăznească să vorbească, el își înfundă mâinile în buzunare.

— Sunt cinci copii în povestea asta…

Ceilalți nici măcar nu știură sigur dacă auziseră bine, pentru că Maigret mormăise

acele cuvinte doar pentru el, printre dinți. Acum îi mai vedeau doar spatele lat și pardesiul negru cu guler de catifea îndepărtându-se.

„Unul pe strada Picpus, trei pe strada Hors-Château, unul la Reims…”

* * *

Maigret ieși din gară și se duse direct pe strada Lepic. Acolo, portăreasa îi spuse:

— Nu mai e nevoie să urcați! Domnul Janin nu-i acasă. S-a crezut că e o bronșită… Dar a făcut pneumonie și a fost dus la spital…

Atunci, luă un taxi până pe Quai des Orfèvres. Brigadierul Lucas era acolo și îi telefona patronului unui bar care nu era în legalitate.

— Ai citit scrisoarea mea, bătrâne?

— Gata? Ați reușit?

— Absolut deloc!

Era una dintre expresiile favorite ale lui Maigret.

— Au fugit? Să știți că am fost tare îngrijorat din pricina scrisorii… Puțin a lipsit să nu mă reped până la Liège. Ce-au fost? Anarhiști?… Falsificatori de bani?… O bandă internațională?…

— Niște puștani! răspunse el.

Și aruncă în dulap valiza care conținea ceea ce un expert german numise, în lungi și minuțioase rapoarte, *costumul B.*

— Hai să bem o bere, Lucas…

— Nu păreți prea vesel…

— Ți se pare, bătrâne! Nimic nu e mai hazliu ca viața!… Vii?

După câteva momente, intrau la braseria *Dauphine.*

Rareori a mai fost Lucas atât de

înspăimântat. Comisarul, în loc de bere, bău unul după altul șase pahare de imitație de absint. Ceea ce nu-l împiedică să declare, cu o voce aproape fermă, doar cu o vagă tulburare în privire, neobișnuită pentru el:

— Să-ți spun drept, bătrâne, zece cazuri ca ăsta și-mi dau demisia… Pentru că asta ar fi dovada că acolo sus există un Dumnezeu care face și poliție…

E adevărat că adăugă apoi, chemând chelnerul:

— Dar fii liniștit! N-au să fie zece! Și ce se mai spune pe la birou?…

Beuzec-Conq, lângă Concarneau
(Finistère), decembrie 1930

Maigret
O urmărire care începe la Bruxelles şi se sfîrşeşte abia în Germania, la Bremen... Un vagabond ce-şi zboară creierii într-o cameră mizeră de hotel... O investigaţie stranie, în cursul căreia Maigret trece la un pas de moarte, dar îl eliberează pe cel ce voise să-i ia viaţa... Iar acesta va reuşi să ajungă aproape pretutindeni înaintea lui, distrugînd indiciile... Deşi aparent disparate, toate piesele mozaicului trimit la o dramă petrecută cu zece ani înainte, pe vremea cînd o mînă de tineri furioşi ce voiau să schimbe lumea întemeiau Frăţia Apocalipsei...
În aceeaşi serie:
Maigret se înşală
Maigret la Picratt's
Maigret şi ucigaşul
Domnul Gallet a decedat
EDITURA POLIROM
www.polirom.ro

[{1}] Coloană de piatră așezată pe un piedestal format din trei trepte dreptunghiulare, ansamblu monumental care constituie simbolul și emblema orașului Liège (n.t.).

Table of Contents

1. Crima comisarului Maigret 2
2. Domnul Van Damme 15
3. Magazinul de plante medicinale de pe strada Picpus 28
4. Un vizitator neaşteptat 41
5. Pana de la Luzancy 53
6. Spânzuraţii 67
7. Cei trei 80
8. Klein 93
9. Frăţia Apocalipsei 106
10. Un Crăciun pe strada Pot-au-Noir 118
11. Capătul de lumânare 128